

Vallan kaikkiallisuudesta
ja Tajunnallisista alkioista

Vallan kaikkiallisuudesta ja Tajunnallisista alkioista

Päiväkirjamerkintöjä 2018

Seppo Oikonen

Saatesanat: Kriisiytyminen

Luulen, että kaikessa luovassa ajattelussa on jokin vaihe, jolloin oivalluksen kirkastamat kohdat valaistuvat aidoimmin -- ja se hetki on paljon ennen sitä vaihetta, jolloin oivallus on työstetty "valmiiksi", siis ikään kuin esityskuntoon. Monen muusikon tuotanto on parhaimmillaan niinä vuosina jolloin hän löytää oman tyyliinsä, ja toisaalta moni runoilija on pilannut säkeensä hiomalla niitä liikaa.

Nämä päiväkirjamerkinnot ovat pitkälti stilisoimattomia. Ne noudattavat jotain juonta, jota yritin ensin jäljittää järjestelemällä merkintöjä muuhun kuin aikajärjestykseen. Lopulta luovuin kalenterista ja numeroin tekstit. Mutta mitään kokonaista niistä ei synny -- ne on työstetty vain siihen mittaun, että ne, sen syyn lisäksi joka on saanut minut kirjoittamaan ne, toivoakseni sisältävät myös syyn, jonka vuoksi jonkun toisen kannattaa niitä lukea.

Heidegger, jota pidän monessa mielessä epätoivoisena ajattelijana, horjuu kirjoitustöissään kahden äärivaihtoehdon välillä. Yhtäältä on mahdollista kirjata ylös oivalluksia, jolloin tekstin mitta asettuu dynaamisen kaaren muotoon, ja lopputuloksena on sarja aforismeja. (Wittgenstein moitti itseään siitä, ettei hänestä koskaan tullut muuta kuin muistilappusten kirjoittelija.) -- Toisaalta tietysti houkuttelee kokonaisempi ote -- mikä johtaa aiheilmien tarkempaan valintaan, palapelin saumaamiseen, käsitteiden käytön yhtenäistämiseen, itsetarkoituksellisiin kielisiltoihin välien tiivistämiseksi, jne. -- Tämä jälkimmäinen vaihtoehto on älyllisesti petollisempi, sillä täyteen päälleliimaaminen toki tekee tekstistä muodollisesti moitteettomampaa, mutta samalla katoaa autenttisuus. (Schweitzer totesi tyyliä, että Kant korjaili ja lisäili tekstejään loputtomasti, eikä mikään käsite enää säilyttänyt alkuperäiseen käyttöyhteyteen kytkeytyvää, eikä mitään muutakaan määrättyä merkitystä.)

En usko, että maailmasta voidaan sanoa mitään suurta ja yhtenäistä. Alut ja loput eivät ole oikeasti olemassa, ja kaikki jää aina kesken. Elämä on enemmän kaoottinen kuin kokoava kokemus. Mutta tätä kaikkea epäjärjestyttä vasten on pakko todeta, että

ajallisen jatkumon lisäksi kulttuuriset ja juonellisetkin jatkumot ovat olemassa. Ihminen on lajityypillisesti olemuksellisesti sosiaalinen olento, ja kaikki perustuu instituutioon. Ajatushistoriaa on mahdollista kirjoittaa. Mikään säie ei kulje ehjänä aikojen alusta loppuun, logiikka tänään ei ole logiikkaa huomenna, mutta monet säikeet ovat lujasti toisiinsa kietoutuneita. Akateeminen maailma tunnustaa logiikkaa, mutta tosiasiaa kaapin paikan määrää päättelyssä läsnäoleva kaikkiallisen "vallan" arvovaraus.

Syy, miksi kriittisten ihmisten on näinä päivinä jätettävä yhteiskunnallinen kansalaiskeskustelu ja vetäydyttävä yksinäiseen yksityisyyteen, on vallalla oleva "poliittinen korrektius". Se ei tarkoita vain kaikkia niitä kiertoilmaisuja ja vaikenemisen tapoja, joita yhteiskunnassa kehittyy kipeiden ja vaikeiden kysymysten ympärille -- ei siis vain sitä että journalistit kilvan laativat uutisen näköisiä näennäisuuksia kännyköitä ryöstelevistä maahanmuuttajanuorten jengeistä tai raiskaustapauksista mainitsematta sanallakaan tekijöiden etnistä taustaa -- vaan se tarkoittaa sitä että vähitellen kehittyy kokonaisia käsittekonesteja, jotka tosiasiaa vain kattavat ajatteluun jo auenneita valkoisia tabuaukkoja. Yleiskäsitteet määrittelevät toisensa, ja perustelujen rautainen pinta peittää kuilut joihin todelliset ongelmat on haudattu.

Me esimerkiksi keskustelemme "maahanmuutosta", vaikka tuollainen lähtökohtainen käsite oitis kampeaa kaiken keskustelun yleiskäsitteellisten yleistysten suohon. Kysymyksessähän ei ole sen enempää "siirtolaisuus", ei "maahanmuutto", ei "pakolaisuus", eivätkä "turvapaikat" -- vaan vain ja nimenomaan kansainvaellus, joka tulevalle vuosisadalle tulee mitä todennäköisimmin kasvamaan satojen miljoonien suuruusluokkaan. Se on jo nyt kovalla rahalla organisoitua toimintaa niin siellä mistä lähdetään liikkeelle kuin myös kohdemaissa, joissa raha pyörittää vastaanottotoiminnan myllyjä. Kulisseissa elätellään siirtotyövoiman aikaisia kuvitelmia korvaavasta halpatoyöstä, ja poliitikot puhaltelivat utopistisia kupliaan -- oikeistolaiset taloudellisia, vasemmistolaiset humanistisia. Yhteistä on tabujen vahvistaminen ja sensuurimieliä ja -toimien legitimointi.

Kun poliittinen korrektius on jo vienyt todellista maailmaa kuvaavat lähtökohtaiset käsitteet keskustelusta, ainoa mahdollisuus on vetäytyä syrjään miettimään parempia käsitteitä.

Saatesanat: Opillisuuden ontous

Syy siihen ettei ihmismieltä pystytä täydellisesti selittämään on hyvin yksinkertainen. Selitys vaatii selittäjän, ja täydelliset selitykset voivat koskea vain jotain mikä on täydellisesti selittäjän ulkopuolella. Täydellistä tietoa voidaan saada vain ideaalitulanteessa, kun kohde on täydellisesti nähtävillä ja joka puolelta tutkittavissa. Kun ja jos tutkija kohdistaa huomion takaisin itseensä, hän kyseenalaistaa omat kysymyksensä ja myös kykynsä. Silloin Subjektit ja Objektit, kysymykset ja vastaukset, vaihtavat paikkaa ja menevät sekaisin. Kun jo normaalitulanteessa -- kun tutkitaan niin sanotusti "ihmisestä riippumatonta todellisuutta" -- ongelmana on missä määrin Subjekti projisoi ja sisällyttää tutkimuskohteeseensa omia ominaisuuksiaan, ihmisen tietoisuuden tutkiminen kompastuu jo lähtökohtiinsa. Kaikki tutkimus tarvitsee ensin lähtökohtaiset käsitteensä, joiden pitäisi kuvata todellisuutta mahdollisimman hyvin, ja vasta kuvauksen jälkeen tulee empiirisen metodin soveltaminen mahdolliseksi. Kun ihminen tutkii itseään, kaikkiin lähtökohtaisiin käsitteisiin itseensä sisältyy jo selitystä ja tulkintaa, ja itse asiassa itseyttärajien rajat saattavat olla helpommin tavoitettavissa ja tajuttavissa jo kysymyksistä, eivätkä vastaukset välttämättä tee meistä yhtään viisaampia.

Daniel C Dennett on kirjoittanut paksun kirjan, joka on suomennettu nimellä "Tietoisuuden selitys". Kirjan voi lukea dokumenttina siitä miten vähän kysymyksenasetteluissa käytettyjä lähtökohtaisia käsitteitä yleensä kyseenalaistetaan. Jo kirjan nimi on oksymoroni -- Tietoisuus ja Selitys eivät ole Kysymys ja Vastaus, eivät Subjekti ja Objekti tai päinvastoin. Ne ovat yhtä ja samaa. (Voi olla että teoksen alkukielinen nimi "Consciousness Explained" purkaa jännitettä joka suomenkielisen nimen mielteessä korostuu, samoin se, että Dennett lavastaa tietoisuuden ilmiölle aivofysiologisia kulisseeja jotka "objektivoivat" kohdetta ja antavat neurotieteellistä auktorisointia selityksille.) -- Miksi meidän on niin vaikeaa asettaa kaikkia tiedollisia intressejämme alkuasetelmiin ja hyväksyä se, että jo lähtökohdissamme väis-

tämme sen mahdollisuuden, että maailmassa on paljon "maagista", joka ei pelkästään jää meiltä selittämättä, vaan on työntynyt myös niiden kysymysten ja vastausten sisään, joiden koemme liisäävän "tietoamme"? --

Jos kysymyksissä käytetyt lähtökohtaiset käsitteet pystyttäisiin yleisemmin kyseenalaistamaan, silloin nousisi esille myös järjkeämme vielä lähtökohtaisemmin määräävän "kartesiolaisen rationaalisuuden" rooli. Sillä tarkoitetaan "paradigmaattista" perusjakoa, joka hallitsee kaikkea eurooppalaisen uuden ajan ajatteluumme -- juurikin tuota jakoa "tarkkailevaan Subjektiin" ja "tarkasteltavaan Objektivoituvaan todellisuuteen". Niin oudolta kuin se jostakusta saattaakin kuulostaa, tällaista tajunnallista jakoa tai hahmoa ei ollut olemassa koko tuhatvuotisella eurooppalaisella keskiajalla. Silloin kaikki ajattelu oli laadullisesti, toistan: laadullisesti aivan eriperusteista. -- Ja jotta voisimme ymmärtää tällaisia kokonaisten ajattelulaatujen kausia, kunkin historiallisen kauden omaehtoisuutta, tarvitsemme vielä perustavammanlaatuisia "palautuspisteitä", lajityypillisiä ja yleisinhimillisiä lähtökohtia, joista käsin voimme nähdä niitä kehitystekijöitä jotka läpäisevät kehityskerroksia ja aikakausia ja auttavat meitä ymmärtämään paremmin omaa aikalaiskokemustamme.

Jos Heideggerin ilmausta käytetään, meidän pitäisi siis jäljittää "perusteita perusteille". En ole kuitenkaan varma miten pitkälle Heideggerin ylihistoriallinen silmä näki, ja itse asiassa luulen, ettei kovinkaan pitkälle. Hän oli hyvin kontrovertti tapaus, eikä mitenkään yksinomaan sen takia että hän veljeili natsien kanssa. Hänen ajattelussaan elävät filosofian ikuiset kysymykset, olemassaolon ja orientoitumisen ongelmat. Yhtäältä hän käyttää tyylikeinonaan klassisista ethosta, pathosta ja logosta, toisaalta konstruoi ikioman raskaan käsitteekoneistonsa, johon pitäytyy ja käpertyy. Hänen yhtenä motiivinaan näyttää olleen oppi-isänsä ja edeltäjänsä mitätöinti, ja voi olla, että hän haki akateemiselle auktorisoitumiselleen tukea uudesta natsivallasta. -- Monen muun aikalaisiamme puhuttelevan akateemisen vaikuttajan tavoin hänenkin näkökenttensä oli hyvin rajattu ja häntä määräsi vallan- ja kunnianhimo. Kysymys kuuluu: miten hänen ajattelunsa filosofiset sisällöt suhteutuvat siihen mitä tapahtui ympäröi-

vässä yhteiskunnassa? Oliko hän natsi-ideologi Alfred Rosenbergin tapaan? -- Juuri Heidegger meidän pitää nostaa viime vuosisadan ajattelijoista esille jos haluamme esittää kysymyksiä jotka koskevat "valtaa", "tahtoa" ja "tietoa" ja tapoja, joilla ne auktorisoituvat tai "sisällöllisesti" pätevöityvät.

Heidegger pitäisi asettaa paljon laajemman tarkastelun kantiiniin, jolloin emme kompastuisi siihen kuoppaan, että jäisimme kiistelemään siitä oliko hän "opillisessa" mielessä natsi vai ei -- sillä juuri tällaiset opillisia sisältöjä koskevat ylikorostukset ovat oman "totuudellisuutemme" sudenkuoppa. Kun kuvittelemme että joukkomittainen yhteiskunnallinen taantuma -- totalitarismi -- voi toteutua vain jonkin tietynnimisen ideologian aatteellisissa kulisissa, olemme totaalisesti sokeita sille, että yhteiskunnallisissa taantumissa vaikuttavat voimat ovat paljon ikuisempia kuin myöhään uudella ajalla syntynyt ja nyt meitä niin kiihkeästi puhutteleva ismi-identifioituminen. Tosiasiassa tilanne on aivan päinvastainen -- sellainen, että yhteiskunta voi romahtaa ihan minkänimisen ismin kulisissa tahansa. Natsiaatteen "tiedolliset" sisällöt oli omaksuttu silloisen kansatieteen eturintamasta, jossa rotuopit nauttivat akateemista auktorisointia. Saksan lääkäriliitto oli ensimmäinen virallinen järjestö joka otti omaan ohjelmaansa pykälät elinkelvottoman elämän tuhoamisesta. -- Entä mitkä ovat nyt ne eliitti-ihmisten hellimät "totuudet" jotka nauttivat tarvittavaa arvovaltaa? Niitä ovat esimerkiksi "ihmisarvo- ja -oikeusideologiat" tai vaikkapa "ilmastonmuutos". Voi olla, että juuri niiden nimissä tulemme taas pian ajautumaan yhteiskunnallisiin romahduksiin, totalitarismeihin.

Heideggerissa ei ole kysymys natsismista, koska natsismissa ei ole kysymys natsismista. Kysymys on yhteisövoimista, yhteisöominaisuuksista ja yhteisöilmiöistä. Totalitarismi ei palaudu yksilöjen ominaisuuksiin ja pyrkimyksiin -- ja kaikki "tiedollinen" ja "opillinen" on kehityshistoriallisesti muodostunut yksilöllisen eriytymisen emergenssinä. Kysymys on lajiityypillisten mekanismien mukaisesti tapahtuvasta joukkomittaisesta sosiaalisesta taantumasta, jollainen voi kohdata myös kehittyneitä yhteiskuntia, kun se erityisellä syvällä tavalla sisäisesti kriisiytyy. Taantuminen on yhteisön sisäistä hajoamista -- tyyppillisesti kahtiajakautumista -- ja sitä yhteisövoimien tasolla torjumaan pyrkivä yhteisöilmiö. Mikään siinä ei palaudu yksilötasolle, eikä sitä tietten-

kään pitäisi edes yrittää kuvata ja selittää minkään kehityshistoriallisesti emergoituneen yksilöajattelun -- "tiedon" saati sitten "ideologis-opillisten ismien" -- puitteistuksissa. -- Ja on tietysti mahdollonta ymmärtää, että vaikka totalitarismissa on kysymyksessä yhteisönsisäinen hajoamista kompensoiva puolustusreaktio, kuvaan kuuluu äärimmäisiä vastakohta-asetteluja, kulttuurisia hylkimisreaktioita ja muita fundamentaalisia "tunnustuksellisille" tunnoille ominaisia tuhoamistarpeita, raakuuksia, sisäistä ritualistista ja ulos suuntautuvaa projektiivista väkivaltaa. -- Natsismissa ei todellakaan ollut kyse natsismista, eikä juutalaisten joukkotuhonnassa juutalaisista. Mutta on tosiasia, että juuri joukkomittainen regressio tarvitsee aina "nimen" -- tunnustuksen, teokratian, eskatologian, jne -- ja alkusyinä yhteiskuntien sisäiselle kitkalle voivat todellakin olla kulttuuriset yhteentörmäykset.

Kun yhteiskunta sisäisesti kriisiytyy, joukkomittaisen regression mekanismit käynnistyvät. Vapaudet katoavat, samoin yksilöllinen kriittinen järki. Käskyvalta ja kuri ottavat vallan, luottamukseen perustuva omantunnonetiikka kovettuu koneelliseksi normimoraaliksi. -- Vaikka tämä lajityypillinen yhteisöilmio voi tapahtua ihan minkänimisen "ideologian" tai "tunnustuksen" ilmiössä tahansa, ei suinkaan ole sattumaa, mikä nimenomainen tunnustuksellisuus kulloinkin kulissiksi valikoituu. Regression tarvitsema "Suuri Yhteinen Valhe" on aina juuri se "ideologia" joka on parhaiten valmiustilassa, käytettävissä -- joka on jo valmiiksi nauttanut auktorisoitua "valtaa". -- Totalitarismi tarvitsee auktorisoituakseen ja autorisoituakseen jo olemassa olevat "tiedolliset totuudet", ja itse asiassa kyseessä onkin juuri tarjolla olevan "totuuden" sementointi. Siksi totalitarismiin taannutaan aina kulloinkin vahvistettavissa olevan "poliittisen korrektiuden" aatteellisessa kaavussa.

Eurooppalaisen kulttuuripiirin eri aikakausilla on ajattelu ollut varsin erilaatuista, ja yhteisöjä on sisältä käsin määrännyt hyvinkin erilainen sosiaalisidos. Emme pystyisi elämään päiväakkään antiikin kreikkalaisena, jonka koko miellemaailma poikkesi omastamme totaalisesti. Emme tunnista itseämme syvällä keskiajalla, jolloin kaikkien aikalaisten "minuus" -- ajantaju ja psyykendynamiikan ulkoinen projektio -- oli hukkunut joukkovoimien depersonalisaatioon. Se ajattelu, jonka me tunnistamme

"järkiajatteluna", on uuden ajan "kartesiolaiselle" paradigmalle rakentuvaa "järkeä". Ne erityiset järjen muodot, joita erityistieteiden pohjalta pirstoutuneet tiedollis-opilliset "ismit" edustavat, ovat todellakin kotonaan vain aikamme eurooppalaisen sielussa. Me olemme opillisuudessamme kehittäneet itsellemme sellaiset yleiskäsitteelliset yliperspektiivit, etteivät historiallisesti muuttuvan "järjen" erilaatuiset premissit meitä häiritse. Jopa tiedonala, jonka tehtävä nimenomaisesti olisi "ihmisjärjen" ja myös "sen erityisen järjen muodon joka on saanut ilmauksensa tieteessä" (G H von Wright) aikojen varrella tapahtuneen muuttumisen tutkiminen -- eli akateeminen filosofia -- on latistunut ismitunnustuksellisuudelle ominaisen kaikkiallisen totuusharhan valtaan.

Descartes ja Spinoza aikanaan esittivät täysin erisuuntaiset ratkaisut samaan aikalaisongelmaan, eli Subjektin eriytymiseen ja todellisuuden Objektivointiin. Siinä missä edellinen erotti lokatiiviset navat toisistaan ja sijoitti kartesiolaisen silmän todellisuuden äärimmäiseen peränurkkaan, jolloin syntyi harha siitä että silmä näkisi koko todellisuuden, siinä Spinoza räätäloi käsitteellisen immanenssin, jossa sisäinen ja ulkoinen sulkeutuivat toisiinsa kuin lämpö nurinkäännytyssä lammasnahkaturkissa. -- Entä millaisia käsitteitä on käytettävä silloin, kun halutaan kuvata ongelmia jotka ovat olleet olemassa hamasta esihistoriasta aina nykyisiin päiviin asti? Jos halutaan kuvata ihmisen lajityypillistä olemuksellista sosiaalisuutta, käsitteellisen ajattelun ja kielen syntyä sosiaalisina muodosteina, suuria kulttuureita kovi-na kognitiivisina tosiasioina, eurooppalaisen ajattelun erityislaatua ja uuden ajan ajatteluparadigmojen radikaalia vaikutusta -- niiden seurauksena maailma ja ihmisen elinehdot ovat nyt parissa viime vuosisadassa muuttuneet tuhatkertaisesti verrattuna koko ihmislajin aiempaan miljoonan vuoden kehityshistoriaan -- tuossa tarvittavat käsitteet eivät voi olla kovin "opillisia". Niiden on oltava yhtäältä sellaisia, jotka palautuvat perustavanlaatuisiin kokemuksiin, toisaalta sellaisia jotka rakentavat siltoja vallitsevaan omaan aikalaisajatteluunne. Usein tuntuu siltä, että kummankin tavoitteen toteutuminen on mahdotonta.

Saatesanat: Summatiivisista totuuksista

Luulen, ettemme edes silloin, kun käsittelemme tiedonfilosofisia kysymyksiä, osaa vapautua ontologioiden suljetuista piireistä. Käytämme ongelmien muotoilemisessa tiettyjä käsitteitä, ja ratkaisun olisi tietysti -- ollakseen ratkaisu -- käytettävä näitä samoja käsitteitä. Kysymysten ja vastausten on täytettävä samat loogisuusehdot -- ja se merkitsee, että vastaukset ovat jollain lailla olemassa jo kysymyksissä. Oikeasti ontologista "arvoitusta ei ole olemassa" (Wittgenstein). -- Olisimmeko sitten yhtään viisaampia jos esittäisimme kysymykset yksiä ja vastaukset kokonaan toisia käsitteitä käyttäen? Silloinkin merkityssisältöjen pitäisi joissain kohdata ja liueta toisiinsa -- ja vastauksena olisi jonkinlaista käsitteiden välistä tämä-on-tätä -määrittelyä. Yleiskäsitteet ovat kuin luotuja tällaiseen filosofointiin, ja aika monet yleiskäsitteet ovatkin juuri siihen tarkoitukseen luotuja. -- Jos taas tiedonfilosofia olisi runoutta (mikä on vain kääntäen sama asia kuin se että kaikki runous oli tosiaan aikojen alussa tavujen algoritmia, matematiikkaa), voisimme korvata käsitteisisältöjen varassa etenevät päättelyt esimerkiksi asettamalla kaksi metaforaa päällekkäin ja väittämällä että runokuvat todistavat toisensa. Ja -- edelleen retoriikkaa, ethosta, pathosta ja logosta viljellen -- voisimme miettiä miten on mahdollista sanoa kaksi sisällöltään vastakkaisista ja täysin päinvastaisiin seurauksiin johtavaa lausetta aivan samanlaisilla vakuuttavilla äänenpainoilla. (Esimerkiksi: "Eurooppalaiset kuluttavat liikaa luonnonvaroja." Ja yhtä vakuuttuneesti: "Eurooppa tarvitsee lisää maahanmuuttajia.")

Kaikki tällainen viittaa vahvasti siihen, että mitä ikinä mietimme ja mistä keskustelemme, kaikki se on ratkaisevasti lähtökohtaisen käsitteiden määräämää. Varsinaisen ongelmat alkaisivat vasta siitä ellemme tyytyisi tiettyyn käyttämäämme käsitteekoneistoon, vaan yritämme määrittellä jotain joka jää kaikkien rattaiden ulkopuolelle. -- Tällöin meidän olisi suhtauduttava "käsitteeseen" tajunnallisena työkaluna, eikä vain tietyn sisällöllisen merkityksen kantajana. Meidän pitäisi kysyä: mikä kaikki käsitteistä jää kä-

teen jos niitä ajatellaan operaattoreina eikä välitetä siitä että kaikilla käsitteillä on merkityssisältönsä ja tyypilliset käyttötapaansa? -- Normaalikielen käsitteillä on tietyt "monadiset" ominaisuutensa -- sanoilla sanaluokkansa, sijamuotonsa ja paikkansa lauseenjäsenenä -- mutta entäpä jos palautetaan sanat muinaiseen käsitteenmuodostukselliseen hämärään, tai vieläkin kauemmas kehitysasteikolla, hahmonmuodostukseen saakka? Millä käsitteillä meidän pitäisi puhua hahmonmuodostuksesta? Tai primitiivisen kielen ensimmäisistä käyttötavoista, sanotaan vaikkapa totemismista, jossa nimeämällä suljettiin samuuden piirejä. (Kaikki samaan laumaan kuuluvat ihmiset, samoin kaikki elämänmuotoon kuuluvat esineet ja välineet, samoin paikat -- kaikki mikä alkuyhteisössä sisältyi symbioottiseen yhteisöelämään ja niin sanotusti institutionalisoitui, nimettiin samalla sanalla.) -- Jossain kehityksellisessä varhaisvaiheessa kulkee se raja, jota emme olenkaan voi kuvata, selittää tai ymmärtää viemällä taaksepäin nykyisiä käsitteitämme. Käyttämällämme kielellä on nyt ominaisuuksia, jotka yksinkertaisesti karisevat pois kun tajunnallisia hahmojamme palautetaan kehityksemme alkuvaiheisiin. Kaikki mikä oli alussa, oli ominaisuuksiltaan olennaisesti toisenlaatuista. Alussa tosiaan oli pikemminkinkin teko, ei sana.

Kieli on kuitenkin se mielen elementti, johon meidän on kaikki tiedollinen uteliaisuutemme suunnattava -- ihan jo siitä syystä, että inhimillinen kieli erottaa meidät muista kädellisistä ja kaikista toisista korkean elämän muodoista. Ei suinkaan ole sattumaa että kohta kolmen tuhat vuotta vanha perinteet omaava länsimäinen filosofia viimein viime vuosisadalla keskittyi hyvin selvästi nimenomaan kielen tutkimiseen. Vuosisadan eniten keskustelua nostattanut filosofi Wittgenstein fokusoi nuoruudenteoksessaan kaiken huomion siihen mitä kielellä ylipäänsä voidaan sanoa ja mikä jää kielen mahdollisuuksien ulkopuolelle. Tällöin hän tarkasteli -- vaikka tämä asia ei hänelle itselleenkaan täysin selvinnyt eikä hän tätä niinmuodoin koskaan argumentiksi muotoillut eikä julkilausunut -- kieltä sellaisena kuin se on "kirjoitetussa" muodossaan. Vasta elämäkokemuksen tuomien kokemuserostumien valossa hän näki että kielellä on muitakin -- alkuperäisempiä -- toimintatapoja kuin käsitteiden välittämät "tiedolliset" merkityssisällöt. Vaikka hän ei edelleenkaan muotoillut asiaa

kirjoitetun ja puhutun kielen eron kannalta, juuri siitä oli kyse. Luulen, että monet hänen myöhäisfilosofiaansa johtaneet ratkaisevat herätteet tulivat Sir James Frazerin kirjasta. (Mikä muuten oli myös Stanley Kubrickin mielikirja.)

Antiikkista ikaikaista retoriikkaa ei voi sivuuttaa -- sitä ei voi riisua kielestä ja siilata siitä tarkasteltaviksi vain kielen "tiedollisia" käsitteitä, jotta nähtäisiin millaisin "järjen" säännöin käsitteiden merkityssisällöt kytkeytyvät toisiinsa. Totuus kielestä ei paljastu muuttamalla käsitteissä matemaattiseksi tai logiikaksi. -- Elämänsä loppuvaiheessa Wittgenstein toisteli lausetta: "Ilmaisu on merkityksensä vain elämän virrassa." Hänen myöhäisfilosofiansa suuri teesi oli, että kieli saa varsinaisen "totuutensa" siinä yhteydessä jossa sitä käytetään. "Käsitteen merkitys on sen käyttö." -- Käsitteiden merkityssisältö, johon me edelleen aina ja yksinomaan niin tiukasti keskitymme, muodostaa vain sen kytkennän, jolla liitämme käsitteitä toisiinsa niin, että käsitteet muodostavat mieleemme eräänlaisen lujan pinnan. Mutta käsitteillä on muitakin, ja paljon ratkaisevampia ominaisuuksia kuin vain merkityssisältö. Niillä on myös "syvyyssuuntaisia" kehityksellisiä ominaisuuksia, ja pohjallaan ne kuljettavat mukanaan alkuperäisiä kaikkiallisen "vallan" alkioita -- koko sitä tajunnallista orientaatiota joka alkuperäisen hahmonmuodostuksen maailmassa muodostaa kaiken ajattelun perustavanlaatuiset lokatiiviset asemoinnit, kategoriat ja luokat. -- Kaikki mikä ilmenee "tiedollisessa" maailmassa, mukaan lukien kaikkein "korkeimmin abstraktiset" ajattelun formalismit, kuten matemaattikka ja logiikka, kantaa mukanaan alkuperäistä mielenmagiaa. Emme näkisi maailmassa mitään yhteyksiä, ellei alkuperäisessä tajunnantilassa kaikki olisi ollut yhtä ja samaa.

Juuri tällaisten kaikkea ajatteluumme hallitsevien maagisten ominaisuuksien vuoksi yhtäältä wittgensteinilainen kielifilosofia, toisaalta Durkheimin kartoitukset ja pohdiskelut koskien kaiken ajattelumme "uskonnollista" peruslaatua ovat ymmärryksemme lisäämisen kannalta niin tärkeitä. Antropologisen sosiologian alkeiden tajuaminen avaisi silmämme myös sille, miksi kulttuurien varhaisvaiheessaan tekemät tajunnalliset perusvalinnat ovat niin peruuttamattomia -- kulttuurit todellakin ovat "kovia kognitiivisiä tosiasioita". -- Valitettavasti vain noiden viime vuosisadan alkupuolen ajattelijoiden perussanoma on tavattoman vaikea ta-

voittaa. Ainakaan akateemisen filosofian, saati sitten riemunkirjaviksi identiteetti-ismeiksi sodanjälkeisen postmodernismin myllyissä pirstoutuneen "sosiologian" piirissä ei minkäänlaista syvempää ymmärrystä näytä enää syntyvän. Tiedollinen harrastus muuttuu akateemisesti auktorisoiduksi kukkoiluksi ja nokitteluksi ismikäsitteistöihin kytketyllä valtamagialla. Jos joku nyt, tässä narsistisessa ajassamme, sattuisi oikeasti katsomaan peiliin, ja jos hänen silmänsä aukeaisivat, hän näkisi edessään mitä parhaat malliesimerkit ja todisteet siitä miten paljon primitiivistä magiaa "valistuneen" aikalaisajattelumme kielimaailmat voivat kuljettaa mukanaan.

Meidän pitäisi säikähtää omaa tolaamme pahemman kerran. Meitä motivoivat nimenomaan käsitteidemme "itsekantavat" ominaisuudet -- esille siilatut "tiedolliset" merkityssisällöt ovat vain välttämätön hiusverkko jolla viidakon lakeja yritetään pitää älyllisessä järjestyksessä. Niillä ei ole enää mitään tekemistä minkään kanssa. Varsinainen rakennusaine, josta "yleinen ajattelumme" todellisuudessa koostuu, on ratkaisevasti vain alkupeleistä valtamagiaa. Se on taantunutta "kaikkiallista totuutta", jolla ei ole mitään "tiedollisen" totuuden kriteereitä. Nyt ehkä hirtittävin esimerkki tällaisesta on tunnustuksellinen uskonnollis-eskatologinen puhe "ilmastonmuutoksesta" -- siinä "tiedeyhteisön" sisäinen ryhmävahvistautuminen muuraa silmät umpeen siltä tosiasialta, etteivät teoreettiset ilmastomallit ehdi enää muuttua samaa tahtia kuin mittaukset lakkaavat niitä noudattamasta.

Ja, yleisesti ottaen, valtamagiaa, kieltä ja ajattelua koskien, ehkä meidän nyt pitäisi ravistella tätä pahasti vinoon kallistunutta vaakakuppiamme, joka on lastattu kielen käsitteiden näennäisellä pätevyydellä -- käsitteiden merkityssisältöjä yhdistelevillä, käsitteitä toisiinsa kytkevillä ja päättelyn lenkkejä ketjuttavilla, mutta jossain vaiheessa raskaaksi skolastiseksi käsiterealismiksi sementoituvalla "summatiivisella totuudella" -- niin että käsittepinat murenisivat, käsitesillat sortuisivat, ja inhimillisen kielen kaikki alkuperäiset ainesosat erottuisivat taas toisistaan niin että koittaisi uusi jälleenrakennuksen aika. Kaikki ihmistieteelliset totuutemme todellakin ovat jokseenkin yksinomaan ylisummatiivisia "totuuksia". Ne rakentuvat ylimitoitettujen yleiskäsitteiden itsekantaville ominaisuuksille -- eli kaikelle sellaiselle joka vaikuttaa liimana kaikkien käsitekylttien ja nimilappujen välissä. Ajat-

telemme sidosaineiden, emme todellisiin ongelmiin kohdistettujen, tabuaukkoja paljastavien merkityssisältöjen varassa. Elämme sidosaineiden rautaisten päättelyketjujen kahlitsemaa elämää. On paradoksaalista, että mahdollisimman sitovalla tajunnallisella tavalla yleiskäsitteellisesti vangittuina olomme on turvallisin. Se on todellakin vain paradoksi, tosiasiaa siinä on kysymyksessä paluu alkuperäisimmän symbioottisen kaikkiallisen valtamagian piiriin. Tajunnallinen uni sulkee humanistin alkulaumoissa turvaa tuoneisiin totemistisiin samuuden ja samanlaisuuden piireihin. -- Se on yksi asia josta olemme rakentaneet itsellemme täydellisen väärän käsityksen ja "perustelun". "Päättelemme" että "vierauden pelko" on kehittymättömyyden merkki ja kertoo tietämättömyydestä -- että kulttuuriset hylkimisreaktiot ja toiskulttuurisuuden torjunta edustavat siis meissä jotain "primitiivistä". Tosiasiaa -- ja myös Durkheim mainitsee tämän -- primitiiviset ihmiset eivät vierasta vieraita, pikemmin päinvastoin. Vasta kun kulttuurikognitiiviset erot alkavat vaikuttaa, syntyvät torjuntareaktiot. -- Me emme enää elä aitojen merkitysten varassa, sillä jos eläisimme, emme niin epätoivoisesti yrittäisi kyhällä yleiskäsitteellisiä "päättelyitä" ja merkityslaajentumia, joilla koskaan onnistumatta pyrimme selittämään pois kulttuurikognitiiviset erot ja inhimillisen kehityksen tosiasian. (Kuten Erich Fromm sanoo, ihmistä ihmisenä kaikkein eniten luonnehtiva määre on nimenomaan "kehitys".)

Kielen yleiskäsitteet ovat ongelma. Ne tekevät tajunnastamme ikaikaisen valtamagian, näyttämön. Niillä sementoimme sillat joilla totalitarismi marssii tiedollisten tabuaukkojen yli. Niillä luodaan täydellinen harha asiahallinnasta. Paradoksaalisesti näitä harhoja täytyy pitää yllä sensuurilla ja mielipideinkvisitiolla.

Laskemme yhteen nollia, mutta kun yhtälöt kasvavat ja yleiskäsitteiden ekstrapoloidut merkityslaajentumat täyttävät kokonaisia kirjastoja, pelkät ynnämerkit kannattelevat jo hyvin. Ne ovat kuin pieniä ristinmerkkejä, pieniä ajattelun hautoja.

1.

Descartesin kokemuksellinen oivallus "olemassaolosta" kuului: "Ajattelen, siis olen." Minä, nykyhetki, olemassaolo. Tämä lause on kirjattu opilliseen filosofianhistoriaan taitekohtana, josta eurooppalaisen uuden ajan individualismin katsotaan alkaneen. Mutta ajatushistoria ei ole mitään opillista, se on jotain kokemuksellista ja oivalluksia.

Aikojen varrella "olemassaolo" ja "minä" ovat muodostaneet erilaisia liittoja erilaatuisissa ajatuskulisseissa. Onko se mikä yli historian vaikuttaa samalta todella samaa? -- Parmenideen idea "olemassaolosta" tuntuu toistuvan G H Meadin ajattelussa ideana siitä, että "nykyisyys", "olemassaolo", on jotain joka ottaa oman tilansa jossain "avaruudessa" -- siis kielimaailmassa lokatiivina tai sijaintina ajatusavaruuden koordinaattina. Sillä on ikään kuin "paikka" -- "The Present as the Locus of Reality" ("The Philosophy of the Present").

Jos kreikkalaisittain sanottaisiin, se jotenkin "leikkaa" ääriživansa (apeiron) mukaisen varauksen itselleen. Sitä voidaan katsoa "subjektin" näkökulmasta, tietystä yhdestä "perspektiivistä", ja Meadille useat perspektiivit mahdollistavat "intersubjektiivisen" tai "objektiivisen". Näin meadilaisen "minän" molemmat olemuspuolet, "I" ja "Me", toimivat "yhdessä ja samassa", ja erilaisten "näkökulmien" kokonaisuus on jotakin jota voimme luonnehtia "yleistyneeksi Toiseksi".

Antiikin kreikkalaisten tajunnalliset alkioit olivat kyllä ongelmallisia. Emme voi (spenglerilaisittain) sanoa että heidän "todellisuuskokemuksensa" olisi ollut vain "kaksiulotteinen". He tosin hahmottivat nimenomaan tuon avaruudellisen ääriživan -- mutta myös "tilan", joka oli jotain joka ei asettunut samaan kokemukselliseen kuvaan "pinnan" kanssa. Ikään kuin projektiot olisivat kognitiivisesti toimineet toisistaan erillään. Ikään kuin tilan ja pinnan tajunnallisilla alkioilla ei olisi ollut keskenään mitään tekemistä. Tai ettei niillä "ideakuvilla", eräänlaisilla "todellisuuden pysäytyskuvilla", joista heidän "ajattelunsa" muodostui, ollut samanlaista kokonaishahmoa kuin on oma kokemuksemme.

Tällaisten ongelmien ymmärtäminen edellyttää eläytymistä varhaisiin kehitysvaiheisiin. Muuta keinoa meillä ei ole -- on eläydyttävä siihen primitiivisiin joka on ja toistuu lajihistoriallisena

jäänteenä meissä itsekussakin. Siinä tulee sitten vastaan kysymys koetun ja "tiedollisen" suhteista. Onko meidän mahdollista ymmärtää mitään mikä on kovin erilaatuista kuin oma kokemuksemme? Mikä arvo on sillä jos määrittelemme jonkin käsitteen ikään kuin "puhtaan tiedollisesti"? (Esimerkiksi Quine: "Olemissaolo on sijoittumista arvona variaabelille.") --

Joka tapauksessa meidän on kyseenalaistettava käsitetietomme, haastettava ja valittava käsitteet. On puhuttava esimerkiksi "hahmon- ja käsitteenmuodostuksesta". Määre "lähtökohtainen" on tärkeä. Lähtökohtaiset käsitteet. Lähtökohtaisesti "kulttuurit ovat kovia kognitiivisia tosiasioita".

2.

Arthur E Murphy yrittää opillisesti käsitteellistää Meadin ideoita "minän" ja "ajan" keskinäissuhteista esipuheessaan Meadin luentoihin perustuvaan kokoomateokseen "The Philosophy of the Present". Tämä opillinen käsitteellistäminen itsessään olisi oiva esimerkki siitä mitä Mead ajoi takaa. Aina kun opillistamme käsitteellisesti jotakin, käytämme yleiskäsitteitä tavalla joka ikään kuin laajentaa merkityksiä yli "nykyhetken" -- eli yleiskäsitteiden "pätevyys" -- joka on siis sama asia jonka Wittgenstein näki "noituvan ymmärryksemme" -- on olemuksellisesti jotain sellaista jossa jokin "ajaton" ja "ikuistava", eli tämän aktuellin ajanhetken ja kielen käyttötilanteen ylittävä totuuslaatu saa arvoa ja "valtaa".

Se ei ole mitään uutta. Jo antiikin maailmassa "tosioleva" oli jotain ideaista ja pysäytettyä, "kuvanomaista" -- totuudella oli ikuistava ominaisuus joka nosti sen kaiken muuttuvan ja vaihtelevan keskeltä omaan kategoriaansa. Kreikkalaisten ajattelu rakentui "ideakuvien" varaan, eli juuri tuo ajattomuus, muutoksen eliminoiminen ja ajan pysähtyminen, tekivät ideoista jotain "todellista", "tosiolevaa".

"Opillisuus" on siis ainakin kaksiteräinen miekka. Vaikka yleiskäsitteellinen "tieto" edustaa jotain -- sanotaan vaikkapa että se edustaa sellaista ajatusmuotoa joka on antanut meille todellisuuden- ja luonnonhallintaa -- yleiskäsite on kielen elementtinä kuin ajan rattaiden hampaat syövyttävä myrkkä. Huume luo illuusion -- ja ideakuvan -- totuudesta joka nousee kaiken ajanvirran keskeltä, liikkeestä ja pyörteistä ikään kuin omana laatunaan, johon kaikkea muuttuvaista voidaan suhteuttaa. -- Muunnettuna tämä totuudellisuuden jakomielinen ominaisuus on juuri se johon Wittgenstein viittasi sanoessaan, että "vanha järjestelmä, jossa Jumala toimi kaiken selityksen päätepisteenä" oli jollakin lailla selvempi kuin uusi, jossa totuuden olisi täytettävä yhtä aikaa sekä totuuden että kehittymisen ominaisuus.

Kielteisestä käsin määriteltynä pysähtynyt ajaton totuus olisi "totalitarismille" ominainen totuuslaatu. Totalitarismissahan ei ole "kehittyviä" tai "muuttuvia" ajatuksia, aatteita tai oppeja, vaan totalitarismissa on vain "oikeassaolemista". Ja juuri totalitaristisissa järjestelmissä huomaamme miten "oikeassaoleminen" ja depersonalisaatio -- psyykinen taantuma -- käyvät käsi kädessä. Kun "totuudesta" tulee "ajatonta", ihmisiltä katoaa "minä".

Mead ei tainnut koskaan ajatella nimettyjen opillisten yhteiskuntajärjestysten ongelmia -- en usko että "totalitarismi" olisi kiinnostanut häntä samalla tavalla kuin sen syntymekanismit kiinnostivat esimerkiksi Hannah Arendtia. Kuitenkin kysymys on samoista "tajunnallisista alkioista", samoista "monadeista", samoista alkuperäisistä ajattelumuodoista, joita koko durkheimilainen sosiologia on perustajansa jalanjäljissä jäljittänyt.

Mitään ehjää esitystä ei Meadin ajattelusta tai akateemisesta vaikutuksestakaan voi saada. Jos Meadin kaikkien avainkäsitteiden -- "I", "Me", "Self", "Mind", "generalized Other", "Society" -- autenttisia sisältöjä haetaan, jokin olennainen todellakin tipahtaa Jukka Hankamäen Mead-väitöksessään mainitsemaan "välitilaan" -- eli niihin tajunnallisiin aukkoihin joita jää esimerkiksi sosiologisen ja psykologisen käsitteistön väliin. -- Erilaatuisten tajunnallisten alkioiden väliin jää aukko. Tajunnalliset alkiot ovat siis keskenään "ikkunattomia" Leibnizin monadien tavoin.

Tämä "välitilan" käsite määrittää koko kartesiolaiselle paradigmatte rakentunutta eurooppalaisen uuden ajan kaksinapaista rationaalisuutta. Siinä opillinen koulufilosofia jatkaa keskiaikaista skolastiikkaa ja nostaa esille esimerkiksi Descartesin pohdinnat ruumiin ja sielun erosta. Todellinen dualismi on kuitenkin jotain kokonaisvaltaisempaa, tajunnallinen lokatiivi: eriytyvä Subjekti ja Objektivoituvaa todellisuus. Yhteisökehityksellisesti tapahtuu uusjäsenitys sosiaalisesti sitovasta kollektivismista yksilölliseen eriytymiseen. Moraalisesti on kyseessä kehitys ulkoajoavasta normimoraalista sisäsyntyiseen omantunnonetiikkaan. Tiedollisesti taas tapahtuu teologispohjaisen koherenttisen totuudellisuuden korvautuminen korrespondenttisella totuudellisuudella. --

Sosiologian ja psykologian väliin aukeava ylittämätön kuilu, "välitila", jota Meadin pioneerityö, eivätkä hänen kollegansa tai jäljestätuleva sosiaalipsykologiaakaan ole pystyneet kuromaan umpeen, tavallaan todellistaa ja konkretisoi "ihmisen ongelman" tai "ihmisen osan". Olemme kehityksemme jokaisessa kohdassa olentoja joita on kuvattava ja selitettävä kaksijakoisesti -- kaksilla käsitteillä, kahdessa eri kielimaailmassa. Kuvaan tulee mukaan myös aika, historia. Kaikkiällä missä on "minän" dynamiikkaa, katse on käännettävä joko menneisyyteen tai tulevaisuuteen. Tämä on samaa kuin kuin jako sosiologiaan ja psykologiaan: on olemassa yhteisövoimia, yhteisöominaisuuksia ja yhteisöilmiöitä, jotka eivät ole palautettavissa yksilöiden ominaisuuksiin ja pyrkimyksiin. Yhteisö ei ole yksilöiden summa, vaan eri laatua.

Ihmisen lajityypillisen olemuksellisen sosiaalisuuden ymmärtäminen on eurooppalaisen uuden ajan ihmiselle käytännössä täy-

sin ylivoimaista. Aikalaisajattelumme individualismi on vahvistunut sokeuden asteelle. Ja tämän täydellistymisprosessin "tiedollinen" kääntöpuoli toteutuu juuri siinä että yliviljelemme yleiskäsitteet merkityssisällöltään niin täydellisiksi että tajunnallinen magia kattaa myös "välitilan" aukot. "Yleiskäsitehän" on tajunnallisesti jotain symbioottista, se taannuttaa tiedollisen ajattelun hahmonmuodostuksen alkutilaan. -- Hirveimpiä erehdyksiämme ovat ylihistoriallisilla, ylikulttuurisilla ja ylikansallisilla yleiskäsitteillä kyhätyt "ihmisarvo- ja -oikeusideologiat", jotka eivät enää sisällä mitään reaalista, vaan kertovat vain pyrkimyksistämme perääntyä kaiken "vallan" alkutilaan -- eli omaksua ja omistaa "Suuri Toinen", olla yli-ihmisiä.

Yleiskäsitteellistykset hävittävät tiedollisesta tajunnastamme kyvyn jäsentää ympäristöä -- ylipäänsä paikkaa ja aikaa. Kun kieli-maailma muuttuu käsiterealismiksi, sitä pahempi reaalityodellisuudelle. Kognitiosta katoavat toimijaroolit, lokatiivit (sijamuodot), sanaluokat -- kaikki hallinta. Kaikkein "pätevin" yleiskäsitteellinen päättely pystyy sementoimaan kognitiiviset aukot -- ja niin vapahtaja kävelee vetten päällä. -- Sellainen vaikutus on yleiskäsitteistä kavalimmilla -- numeroilla. Taantuminen alkumagian valtaan liuottaa sanaluokkien rajat. Taloususkonto, joka on oman aikamme uusi valtauskonto, operoi "rahaan" kuuluvalla kaikkivoipaisuuskuvitelmallalla ja tekee numeraaleista subjekteja. Esineistynyt matematiikka on iätöntä ja ajatonta, ja se voidaan liimata minkä reaali-maailman päälle tahansa. Näin yleiskäsitteillä ymmärryksensä noituva maailmamme ohjautuu pelkkien numeroiden -- esimerkiksi numeeristen "taloudellisten realiteettien" -- perustalta.

Käsiterealismin maailmassa yritämme päästä käsitteelliseen selvyyteen erottamalla asioita toisistaan. Ikään kuin määrittelemällä erikseen yhteisö ja yksilö, valta ja tahto, tai valta ja tieto, jne, voisimme jokaiselle käsitteelle osoittaa ne nimenomaan sille ominaiset ominaisuudet jotka erottavat sen kaikista muista. Mutta juuri tämä johtaa harhaan, koska kysymyksessä ovat pikemminkin päällekkäin asettuvat kuin toisistaan erottuvat asiat. Yhteisö on yksilön edellytys, samoin valta on tahdon esiaste. Sosiaalinen valta metamorfoitui kehityksessä tiedolliseksi hallinnaksi. -- Se mitä pikemminkin tarvitsisimme olisi jonkinlainen kehityskerroksia läpäisevä röntgenkatse, joka valaisisi emergenttisiä syntyjä ja yhteyksiä. Eikä siis mikään käsitteanalyysi, jolla määritellään eroja.

Kun Jukka Hankamäki joutuu Mead-väitöksessään viittaamaan sosiaalipsykologisten peruskäsitteiden jättämään tietynlaiseen tyhjiin "välitilaan" -- kaikki käsitteet eivät määrity toisillaan tai mitään yhtenäistä taustaa vasten -- hän valittelee tätä tilannetta, eikä ymmärrä että pyrkimys käsitteelliseen täydellisyyteen merkitsisi nimenomaan "välitilan" repeämistä aidon reaali maailman ja käsiterealismin väliin.

"I", "Me", "Self", "Mind", "generalized Other", "Society" -- kaikki tuollaiset käsitteet on mahdotonta määritellä tyhjentävästi. Ne ovat lähtökohtaisia avainkäsitteitä, ja niillä on kaikkea ajatteluumme konstruoiva konstituioiva rooli. Käsiterealistiselle maailmalle ominainen "opillinen" ajattelulaatu tarvitsee nämä käsitteelliset ankkurointinsa, ja käsittemäärittelyt vain lisäävät termien auktorisoivaa valtaa. -- Yhtä hyvin voisimme ottaa lähtökohdaksemme täysin käsiterealistiset "monadit" ja puhua "tajunnallisista alkioista". "Vallan kaikkiallisuus" voi olla silmiä avaava ilmaisu. Joka tapauksessa sosiaalipsykologian traditionaalinen käsitteistö on ongelma jo lähtökohdissaan. On muodostettava mielteitä jotka jäljittävät pystysuunnassa sitä mikä jää käsitteepintojen väliin.

Millaisia tajunnallisia alkioita ovat "mutta", "jos", "vaikka". (Hankamäki tosin puhuu "though"ista "ajatteluna".) -- Entä millainen ajattelun alkio on esimerkiksi pilkku, tai piste? -- Dennis Potterin "Laulavassa salapoliisissa" replikoidaan välimerkitkin kun lauseita sommitellaan päässä.

Niin valtavan työn kuin Jukka Hankamäki onkin Mead-väitöksessään tehnyt, mihinkään selvyyteen hänkään ei pääse eikä pysty käsittelemäänsä käsitteekattausta asettamaan. Meadin "I", "Me", "Self" ja "yleistynyt Toinen" kytketään Freudin "Id", "Ego" ja "Super-ego" -käsitteisiin sekä vielä lacanilaiseen "symbolinen", "imaginaarinen" ja "reaalinen" -jakoon ja lokerointiin -- lopulta myös Zizekin viljelemiin saussurelaisen semiotiikan mausteilla operoiviin kolmijakoihin -- ja kuitenkin, kaiken tämän käsittevyöryn ja -työn keskelle, siihen kohtaan jossa selvyyden pitäisi syntyä, jää tuo aiemmin mainittu "välitila" -- joka aiheuttaa sen että olennaisin putoaa jäädytettyjen käsitelauttojen välisiin railoihin. Tiedonalojen aidat on mitä ilmeisimmin pystytetty myös ja ehkä nimenomaan suojaamaan meitä putoamiselta syvyyksiin.

"Välitila" saattaa olla seurausta nimenomaan käsitteellistämisestä -- miten kävisi, jos ottaisimme kaiken alustaksi jonkin vahvan tosiasian, esimerkiksi kehitysajatuksen? -- Tosiasia, siis tosiasia on, että ihminen on ennen muuta -- ja niin lajina kuin yksilönä -- kehittyvä olento, ja jokaisen tajuntaan muodostuu varhaisessa lapsuudessa ensin hahmo "sinä" ja vasta myöhemmin "minä". Miksi "minuuden" ongelmat ylimalkaan otetaan kaiken käsitteellisen käsittelyn lähtökohdaksi? Eihän "minä" ole mikään palautuspiste, vaan paremminkin aina vain kehitysvaihe.

Käsitteillä ei ole sellaista autonomiaa joka antaisi käsitteellisuudelle muuta kuin käsiterealismien arvon. Käsitteillä voidaan toki muodostaa loogisia ontologioita, mutta niiden suhteen on todettava Wittgensteinin tavoin, "ettei arvoitusta ole olemassa". Samoin voisimme todeta, ettei "kehäpäätelmää" ole olemassa. Sekin muodostuu vain käsitteiden autonomian tasolla, ei todellisuudessa. Todellisuudessa harhaisempaa on se että eri käsitteistöjä käytetään näennäisesti (käsitteellisesti) eri asiayhteyksissä saman alitajuisen ajatusmuodon ja todistelutarpeen toistoissa.

Filosofia voitaisiin määritellä toteamalla että se on ajattelualue jolla vallitsee sen oma käsitteellinen autonomia. Autonomisilla käsitteillä on tietty itsekantava ominaisuus, joka ekstrapoloi ja laajentaa merkityksiä. Tällaiset käsitteet voidaan liimata todellisuuden päälle aivan vastaavalla tavalla kuin esimerkiksi numerot voidaan liimata "taloudellisten realiteettien" yhteyteen. Yleistävä

ominaisuus noituu ymmärryksen, emmekä enää erota numeroita ja todellisuutta toisistaan. Siis että numeeristen "talousfaktojen" faktaominaisuus on vain numeroiden, ei niillä mitattavien sisältöjen ominaisuus.

Käsitteet muodostuvat "tiedollisista" alkioista. Tapa jolla käsitteet kannattelevat itseään on sitä "valtaa" joka on niihin latautunut tai niissä vielä tallella. Logiikka voidaan nimetä opiksi "käsitteellisten operaatioiden muodoista", mutta muodot ovat tai toteuttavat lopulta paljaan tautologian. Muodot eivät pätevöitä sisältöjä, eikä sisältöjä voi mitätöidä muodoilla. Wittgensteinin lause "arvoitusta ei ole olemassa" tarkoittaa myös, ettei kehäpäätelmää ole olemassa.

6.

Käsitteiden varassa ajattelemisen tuo mukanaan sen, että päätellessä käsitteistä todellisuuteen päin. Jos kielen syntymekanismia varhaisessa lapsuudessa -- siis myös ihmislajin varhaisessa lapsuudessa -- tarkastellaan, kehitys on kuitenkin kokonaisuudesta osiin eriytyvä systeemi, ja kaiken lähtökohta, jos niin voidaan käsitteellisesti ilmaista, on nimenomaan jokin "holistinen" hahmotus.

Augustinus pohtii "Tunnustuksiensa" loppupuolella "aika"-käsitteen merkillisyyttä. Sitähän käytetään kyseenalaistamatta, miettimättä mitä se pitää sisällään. Jos pysähdymme miettimään, hämmennymme, koska emme todellakaan "tiedä" mitä "ajan" käsite ja määreet merkitsevät. Niin kauan kuin emme kysy, mikään ei meitä häiritse, jos kysymme, emme enää tiedä mitä tarkoitamme.

Ei liene sattumaa, että Wittgenstein "Tractatuksen" lopussa vetää rajan sen väliin mitä käsitteillä voidaan ilmaista ja mikä jää kielen mahdollisuuksien ulkopuolelle. Siinä ei ole kyse vain tiettyistä "alueista" -- kuten "etiikasta" ja "estetiikasta" -- vaan myös mitä "tiedollisimmista" sisällöistä.

Eikä liene sattumaa, että toisen julkaistavaksi aikomansa tekstivalikoiman, "Investigations" in, Wittgenstein aloittaa nimenomaan Augustinus-sitaatilla -- kumoamalla kirkkoisän kuvauksen kielen "ostensiivisestä" oppimisprosessista. -- Tässä tapahtuu rekapitulaatio, paluu siihen, mistä itse asiassa "Tractatus"kin alkaa, holismista -- siitä että "maailma on tosiasioiden, ei olioiden kokonaisuus".

Kielen oppimista ja ajattelun kehitystä voidaan verrata vaikkapa junaan, jossa taustalla vaikuttava historiallinen suuri kulttuuri ja aikalaistason käsitteenmuodostus asettavat ensimmäiset raiteet kohdalleen, ja junan on suunnistettava näiden kiskojen mukaan. Kehitykselle ominaista on myös se, etteivät junan vaunut voi vaihtaa paikkaansa, järjestystänsä. Juna on "holistinen" kokonaisuus.

Vertausta voidaan jatkaa nimeämällä junan vaunu "monadiksi". Aikalaistasolla näemme ikään kuin vain sivulle, emme eteen- tai taaksepäin. Se on se "Present", "nykyhetki", jota Mead tavoittelee. Tietyssä mielessä se on ainoa olemassaoleva, emme normaalisti tiedä mitä takanamme on todella tapahtunut -- meillä on vain se käsitys jonka saimme kun matkasimme "menneisyyden" halki. Ja sama koskee tulevaisuutta: kaikki perustuu siihen, että kiskot ovat niin sanoakseni rautaa.

7.

Leibnizin "monadi" tarkoittaa tajunnallista alkiota. Monadologia on oppi näiden alkioiden aivan tietynlaisesta "ikkunattomuudesta". Leibnizilla on opissaan sekä kokonaisvaltaisen kokemuksellisen solipsismin että "tiedolliseen" ajatteluun kuuluvan lokatiivisen asemoinnin ominaisuuksia. -- Kaikki tämä on sovitettavissa metaforaan "monadologian junasta" -- metaforaan, jonka Mead olisi aivan hyvin voinut esittää. Siinä junassa vaunussa istuva matkustaja on raiteiden armoilla, eikä hänellä ole "ikkunoita" meno- eikä tulosuuntaan. Hän näkee vain aikalaistodellisuuden sivuillaan.

Metafora junanvaunusta monadina joka on aikaraiteillaan -- aikajanalla menneisyyden ja tulevaisuuden suhteen -- ikkunaton ja jossa voi jotenkin olla tietoinen veturin olemassaolosta ja matkan päämäärästä mutta selvästi nähdä vain kunakin ajanhetkenä ohikiitävä maisema, aikalaistodellisuus, kuvaa hyvin myös tapaa jolla tajunnalliset alkiot matkaavat historiassa yhtenäistä köyttä muodostaen ja vahvaa aikajatkumoa kutoen, niin että vaikka maisemat vaihtuvatkin, niissä yleensä nähdään jokin vakioinen ominaisuus, siis tajunnallinen -- sosiologinen tai psykologinen -- vakio.

8.

Solipsismi, jonka ideaa myös Zizek käsittelee muistaakseni puhuessaan jossain yhteydessä leibnizilaisista monadeista, tarkoittaa sitä että "ulkoinen ihmisestä riippumaton todellisuus" on sisäsyntyinen projektio "minuuden" kuplan sisäpinnalla. Se on siis sisäsyntyinen kuva ikkunassa, josta joku luulee näkevänsä läpi ja sen, mitä projektio esittää. Monadi on avaruuskapseli -- sen "ikkunattomuus" on outo juttu, koska jostain ulkomaailmaa koskevista havainnoista niidenkin projektiokuvien on kehityttävä jotka ikkunan sisäpinnan sulkevat.

Leibnizin "monadi" on kapseloitu kompakti kiteytymä Spinozan nurinkäännetystä immanenssista. Monadi on ikkunaton mutta näkee itsensä ikkunastaan. Luoja tarkastelee itseään luomansa silmin.

Isä Teilhardin idea "sielutetusta aineesta" toistaa spinozalaisen perusratkaisun eriytyvän minuuden ja objektivoituvan todellisuuden ongelmaan. Teilhard yrittää sisällyttää vastakohtaiset käsitteet toisiinsa aivan samoin kuin Spinoza yritti sisällyttää Subjektin ja Objektin toisiinsa. -- Tämä jesuiittaisän häikäisevä oivallus katosi kuitenkin pian keskustelusta, ja vain Monodin oppi "sattumasta ja välttämättömyydestä" jäi elämään.

Uudella ajalla vakiintuneessa kielimaailmassa kahtiajakautuminen "sisäiseen" ja "ulkoiseen" ei enää ilmene vain kartesionismin opillisena ongelmana "ruumiista" ja "sielusta", vaan laajana perustavanlaatuisena erona materialistisen ja idealistisen maailmankuvan välillä. Alkuperäinen kysymys materiasta ja hengestä on käsitetiedon karttuessa metamorfoitunut kysymykseksi "tiedon" ja "uskomusten", tai "tieteen" ja "populismin" vastakohtaisuudesta. "Tiedollinen" tai "tieteellinen" auktorisointi on se joka nykyisen "käsiterealistisen" järjen maailmassa pätee -- ja tässä auktorisoinnissa tapahtuva "vallan" sisäistäminen häivytetään kun itsekantavien yleiskäsitteiden varassa luodaan käsittepinnot ja sillat joilla kävellään ajattelun aukkojen yli.

Tapa jolla Isä Teilhardin ajattelu hävisi väittelyn Monodin "luonnontieteelliselle" käsitteistölle kertoo siitä miten tiukasti "tiedolliset" ajattelun alkiot voivat kutoutua "vallan" alkioiden päälle. Emme enää näe pohjaan asti, emmekä osaa asettaa kysymysmerkkejä tarpeeksi syvälle (Wittgenstein). Seuraus on se, että kun olemme väärässä, olemme sitä totaalisesti. Aikalaisjärkemme harhat ovat "kaikkihallisia", ja tässä mielessä palaamme taas -- ja tämä tapahtuu mitä hienoimpien arvojen ja asiantuntija-ajattelun nimissä -- käsiterealistiseen keskiaikaan. Individualismi-liberalismi ja "ihmisarvo ja -oikeudet" ovat niitä ylihistoriallisilla, ylikulttuurisilla, ylikansallisilla ja yliyhteisöllisillä yleiskäsitteillä muotoiltuja, auktorisoituja skolastisia totuuksia, joita aikamme yli-ihmiset tunnustavat. Ja mikä on yli-ihmisten yhteiskuntajärjestelmä? Se on totalitarismi.

Miksi niputamme yhteen tietyt, tietyn aikakauden filosofit? Kuten uuden ajan alun ajattelijat, mannermaan puolella Descartesin, Spinozan ja Leibnizin, saarivaltion puolella Locken, Berkeleyn ja Humen? -- Toki siksi, että nämä kytkeytyvät toisiinsa syvemmin kuin mitä ajattelun teoreettis-opillinen pinta kertoo. Toki siksi, että kuten vaistoamme filosofisten parivaljakkojen -- teesien ja antiteesien -- edustavan saman ongelmanasettelun eri puolia, samoin aavistamme miten tietyn ajan tietyt filosofit omasivat lähtökohtaisesti samanlaisia käsitteenmuodostuksia ja kysymyksenasetteluja, joihin sitten esittivät kukin omia ratkaisujaan.

Descartes ja Spinoza etsivät kumpikin vastauksia samaan aikalaisongelmaan, joka oli "minän" ja "maailman" suhde. Ajan ilmassa oli tuo uusi hahmonmuodostus, Subjektin ja Objektin, tarkkailijan ja tarkkailtavan vastakohta. Subjekti haki vahvistautumistaan, objektivaatio otti kohteekseen ensin aivan samanarvoisina niin sisäiset mielenliikkeet kuin ulkoisen todellisuudenkin. -- Jokin ero tekee brittiperinteestä hieman eriviritteisen. Locken "tabula rasa" oli minäkuva, joka rakentui kokemuksen piirittäessä viivojaan. Berkeleyn "subjektiivinen idealismi", solipsismi, sementoi myyttis-ideaisten, ajattoman ja paikattoman tajunnantapahtuman, ihmisen ja jumaluuden kohtaamisen -- koko teologisen ajattelun. -- William James sanoisi ehkä että se kartoitti "uskonnollisen kokemuksen" perustoja. -- Humen joviaalit pohdiskelut impressioista ja muista mielen humunculuksista tavallaan todistettiin törmäyttämällä ne todellisuuteen ja kieltämällä syysuhde itseisarvoisena lähtökohtana ja myöntämällä moraali-prinsiipin itseisarvo.

Antropologisessa katsannossa koettaisimme palauttaa jokaisen aikakauden ajattelun alkutekijät ikään kuin kehityksellisesti kaikkein alkuperäisimpiin, mahdollisesti "valtaa" ja "tahtoa" muodostaviin tajunnallisiin alkioihin. Tämä "tajunnallisen alkion" idea eli vahvana Leibnizin "monadeissa". Hän oli joukosta ainoa joka jotenkin yritti eristää tämän elementin -- tehdä siis siitä eräänlaisen matemaattisen olion. Mielen matemaattikka muodostuu tällaisista olennoista. Niiden suhde toisiinsa on matemaattisen olion ominaislaatu. Matemaattiset oliot ovat tietyllä tavalla itsenäisiä -- "ikkunattomia" -- mutta aivan määrättyllä tavalla

toisiinsa kytkettyjä ja yhtä suurta kokonaisuutta rakentavia. Nämä kytkentäkaavat ovat "malleja".

Mitä matematiikka on? Se ei voi olla "faktista", sillä siltä ei voida riisua dynamiikkaa. Tämä dynamiikka on jostain yleiskäsitteille ominaista, eräänlainen tajunnallisen alkion "itsekantava" ominaisuus. Jokainen "monadi" on dynaaminen yksikkö. Ja on olemassa myös yleinen dynaaminen kokonaisuus, jonkinlainen sulkeutuva holismi. Kehitys on olemassa, ja ajatushistoriaa on mahdollista kirjoittaa. Tieteellä ja taiteella, kaikilla lajeilla, on historiansa. --

"Totuudellisuudella" on laatunsa -- on aina ollut. Ajaton ja paikaton "myyttinen" totuudellisuus on ehkä kehityksellisessä kokokuvassa kaiken "totuuden" ensimmäinen "olemus". Mutta tämä ajattomuus ja paikattomuus voi aktualisoitua koska tahansa -- jokaisen aikalaisajattelun ehdoissa on aina tämä mahdollisuus. Voimme koska tahansa taantua tajunnantilaan jossa aika ja paikka katoavat.

"Vallan" ja "tahdon" tajunnalliset alkiot voivat joskus nousta kapinaan, koota joukkonsa ja nostattaa sosiaalisen ylijännitteen ja massahurmoksen. Silloin yhteisöjen perustukset järkkäyvät ja aikakaudet murenevat toisiksi. Jos hyvin käy. Mutta miksi muka välttämättä kävisi aina hyvin? Myös suuren historiallisen taantumman mahdollisuus on aina olemassa. Sitä ei mikään eliminoi.

Wittgensteinilainen "varmuus" on kaiken aikalaisajattelun olemuksellinen elementti. Hän kirjoitti sen G E Moorelle, jonka "todistus ulkomaailman olemassaolosta" on luettava pohdiskeluna "monadien" ikkunattomuudesta, tai, paremminkin, ikkunoiden erityisestä läpinäkyvyydestä. Enää en ihmettele miksi Jaakko Hintikka oli niin otettu E M Forsterin kirjoista. "Pisin matka" on todellakin alusta alkaen puhdasta filosofista monadipohdintaa. Tavallaan Wittgenstein toimi lasimestarina, joka omalla tavallaan ruudutti "kielen talon". -- Siinä metaforassa voi todellakin asua, tai asummekin, koko elämämme, ja siellä on kaikki, lattia allamme, se vintin ikkuna, näköalapaikka, johon voimme kiivetä kielen tikapuilla, ja kellarikerrokset, joihin paradoksaalisesti kiiveessämme laskeudumme, kuin Narkissoksen lähteen peilipinnan alainen maailma, jossa alitajunnallisten alkioiden olomuodot, mieleemme pohjamutien humunculukset, nuo susilapset, ulvovat.

Ehkäpä tämä Narkissoksen peili on monadin ikkuna? -- Jos misään strukturalismissa tai konstruktivismismissa on mitään pitävää, se saattaa sijoittua nimenomaan peiliin kahden yhtä fiktiivisen maailman välillä. Maailmankoordinaatiston nollapiste on nollapinta joka erottaa alitajunnallisen maailmanvallon alkioit pinnan-ylisistä tiedollisen maailman tajunnallisista alkiosta. Vallan ja tiedon tajunnalliset alkioit ovat samanlaisia monadeja mutta vaikuttavat eri maailmoissa. Ja tämä on osa myös sitä mitä Wittgenstein tarkoitti sanoessaan, että "onnellisen ihmisen maailma on eri maailma kuin onnettoman". -- Ja aivan varmasti tämä on myös olennaisesti sitä mitä tarkoittaa todeta että "kulttuurit ovat kovia kognitiivisia tosiasioita".

11.

"Mistä ei voida puhua, siitä on oltava vaiti" tarkoittaa samaa kuin "Onnellisen ihmisen maailma on eri maailma kuin onnettoman".

Siellä on pohjalla kääntymättömyyden ongelma. Se ei ole vain ongelma joka koskee kääntämistä kieleltä toiselle. Vain tietyt asiat ylimalkaan kääntyvät kielelle. Kaikki mikä pohjimmiltaan muodostaa tajuntamme ajatuksellisia alkiota -- kuten motivaatio -- jää itse asiassa "sanomatta". Sitä Wittgensteinin lause tarkoittaa. Ja tässäkin mielessä tajunnalliset alkioit ovat siis ikään kuin ikkunattomia Leibnizin "monadeja". Kieli ei näe itseään.

"Kulttuurit" ovat nimenomaan jotain kääntymätöntä. Ne varjelevat omaa kääntymättömyyttään. Juuri sitä "kulttuurit" ovat. Kulttuurinen kuvakielto ottaa rinnalleen kulttuurisen kääntämiskiellon. Niissä on kyse samasta "motiivista", tietystä yhteisövoimasta, institutionalisoitumisesta, jatkuvuudesta.

Samat ihmiset jotka Wittgensteinista mitään ymmärtämättä järkeilevät mitä "sisällöllistä" Tractatuksen loppulause milloinkin tarkoittaa, samat ihmiset käyttävät "sisällöllisiä" todisteluja argumentoidessaan sitä "mitä koraanissa todella sanotaan ja mitä islamuskonto on tai ei ole".

Sellainen todistelu tai "asiantuntemus" on tietenkin pelkkää päälleliimattua tulkintatarvetta. Jos islamilaisessa kulttuurissa esimerkiksi äänenkäyttö -- resitatiivisen kielen algoritmit ja soinnilliset intervallit -- määräävät, tiedollisilla merkityssisällöillä ei ole samaa roolia kuin eurooppalaisen uuden ajan ajattelussa. Niillä ei ole ollenkaan roolia. Totuus, joka on sitä mikä kulttuurissa on pyhää, on aina kokonaan muuta kuin "tiedollista".

12.

Suhteellisuusteoria on rakennettu minkowskilaisen aika-avaruuskäsityksen varaan, mikä tarkoittaa siis sitä, että mitattavat materiaaliset objektit tavallaan "ominaisuutenaan" omaavat olemassaolon paikassa ja ajassa. Käsite "ominaisuus" on jopa ymmärrettävissä vähän samansisältöisenä kuin miten antiikin kreikkalaiset sisällyttivät "syyt" olioihin niiden ominaisuuksina.

Tämäkin on yksi tapa tulkita "Traktatuksen" ensimmäinen lause ja sen täsmennys. Olioiden on oltava olemassa jotta maailma olisi olemassa -- eli saisi paikan ja ajan koordinaatiston. Tässä voisi jopa siteerata Einsteinia: "Jos kaikki materia häviäisi, mikään kello ei jäisi tyhjyyteen tikittämään, vaan myös aika katoaisi."

Nämä olivat ilmassa viime vuosisadan alussa. Mead tuo minkowskilaisen aika-avaruusjatkumon mielen ja "minuuden" näyttämölle, ja kaikki hänen hahmottamansa "subjektiminän", "objektiminän", ja myös "yleisen toisen" lokatiiviset hahmot ovat oikeastaan välttämätön jäsennys jotta nähtäisiin fysikaalisten koordinaatistojen työnjako. Fysiikka saa siis tässä toimia kaiken havaitsemisen ja tiedonhankinnan mekanismien mallina.

On erotettavissa kolme tasoa -- tai kokonaista maailmaa, mikäli ajatellaan esimerkiksi Wittgensteinin tavalla, että "onnellisen ihmisen maailma on eri kuin onnettoman". -- Ensinnäkin on olemassaoleva elämänmuoto ja siinä vakiintunut käsitteistö ja käsitykset esimerkiksi "syistä ja seurauksista". Sellaiseen arkikokemuksen ja -käsitteistön maailmaan voi fysiikka sitten tuoda lisävaloa, kokonaan toisen tason, joka auttaa meitä ymmärtämään syvemmin mistä tapahtumisesta "todellisuudessa" on kyse ja miten saavutamme todellisuudenhallintaa. Kolmas taso on sitten se

jolla fysiikan "tieteelliset paradigmat" kokevat suuria mullistuksia -- siis sellaisia kuin juurikin suhteellisuusteoria oli.

Se mikä fysiikkatieteen suhteen on selvästi nähtävillä koskee kaikkea muutakin ajattelua. On ensinnäkin aina olemassa "aikalaisajattelu", jossa sementoituu kielelle ominainen pyrkimys pysäyttää ja kiinteyttää ajattelulementtejä. Suurin osa ihmisistä käyttää suurimman osan elämästään sisäistääkseen aikalaisajattelun. Kouluinstituutio on aikalaisajattelun kivijalka ja -riippa.

Sitten, toiseksi, on olemassa esimerkiksi "yhteiskunnallista keskustelua", jossa aikalaisajattelun kiinteyksiä korjailaan ja käsitteiden sisältöjä määritellään. Tämä keskustelu ei koskaan riitä tuomaan ratkaisuja todella vaikeisiin ongelmiin, jollaisia esimerkiksi eriperusteisten kulttuurien kohtaamisongelmat ovat. Yhtä mahdotonta kuin on puhua yli aikojen ja paradigmaattisten kulttuurimurrosten, yhtä mahdotonta on käsitellä eriperusteisten kulttuurien toisiaan tuhoavia vaikutuksia yhden kulttuurin koulusivistyksen eväillä.

Ja kolmanneksi: kaikkien "kehittyvien", siis ei-kivettyneiden, kulttuurien historiassa on olemassa noita suuria kulttuurimuutoksia, aikakausien taitteita, joissa tapahtuu kertakaikkista uudelleenorientoitumista ja joista jää historiaan suuria erottavia kulttuurikuiluja. Sanoisin, että eurooppalaisen keski- ja uudenajan murros oli ihmiskunnan kokemista kognitiivisista mullistuksista toistaiseksi ylivoimaisesti historiallisesti mittavin.

Kartesiolaisen paradigman varaan rakennettu rationaalisuus on luultavasti tuottanut kaiken sen suuren tiedollisen "edistyksen" joka sen lokatiivisista lähtökohdista on saavutettavissa. Se on hyvinkin mahdollista -- olemme saavuttaneet "laskennallisen totuuden" aikojen alusta ja pian ehkä lopustakin. Matematiikan ja metaforan ongelmallinen suhde jää edelleen olemaan.

Kolmesta "tasosta" puhuminen saattaa havainnollistaa meadilaisittain "minän" eri positioita ja sitä missä määrin "subjektiminä", "objektiminä" ja "yleinen toinen" omaavat erilaiset lokatiiviset asemat ja eriytyneen työnjaon. On selvää, että mitä pysähtyneempää kieliajattelu on, sitä vähemmän mielessä tapahtuu näkökulmien vaihtelua. Kulttuurikognition perustasolla ajattelu on pelkästään "tunnistavaa" -- eli siis "tunnustuksellista". Tarvitaan "minän" erilaisia roolihahmoja jotta samaistuminen sosiaalisen tilanteen moniin rooleihin olisi mahdollista.

"Minän" eriytyessä ajattelun ja saavutetun "tiedon" laatuominaisuudet muuttuvat. Se mikä määritellään "objektiiviseksi" -- materiaalinen kohde tai todellisuuden suhde -- tarvitsee niin "minän" sisäisten roolien kuin kanssaihminen vastaavien roolien varmistusta. Tämä on tärkeä huomata: kyse ei ole vain "tiedon" määrästä -- jolla on merkityksensä lähinnä tunnistamistasolla -- vaan nimenomaan laatuominaisuuksien muuttumisesta. Paradigmoja kyseenalaistava, muuttuva tai muuttava "tieto" mahdollistuu vasta maailmassa jossa kaikki "minän" roolit ovat aktiivisessa käytössä.

13.

Wittgensteinilainen "varmuus" -- jonka hän omi, ehkä, Moorelta, mutta jonka olemassaolon on monikin viime vuosisadan alkupuolen ajattelija jossain muodossa hahmottanut -- on tietenkin myös sama asia kuin "yleinen toinen" tai "Suuri Yhteinen Valhe". Yhteiskunnalliselle keskustelulle tekisi hyvää, jos keskustelijat eivät samaistaisi "varmuutta" ja "totuutta". -- Että siis yleisemmin ymmärrettäisiin että kaikki kielestä -- käsitteistä ja merkityksistä -- muodostuva ajattelu on syntynyt ja suhteutuu vain "yleiseen taustaan". Että siis "totuus" on eri asia, tai ei ainakaan kokonaan sama asia kuin palautuminen taustavakauteen.

Durkheimilaisen sosiologian perusajatus on, että ajattelun muodot ovat olemassa ja ensisijaisia, sisällöt ja merkitykset vain uutta täytettä vanhoissa munankuorissa. Valtavirta-ajattelussa sementoituneet "arvot" omaavat enemmän statukseensa kuin sisältöihinsä liittyviä ominaisuuksia. Ajattelu ja siihen implikoituvat arvot muodostavat sosiaalisia jatkumoit -- ne ovat punoksia joista "yhteisöt" kutoutuvat. -- Joka ymmärtää tämän marssijärjestyksen ei erehdy kuvittelemaan, että sosiodynaamisesti erilaisia kulttuureja voitaisiin esimerkiksi "opillis-sisällöllisiä dialogeja" käyden lähentää toisiinsa.

Yhteiskunnissa vallitsee aina jokin institutionalisoitunut "totuus". Se on sitä mitä Wittgenstein tarkoitti "varmuudella" -- eli jokin ajattelun vakaus, sementoitunut ajatusalusta, joka vasta tekee esimerkiksi kritiikin mahdolliseksi. Se on "yleistynyt Toinen", "suuri Toinen", tai ehkä eniten kuvaavalla tavalla ilmaistuna "Suuri Yhteinen Valhe".

Se määrää mitä vallanpitäjät puhuvat ja päättävät, se sanelee sen mitä journalistit kirjoittavat. Se auktorisoi vallitsevan ajattelun institutionaaliset sisällöt ja sulkee ontologiseen putkeensa "tiedon" joka koetaan "tositiedoksi". -- Mutta juuri totuuden kanssa sillä ei lopulta ole mitään tekemistä. Totuus on kokonaan toinen juttu. Ja myös sellainen yhteiskuntatilanne on enemmän kuin täysin mahdollinen, että ihmisten enemmistö ajattelee kokonaan toisin kuin mikä on vallalla oleva "virallinen Totuus" -- mutta oikealla totuudella ei kuitenkaan ole mitään mahdollisuuksia päästä esille, tulla edes julkilausutuksi.

Paradoksaalisesti on niin että yhteisöt tarvitsevat tuon "varman" ajatusalustan, vakiintuneen kielimaailman, jota voidaan kyseenalaistaa tai horjuttaa vain hyvin pieneltä osalta kerrallaan. Tätä kaiken "totuudellisuuden" valtaolemuksellista "tunnustuksellista" ominaisuutta ei mikään eikä kukaan voi muuksi muuttaa. Sitä tarkoittaa se kun sanomme, että kieli ja ajattelu ovat sosiaalisia muodosteita. Niillä on ensisijainen sosiaalinen tehtävänsä -- ne ovat se alusta tai liima-aine joka muodostaa sosiaalisen ja historiallisen jatkumon, ja ilman ajattelun instituutioita olisimme hukassa. Kieli ja ajattelu ovat yhteisöilmiöitä.

Totuudella ylimalkaan, ja varsinkaan uusilla totuuksilla, ei juuri ole mahdollisuuksia muuttaa radikaalisti maailmaa. Siellä missä aivan uudet ajatukset leviävät näennäisesti hämmästyttävän nopeasti -- sanotaan nyt esimerkiksi vaikka se tapa, jolla esiripun käyttö teatterissa levisi 1600-luvun alkupuolella kuin humahdus muutamassa vuosikymmenessä läpi Euroopan -- tai vaikkapa se huima nopeus jolla niin sanottu "vihreä ajattelu" muutti politiikkaa muutamassa vuosikymmenessä niin että kaikki itseään sivistyneenä pitävät maat perustivat hallituksiinsa ympäristöministeriön -- siellä kyseessä eivät ole varsinaisesti uudet asiat, vaan

ajassa jo pitkään pinnanalaisina kypsyneet muotoaan hakevat jatkumot, jotka lopulta vain purkautuivat julki kun sopiva sisältö sattui kohdalle.

Siis saman kaavan mukaan kuin Neuvostoliiton ja itäblokin sosialistiset järjestelmät romahtivat näennäisen nopeaan tahtiin -- niissäkin systeemin hajoaminen oli itse asiassa jo tapahtunut pinnan alla, joten vyöry kävi yhteisöjen läpi kuin roihu valmiiksi kytevässä ryteikössä. -- Sanoisin, että samanlainen tilanne vallitsee nyt laajalti ottaen vanhoissa eurooppalaisissa kansallisvaltioissa, joissa vieraskulttuuriset kansainvaellukset ovat pinnanalaisesti romauttamassa yhteiskunnallisen eheyden ehdot ja kulttuuriset hylkimisreaktiot on toistaiseksi vain padottu odottamaan purkautumistaan.

Historiallinen tragedia muodostuu siitä, että eurooppalaisen uuden ajan ehkä hienoin henkinen saavutus, edustuksellinen demokratia, ei riitä muuttamaan tilannetta, jossa "poliittisen korrektiuden" mukainen "suuri yhteinen valhe" painaa ajatusjatkumon vaakakupissa enemmän ja määrää sen mitä ja millaisilla käsitteillä politiikassa ja journalismissa tulehtuneita tunteita käsitellään -- eli jätetään kipeät sisällöt käsittelemättä. Historiallisesti alistettuna, alistamis- ja alamaisasenteet sisäistäneenä ja kaikessa aina kipeästi kahtiajakautuvana kansana suomalaiset tietenkin ovat kestäättömässä tilanteessa kansainvaellusten suhteen. Meillä yhteiskunnallisen eliitin ylläpitämä yhteinen valhe ja sillä oikeutettu viranomaisten kontrollipolitiikka vain vahvistuvat ja kiristyvät, eikä kukaan tule tarpeeksi ajoissa myöntämään tosiasioita toisiinsa sopeutumattomista kulttuureista.

Se tosiseikka, että jokainen yhteiskunta tarvitsee tietyt yhteisöllisyyden perustekijät ollakseen yhteiskunta, ja että yhteisöä läpäisevä "kielimaailma" -- eli wittgensteinilaisittain siis tietty kaiken taustalla vaikuttava ajatteluvakaus, hahmon- ja käsitteenmuodotuksellinen jatkumo, "varmuus" -- on vahvempi instituutio kuin mitä voi olla mikään erimuotoisen "kriittisen" ajattelun -- esimerkiksi vaikkapa "tieteellisen tutkimuksen" -- siihen lisäämä rooli, on tavattoman armoton tosiseikka. -- "Vain varmuuden pohjalta on kriittinen epäily mahdollista", Wittgenstein sanoi. -- Tilanne yhteiskunnassa on aina se, että niin sanottu Suuri Yhteinen Valhe painaa kaikissa "vallan" mekanismeissa lähtökohtaisesti enemmän kuin mikään kriittinen -- "tieteellinenkään" -- "toisuus". (On tietysti muistettava varaukset, jotka koskevat kaikkea "tiedeyhteisön" omassa keskuudessaan varjelemaa, niinkään institutionalisoitunutta ja erityisellä "tiedollisella" tavalla "auktorisoitua" totuutta, joka sekkin on olemuksellisesti ihan tietyn kieli-maailman jatkumossa elävän yhteisön sisäistä "varmuutta".)

Yhteisöolento omaa tajunnassaan "yleistyneen Toisen", "suuren Toisen", johon se suhteuttaa kaiken eteen tulevan "uuden". Valtaosan kaikesta ajatteluaineksesta on toistettava jo olemassaolevaa, vain hyvin pieni osa kaikesta ajattelusta voi olla "luovaa". -- Laajityypillisesti läpisosiaalisen olennon, ihmisen, kaikkia sosiaalisia muodosteita, jollainen juuri kaiken kulttuurievoluution mahdollistanut kieli ja ajattelu on, koskee vahva taipumus institutionalisoitua. Pyrkimys kieli- ja ajattelumuotojen pysyvyyteen on kehityshistoriallisesti ollut selviytymisen ja menestymisen ensimmäinen ehto. Kieli ja ajattelu pyrkivät aina vakiinnuttamaan taustan lokatiiviset hahmot ja kiinteyttämään käsitteiden sisällöt ja käytön. -- Juuri tämän erinomaisen tärkeän, yhteisövoimien, yhteisöominaisuuksien ja yhteisöilmiöiden ymmärtämisen kannalta aivan välttämättömän institutionalisoitumistaipumuksen esiin nostamiseksi on oikeutettua käyttää erityisiä uusia käsitteitä -- sellaisia kuin "lokatiivi" tai "käsitekiinteytys" ja "käsitepinnat". -- Emme ymmärrä ihmistä, ellemmme ymmärrä että hänessä on olennaisinta hänen olemuksellinen sosiaalisuutensa, emmekä ymmärrä sosiaalisuuden olemusta ellemmme ymmärrä sosiaalisia

muodosteita -- ja kaikkien sosiaalisten muodosteiden olennaisin ominaisuus on niiden "itsekkäisyys", institutionaalisuus, historiallinen jatkuvuus.

Tämän kaikkia yhteisöjä koskeva kielimaailman institutionaalisuus tekee ymmärrettäväksi esimerkiksi niin sanotun "kolmenkymmenen vuoden kulttuurivitkan". Sillä tarkoitetaan sitä keskimääräistä viivettä, joka kuluu siitä, kun yleisen ajattelun tai jonkin erityisalan edelläkävijät esittävät vallankumouksellisia ideoita, siihen, että ne leviävät "yleiseen tietoisuuteen" ja alkavat hitaasti rakentaa uutta aikalaisajattelua, uutta "vallitsevaa totuutta". -- Ja kaikista uusista totuuksista on oikeasti uutta vain minimaalinen marginaali -- useimmat "uusina totuuksina" koetut asiat ovat vain "uusien sisältöjen vanhoissa munankuorissa" (Wittgenstein) -- eli ne vain tuovat näennäisesti uuden käsitetytteen johonkin vallitsevan ajattelun institutionaaliseen lokeroon. -- Nyt esimerkiksi ihmiskunnan kaikkina aikoina tarvitsemaan "tunnustellisuuteen" aina kuuluva eskatologia -- joka on siis kaikessa ajattelussamme vaikuttavan pohjimmaisesta uskonnollisuudesta yksi ohittamaton lokero -- on "tiedollisilta" sisällöltään reilun puolen vuosisadan takaisten harvojen pioneeriajattelijoiden "vihreää" luonnonsuojeluideologiaa. Siitä on globalismin oloissa muodostunut maapallonmittaista maailmanlopunpalvontaa, jossa vuosikymmenten varrella käytiin läpi ensin kymmeniä potentiaalisia tuho- ja uhkakuvaehdokkaita, kunnes päädyttiin "tieteellisesti" kyllin monimuuttujaiseen ja kumoamattomaan "ilmastonmuutokseen". Pitkä tie kasvinsuojelumuutoksesta ravintoketjujen, ravinnon ja raaka-aineiden loppumisen, saastumisen, otsonikadon, uuden jääkauden, yms, kautta ilmaston katastrofaaliseen lämpenemiseen on todellisuudessa ollut kulttuurivitkan tulvivaa tuomiopäivän saarnausta esihistoriasta asti kaivetuissa ikiaikaisen uskonnollispuhujan ajattelun omissa.

Ei ole oikeastaan mitään ihmeellistä siinä, että tämä "vihreä ajattelu" löi itsensä maailmanlaajasti läpi suhteellisen lyhyen kulttuurivitkan aikana. Pioneeriajattelu syntyi 60-luvulla maanpäällisiä ydinkoeräjäytyksiä vastustaneen laajan kansanliikkeen perillisinä -- se oli siis institutionaalinen jatke jo olemassa olleille globaaleille uhkakuville. Mutatis mutandis -- tarvitsi vain demonisoida (kontaminoida, saastuttaa) myös ydinvoiman rauhanomainen käyttö ja liimata russellilaisen rauhanliikkeen harakanvar-

vasmerkin päälle uuden aatteen nimi: "Greenpeace". -- Siitä alkoi vimmattu maailmanlopunennusteiden muotoilu, jonka onneton motivaatio on -- niin ensisijaista kuin se "vihreän ajattelun" lanseerausautumisessa onkin ollut -- tietysti syytä erottaa siitä mahdollisuudesta että uhkakuvien joukossa voi olla myös tiedollisesti oikeitakin uhkia. -- Lopputulemana oli kuitenkin, että jo 90-luvulla useimpien itsensä "sivistyneinä" pitävien maiden hallituksissa oli erityinen ympäristöministeriö. -- Poliitikot omivat varsin valikoituja tiedollisia sisältöjä muuten kuin vasta äärimmäisen pakon edessä, mutta "kaikkiallista" valtaa tarjoavia globaaleja uhkakuvia he imevät propagandistiseen ohjelma-ajatteluunsa kuin uskonnosta humaltuneet juopot sienet. Kokokuvassa kulttuurivitkan nopeus kertoo jotain siitä miten syvästi uskonnollista valta-ajattelua "vihreä" eskatologia on.

Poliittisen mielipiteenmuodostuksen osalta on todettava vielä, että yhteiskunnassa valta-ajatteluna institutionalisoitunut kulloinenkin "varmuus" -- joukkomittainen "yleistynyt, suuri Toinen" -- on kielimaailman ilmiönä eri asia kuin se, mitä yksittäisten ihmisten enemmistö jostain kysymyksestä ajattelee. Poliittinen valtataistelu tapahtuu institutionaalisen varmuuden alustalla, jonka ilmiö myös niin sanottu "poliittinen korrektiusti" on, ja tosiasiaa poliitikot ovat se este joka estää autenttisen demokratian toteutumisen. -- Poliitiikka, poliitikot ja poliittiset, aatteelliset ja opilliset ideologiat ovat kaiken taantumuksen -- ja myös yhteiskunnan kriisiytyessä tapahtuvan taantumisen -- varsinaisia ankkuripaaluja. -- Aatteelliset ja opillis-tiedolliset "ismit" sulavat postmodernissa maailmassamme toisiinsa, ja se "ismi" mikä kriisiytymisen yhteydessä taantuu "kaikkiallisen vallan" suuntaan ja muuttuu yhä "totalitaristisemmän" yhteiskuntajärjestyksen sementoituneeksi "käsittepinnaaksi", on nimenomaan juuri kulloinkin aikalaisajattelussa pinnalla olevan "poliittisen korrektiuden" opillinen sisältö. -- Tämä on asia jota emme selvästi näe emmekä osaa varoa.

Emme ymmärrä että totalitarismi on yhteisötason ilmiö -- se kuuluu "kaikkiallisen vallan" maailmaan, eikä se suinkaan muodostu niistä syistä ja seurauksista joita yksilöllinen mieli voi tiedollis-opillisilla käsittepinnoillaan kehittää. Taantuminen täydellisen kollektiivitajunnan tilaan on tiettyssä mielessä yleisinhimillinen mekanismi, vaikka varsinainen raju taantuminen voikin

tapahtua vain kulttuurikognitiivisesti pitkälle kehittyneissä yhteiskunnissa. Maailmassa on miltei kivettyneitä teokratioita, joissa vallitsee jatkuva kehitystaantuma. Niiden kehitysongelmia emme pysty omassa keskuudessamme vallitsevan "poliittisen korrektiuden" amputoiman ajattelun -- lähtökohtaiseen käsitteenmuodostukseen jäävien valkoisten tabuaukkojen vuoksi -- käsittelemään. Ja tuskin edes tunnistaisimme kaiken kulttuurikehityksen reunaehtoja -- että kehitystä voi tapahtua vain kunkin kulttuurin omien kulttuurievolutiivisten perusasetusten pohjalta, kunkin kulttuurin omilla ehdoilla ja vauhdilla. --

Mutta emme edes näe mitä merkitsee, että oikeistolainen natsi-totalitarismi ja kommunistinen neuvostotalitarismi omasivat samat ominaisuudet ja toteuttivat samanlaista julmuutta. (Molemmissa kriisiytynyt yhteiskunta jakautui, ideologinen "kaikkiallinen" tunnustuksellisuus otti vallan, Johtaja ja Kansa julistettiin yhdeksi ja samaksi.) -- Jos ymmärtäisimme, että totalitarismi on yhteisöilmiö, me myös ymmärtäisimme, että yhteiskunnat voivat vajota taantumaan ihan minkä tahansa poliittisen ideologian tai tiedollis-opillisen sisällön nimissä. Tai, siis, ei suinkaan minkä tahansa opin nimissä, vaan taantumamekanismien mukaisesti juuri sen nimenomaisen tunnustuksen nimissä, joka omaa yhteisen auktorisoinnin, toimii "yleistyneen suuren Toisen" roolissa ja nauttii "poliittisen korrektiuden" suomaa ja suojaamaa koskemattomuutta. --

Eurooppalainen uusi aika on ihmiskunnan historiassa aivan ennen näkemätön ja erityinen aikakausi. Viimekädessä juuri tämä erityislaatuisuus -- kansallisvaltioiden sisäiset kriisiytymiset -- aiheuttivat viime vuosisadalla kaksi maailmansotaa. Kun eurooppalaiset kansallisvaltiot massamittaisten kansainvaellusten seurauksena tulevalla vuosisadalla kriisiytyvät ja sisäisesti hajoavat -- sosiaalisesti, taloudellisesti, terveydellisesti, ja, mikä meille on mahdotonta ymmärtää, myös tiedollis-kognitiivisesti, ja kun kulttuurisen hylkimisreaktiot puolin ja toisin räjäyttävät sosiaaliset häiriöt, totalitarismiin tullaan ajautumaan "punavihreän ihmisarvo- ja -oikeusideologian" nimissä.

"Uskontoelämän alkeismuodoissa" Durkheim tekee mahtimittaisen yrityksen palauttaa kaikki käsitteellinen ja tiedollinen hallinta alkuperäisiin yhteisövoimiin, sosiaalisen vallan ja organisoitumisen ilmiöihin. Ihminen on alusta alkaen, lähtökohtaisesti ja olemuksellisesti, sosiaalinen laji, ja juuri sosiaalisen vallan ja hallinnan elementit muodostavat sen fundamentin jolle kaikki käsitteellis-tiedollinenkin todellisuudenhallinta alusta alkaen ja loppuun saakka rakentuu.

Näkemyksensä sosiaalisesta vallasta laajentuu siis luontevasti kehityksellisessä suunnassa, jossa kognitiiviset kyvyt näyttäisivät interaktion ja yksilöllisen eriytymisen, intersubjektiivisuuden, myötä lopulta omana aikanamme muodostavan jonkinlaisen "oman todellisuutensa" tai "ajatusavaruuden", tms. Nykyinen tiedollinen asiahallintamme on syntynyt kiinteässä yhteydessä eurooppalaisen uuden ajan individualismin kanssa, joten kehityksen kokokuva tukee kauniisti durkheimilaisia lähtökohtaoletuksia. -- Kehityksellisesti taaksepäin laajentamalla voitaisiin vastaavalla tavalla kuvaan mukaan tuoda kehityksellisen matkan varrella syntyneiden "maailmankatsomuksellisten" selitysten mukana tullutta käsitteistöä, kuten uskontojen maailmanselitykset, "luonnonfilosofinen" käsitteistö, biologis-emergenttisiä voimia vastaavat kognitiiviset emergenssit, jne.

Jos haluamme hahmottaa maailman oikein -- eli wittgensteinilaisittain "nähdä maailman oikein" -- meidän on ymmärrettävä oma kehityshistoriamme ikään kuin ajan nuolen kummassakin suunnassa -- yhtäältä siinä minkä nyt koemme oman "tiedollisen" kehittyneisyytemme ytimenä, sekä myös siinä minkä tiedollinen kehitys on valjastanut käyttöönsä ja minkä kehitykselliset perustat se on jättänyt durkheimilaisen tajunnallisen arkeologian esiin kaivettaviksi.

Samuuden tunnistaminen ja säännön ulkoistaminen ovat kaikille eläville orgaaneille ominaisia selviytymisohjelmia. Ne ovat kaiken "ajattelun" alku. Kielimaailmojen ja itsetietoisuuden synty ovat asioita joita emme pysty täysin ymmärtämään. Niissä ollaan evoluutiopyramidin huipulla, ja kylvetään valossa jota on mahdotonta suunnata takaisin kehitysvaiheisiin jolloin käsitteitä ei vielä ollut. "Kehitys" on aina niin sanoakseni yhdensuuntainen perspektiivi. Lapsi ei voi ymmärtää mitä merkitsee olla aikuinen, mutta odotamme että aikuisen pitäisi pystyä ymmärtämään mil-laista on olla lapsi. Mutta taannuttamisessakin tulee raja vastaan -- emme voi käsitetiedon varassa sukeltaa tajunnan pohjaan saakka, siihen syvyyteen, jossa hahmoista vasta alkaa muodostua käsitteitä.

Aristoteeliset ajattelun kategoriat, jotka Kant elvytti, voivat olla alkuperäisiä, tai sitten olemme liimanneet ne alkuperäisen hahmottoman tajunnan päälle. Me olemme pakotetut tällaiseen outoon takaisinkytkentään, puhumaan kielellä kielestä, sillä mitään muuta ymmärtämisen mahdollisuutta meillä ei ole. Kielimaailmaa ei oikeasti voi palauttaa tajunnalliseen alkutilaan, jossa alkioitakaan eivät vielä ole hahmottuneet. Meidän on kuitenkin kuviteltava tuollainen tila -- pääteltävä se laskeutumalla "kielen tikkailla" takaisin kellariin -- ja se on tosiasiaassa vastaava prosessi kuin Wittgensteinin nousu kielen tikkailla näköalapaikalle, josta kielimaailman rajat paljastuvat ja muut mahdolliset maailmat aukeavat.

Leibnizin "monadologia" on opillinen yritys kuvata ajattelun alkioita ennen kuin ajattelu lokeroituu kategorioihin. Tässä yrityksessä on mahdollista nähdä eurooppalaisen uuden ajan kartesiolainen järki vielä sellaisena kuin se oli ennen kuin käsitetieto otti vallan. "Monadologiaa" on luettava niin että korostuu se kahtiajako joka erottaa "alkioihin" palauttavan ajattelun ja opillistamisyrietykset toisistaan. Leibnizin dynaaminen draivi pyrkii nivomaan nämä yhteen, alkioit opillisten todistelujen oikeuttajiksi. Se on tavallaan vastoin hänen omia ideoitaan, mutta niin "Monadologiassa" tapahtuu. Lukijan on nyt pidettävä aivokirurgin veitsi kädessään leikatakseen alkioit erilleen sieltä missä ne pyr-

kivät yhdistymään käsitteellisiin perusteluihin. Leibnizin "monadi" on tajunnallisen alkion idea. Myöhemmät ajattelijat käyttivät jo paljon enemmän käsittepinta-alaa opillisten todistelujensa maa-
perän vahvistamiseksi. Kategorisoivat aitaukset kuuluvat luonte-
vasti myöhempään ajatteluun.

"Monadin" idea on toki ajatushistoriallisessa perspektiivissä laa-
jennettavissa opillisesti. Silloin on nostettava Leibnizin rinnalle
Berkeley ja "solipsismi". Näinhän Zizek tekee. On nähtävä mil-
laisia olivat tuon ajan ajatusongelmat -- miten kaikkialla oli il-
massa kartesiolainen eriytyvän Subjektin ja Objektivoituvan to-
dellisuuden vastakohta. Tähän aikalaisongelmaan Descartesin
ratkaisu oli toisensuuntainen kuin Spinozan ratkaisu samaan on-
gelmaan -- Spinoza kutoi sisäisen ja ulkoisen toisiinsa kuin nu-
rinkäännetyn lammasnahkaturkin. Tähän tarvittiin teologisoh-
jaista kielimaailmaa. Immanenssi ratkaisi transkendenssin. -- Me
tiedämme, että kartesiolainen vastakohta -- jännite sisäisen ja ul-
koisen välillä -- tuotti projektioita uusien erityistieteiden suureita
varten. Nyt tieteiden kielimaailmat ovat "objektivoituneet" jo
niin totaalisesti, ettemme enää näe järkemme lähtökohtia -- että
liikumme edelleen vain niiden mahdollisuuksien rajoissa joissa
projektio on toteutunut. --

Leibniz jäljitti ajattelun ehtoja, ajattelun alkioita, ja hänen vas-
tauksensa oli perusyksikkö nimeltään "monadi". Tässä perusyks-
sikössä sisäisen ja ulkoisen rajapinta on sisältäpäin sulkeutuva,
vaikka koko "monadin" monadimaisuus on ulkoa nähty ominai-
isuus. Tämä lokatiivinen kaksinapaisuus vastaa Berkeleyyn ideaa
"solipsismista". Solipsismissä ulkomaailma on projektio mielen
sisäpinnalla. Siinä missä "monadi" kiteyttää kaiken ytimen, siinä
"solipsismi" kiteyttää sisäisen ja ulkoisen rajapinnan. Jos solip-
sismien maailma on "ikkunaton", projektio korvaa ikkunan. -- Itse
asiassa juuri näin kävi Leibnizillekin -- myös hänen "monadinsa"
ikkunattomuus merkitsee ennemminkin aivan tiettyä käsitteellis-
tä läpäisevyyttä ja kytkentämahdollisuuksia. Niin ideaista kuin
puhe "monadeista" onkin, Leibniz luo ideansa kielimaailmassa
joka on ladattu dynaamisesti täyteen opillisia todistelutarpeita.

Kun akateeminen auktoriteetti puhuu Leibnizin monadeista, tai
sanoo Humen "kumonheen" Berkeleyyn solipsismin, hän todistaa
oman totaalisen ymmärtämättömyytensä ajattelun fundamenttien,
"vallan" kaikkiallisuuden ja tajunnallisten alkioiden suhteen.

Wittgensteinin nuoruudenteos on noteerattavissa 1900-luvun eniten keskustelua nostattaneena filosofisena traktaattina, mutta suhteessa akateemisen käsittelyn määrään pitäisi puhua enemmänkin väärinymmärtämisestä tai suoranaista hyväksikäytöstä kuin yleisesti lisääntyneestä ymmärryksestä.

Wittgenstein sekä käsitteli kieltä "matemaattis-loogisin" työkaluin että käsitteellisesti kielellisin työkaluin matematiikkaa ja loogiikkaa. "Maailmaa" ajatellaan "tosiasioina", ja "totuudelle" annetaan kriteeriksi jokin ominaisuus joka (olemuksellisesti) vaikuttaa niin lauseiden kuin formalismien "rakenteissa". Mutta käsittelyn lopputulemana ei ollut sen todistaminen, että nämä kahतालaiset rakenteet lankeaisivat yhteen, vaan pikemminkin päinvastoin -- että vaikka kielellä sanottaisiin kaikki mikä ylipäänsä on mahdollista sanoa, juuri mitään ei vielä olisi saatu sanotuksi.

Maailman ja lauseen rakenteiden formaali samaistaminen ei ehkä ole "väärin", mutta se ei ole riittävästi. Akateemiselle maailmalle se kuitenkin tuntui riittävän -- ja sitä riittää vieläkin. Ehkä ajattomat matemaattiset oliot liimattuina kielen vakioisiksi ajatteluihin rakennuspalikoihin ovat jonkinlainen puzzle, jolla voidaan luoda loputtomasti todisteluja. Koska kaikki "pätevyys" sisältyy jo työkaluihin ja seuraa mukana tulosten summaamiseen saakka, akatemia lentää taivaalla kuin aurinko.

Wittgensteinin kuoleman jälkeen julki saatettu myöhäisfilosofia tavallaan tuplasi nämä akateemiset vaikutukset. Tärkeät kysymykset käsitteiden genealogisesta esihistoriasta jäivät esittämättä, kun väitöskirjoja ruvettiin väsäämään relativistisesti väärinymmärretyn kielipeli-idean pohjalta. On houkuttelevaa oikeuttaa jokaisen kuppikunnan oma "totuus" puhumalla siitä wittgensteinilaisten kielipelien raameissa. W W Bartley III luetteli Wittgensteinin "kadotetuista" vuosista kertovassa teoksessaan puoli sivua tuollaisten väitöskirjojen nimiä. (Meillä Suomessakin on tyypillinen, Reijo Työrinon "Uskon kielioppi".) --

Jos postuumisti julkaistun "Investigations"-teoksen varsinaista antia ajatellaan, sekin alkaa jo alkulauseista, joissa Wittgenstein hylkää Augustinuksen kertomuksen kielen oppimisesta "ostensivisesti". Idea, mielikuva, ajatus, odotus, vaatimus, jne, siitä että

yhdellä käsitteellä on tai pitäisi olla yksi täsmällinen merkitys, on alusta alkaen väärä. Tämän jälkeen Wittgenstein kartoittaa mittavan määrän kielen käyttötilanteita, joissa käsitteiden käyttötapojen tosiasiallinen moninaisuus hyvin näyttäytyy. Käsite- ja merkityssisällöt eivät sulkeudu kielen sisään yhtenäisenä kaikkialla pätevänä sääntönä, vaan kieltä kokonaisuudessaan on ajateltava osana "elämänmuotoa". On niin, että jokaisella erilaatuisella elämänalueella käytetään käsitteitä juuri sille ominaisin merkityksin. (Mutta Wittgenstein ei koskaan itse käyttänyt tätä teesiä minkään erityisen käyttötavan oikeuttamiseen saati jonkin opin nostamiseen muiden yläpuolelle.)

"Investigations" asettaa kaikki pohdiskelunsa koskemaan ikään kuin "käytössä olevaa" kieltä, ja jossain mielessä tämä tietyllä tavalla ideaalinen mielikuva kielestä jättää ulos sen, että kieli on kuitenkin lajihistoriallisesti kehittynyt muodoste, jossa kielen ominaisuudet ja toimintatavat ovat laadullisesti aikojen mukana muuttuneet. Ei ole vain niin, että kukin käsite saa viimekätisen merkityksensä siinä tilanteessa jossa sitä käytetään, vaan on myös niin, että tähän merkitykseen lastautuu muitakin kuin vain "sisällöllisiä" merkityksiä. "Merkitys" määräytyy myös -- tai jopa ennen muuta -- aivan muiden voimien kuin käsitesisällöllisen "semantiikan" pohjalta. Ja kyse tuolloin on intentioista, dynamiikasta, nimenomaan "voimista", ei "sisällöistä".

Voimme noteerata Wittgensteinin joissain yhteyksissä viitanneen kielen alkuhistoriaan, esimerkiksi todetessaan että "reagoimme kieleen". Juuri siitähän kaikki alkoi, signaalivaikutuksista. Mutta koska se mitä kielifilosofia on toistaiseksi osannut nostaa esille ei vielä riitä, on tuotava mukaan antropologinen ja sosiologinen pohdiskelu. Meidän on yritettävä eläytyä tajunnallisten alkioiden maailmoihin, joista kaikki ihmisyyys ammoin lähti kehittymään. Wittgenstein, Freud, Durkheim, Mead -- hyviä oppaita riittää, mutta omin silmin on nähtävä jos mieli mitään ymmärtää.

Niin ihmissuvun kuin ihmisyksilön varhaisimmassa kehitysvaiheessa vallitsee symbioottinen yhteisyys -- alkulaumat olivat symbioottisia yhteisöorgaaneja, vastasyntynyt on taas täysin riippuvainen imettäjästä ja ulkoapäin tulevasta huolenpidosta. Kehityksen myötä silmät aukenevat vähitellen. Lauman työnjako ja sosiaaliset roolit eriyttävät yksilöitä, ja samoin ihmislapsi, jonka tajuntaan syntyy ensin hoivaajan hahmo, "sinä", ja vasta myöhemmin kehittyy se mistä sanomme "minä", astuu jossain vaiheessa yli itsetietoisuuden kynnyksen ja aloittaa kasvun kohti aikuista autonomiaa.

Varhaisen vaiheen kokemuksellinen maailma on kummassakin tapauksessa "kaikkiallinen". Lauman elämänmuoto organisoituu totemismissa, siinä että sosiaalinen muodoste, kieli, nimeää ja sulkee samuuden piirejä. Ihmislapsen muihin kädellisiin ja nisäkkäisiin nähden suhteettoman pitkä varhaisvaihe on kehityksen tulosta -- mitä monimuotoisempi on "annettu" kielimaailma, sitä pitempi lapsuus tarvitaan. (Nykyistä ymmärtämättömyyttämme kuvaa hyvin se, että kuvittelemme nopean kasvukehityksen ja varhaiskypsyydelle ominaisen "tiedollisen" käsittehallinnan edustavan erityistä synnynnäistä kyvykkyyttä.) Symbioottisesta alkutilasta selvittäään vain vähitellen. Yhteisökokemuksen "kaikkiallisuuden" ja vastaavasti varhaislapsuuden kaikkivoipaisuuskokemusten elättäminen vielä tiedollisessakin tajunnallisessa kielimaailmassa vahvasti vaikuttavina voimina kertoo vain siitä, ettemme tunnista käsiterealisimia. Emme tunnista sen enempää omassamme kuin vieraisakaan kulttuureissa kulttuurisia ampu-taatioita tai yksilökehityksen traumoja.

Se että ihmissuvun aamunkoitossa sosiaalinen valta ja tiedollinen hallinta olivat yksi ja sama asia on todellakin kaiken ihmistä koskevan ymmärryksen lähtökohta. Ihmisen lajityypillinen sosiaalisuus on kova kognitiivinen tosiasia -- ja "kulttuurit" ovat kovia kognitiivisia tosiasioita. Durkheimin huomiot siitä miten primitiiviset ihmiset nimenomaan "symbioottisen" ryhmäidentiteetin pohjalta nimeävät yhdellä samalla sanalla -- käsitteellä -- niin itsensä, toisensa kuin myös elämänmuotoonsa kuuluvat kohteet, paikat ja esineet, ovat todellakin kaiken kognitiotieteen -- ei vain sosiologian, sosiaalipsykologian ja psykologian, vaan myös kielifilosofian ja tiedonfilosofian -- lähtökohta-asetuksia.

Sosiaalinen ja tiedollinen valta ja hallinta ovat yhtä ja samaa punosta. Sosiaalinen symbioosi synnyttää ensimmäiset tiedolliset jäsenyydet. Kaikki mikä ihmistietoa koskee on siis alusta alkaen olemuksellisesti sosiaalista. Vaikka irrottaisimme tiedolliset käsitteemme kaikesta sosiaalisesta koherenssista, kaikki merkitykset edelleen sisältäisivät elämän alkuperäistä emergenssiä.

Hannah Arendt pohdiskeli sitä miten tärkeää on että "yhteisölliset voimaviivat" kulkevat sosiaalihierarkiassa "alhaalta ylöspäin". Yhteisöllinen valta ei perustu vain raakaan alistamiseen, vaan myös luottamukseen. Ja tämä luottamus pohjautuu ja palautuu symbioosiin, jossa olennainen olemuksellinen osa on kullekin yhteisölle ominaisen "vallan" jatkumoa. Toimiva tajunta on aina sosiaalinen, yhteisöllinen tuote, ja jokaisen yhteisön kohdalla on kysymys sen omasta "tiedollisesta" käsitteenmuodostuksesta. --

Johtopäätös on selvääkin selvempi: niin yhteisöllisen eheyden kuin kaiken tiedollisen ajattelun ehdot ovat perusasetuksia, jotka eivät ole "siirrettävissä" yli kulttuurirajojen. Emme voi rakentaa sosiaalisesti tervettä ja älyllisesti edistyvää maailmaa pelkästään "tiedollisten" rakenteiden varaan. Kulttuuriset hylkimisreaktiot ja konfliktit ovat terve, ehkä tämä pitäisi toistaa: terve reaktio tilanteessa jossa yhteisön sisäinen symbioottinen eheys ja luottamus kriisiytyy.

Niin lajina kuin yksilöinä ihmisen kehitys ja kasvu toteutuvat parhaiten lujan perusturvallisuuden pohjalta. Perusturvallisuus ja

perusluottamus ovat kaiken ehtoja. Mitä vankempi on varhaisen kehitysvaiheen perusturvallisuus, sitä pitemmälle menevän yksilöllisen eriytymisen se myöhemmin mahdollistaa. Yhteisöjen ja yksilöiden kehitystasetta voidaan mitata nimenomaan yksilöllisen eriytymisen määrällä. Jos kulttuurin ja yhteisön symbioottinen ehto on täytetty, yksilöt saattavat vapautua sosiaalisesta sidoksesta ja "tunnustuksellisesta" ajattelusta. Eurooppalaisen uuden ajan individualismi on tällainen historiallinen ilmiö. Ja uudella ajalla tapahtunut edistys on ihmislajin historiassa aivan erityinen, ainutlaatuinen ilmiö.

Pitkälle individualismin suuntaan eriytyneet yhteiskunnat ovat joka tapauksessa paljon haavoittuvampia kuin kehittymättömät kulttuurit ja yhteisöt. Kulttuurikognitiiviset kyvyt viritetään hyvin ohuiden ajattelulankojen varaan, ja jonkin perustekijän mureneminen tuhoaa armotta nämä kyvyt. Meidän pitäisi olla hyvin huolissamme esimerkiksi vieraskulttuurien tunkeutumisesta vanhoihin eurooppalaisiin kansallisvaltioihin. Kulttuuriset hylkimisreaktiot ovat hälyttäviä merkkejä -- jos yritämme tukahduttaa ja peitellä niitä, rakennamme vain "tiedollista" maailmaa, kognitiivista kuplaa, joka tulee puhkeamaan yhteiskunnallisen luottamuksen romahtaessa.

Yhteisöolenolle ominainen sosiaalisidos, eli alkulaumaa läpäisevä kollektiivinen "valta", joka olemuksellisesti ei ollut alistamisen, vaan enemmänkin "yhteisen tahdon" muotoista, voi toistua tänäkin päivänä kaikkialla missä ryhmäytymisen synnyttämä ylijännite palauttaa kollektiiviset ominaisuudet pinnalle. "Kulttuurit" ja yhteisöt palautuvat nimenomaan kriisiytyessään ja ryhmäytyessään alkuperäisten primitiivisten yhteisövoimien valtaan, ja tällöin näyttäytyy ja määrittyy myös se missä kunkin "kulttuurin" tai yhteisön todelliset rajat kulkevat.

Kun sanon, että "kulttuurit ovat kovia kognitiivisia tosiasioita", tarkoitan juuri sitä, että ihmisyiden kulttuuriset palautuspisteet ovat todellisia siinä mielessä että jokainen kulttuuri on keskuudessaan -- tietämättään mutta absoluuttisella ehdottomuudella -- varjellut sellaisia tajunnallisia vallan alkioita, jotka ottavat kriisitilanteessa vallan. Nämä alkiot, tai millä nimellä niitä nyt sitten nimitetäänkin, ovat mekanismi joka sijoittuu kaiken yksilötietoisuudessa esilletulevan, kuten kielen ja käsitetiedon, ulkopuolelle. Ne eivät esimerkiksi muutu toiseksi vaikka yksilö yhden kielen sijasta opetettaisiin puhumaan toista kieltä. Tiedollis-käsitteellinen ajattelu on jollakin tasolla "käännettävissä", mutta vallan tajunnalliset alkiot eivät ole.

Alkulaumassa, alkuasetuksissaan, eivät vain "vallan" ja "tahdon" alkiot, vaan myös sosiaalisen vallan ja tiedollisen hallinnan alkiot ovat yksi ja sama asia. Juuri tämä tilanne on ominainen "totemismille". Ja myöhemmässä kehityksessä se yhteiskunnallinen taantumailmiö, jota olemme sanoneet "totalitarismiksi", rakentuu olemuksellisesti alkukantaisimpien tajunnallisten alkioiden varaan. Tajunnalliset muutokset ovat selvät ja tyypilliset. Demokratian taantuessa teokratiaksi esimerkiksi ajantaju katoaa ja valta muuttuu "kaikkialliseksi". Kollektiivista tajuntaa läpäisee yksi "totuus" -- ja "todellisuus" ja "totuus" ovat yksi ja sama asia. Eriytynyt työnjako katoaa, ja asiat "alkavat vain tapahtua". Kaikille totalitarismeille on ominaista automotorisuus, se että yksilöt eivät koe enää valtaa eivätkä vastuuta, vaan tuntevat olevansa koneiston rattaita. Eikä kyseessä tällöin -- kuten ei alkulaumassa -- ole varsinaisesti alistussuhde, vaan pikemminkin yhteen-

sulaneen kollektiivisen tahdon sanelema depersonoitunut toimintamotiivi.

Itse asiassa mikä tahansa yksilöllinen poikkeaminen, tarkoittipa se systeemin kannalta hyvää tai pahaa, on totalitarismin oloissa sietämätön ja herättää tuhoamispakon. Yksilöt ohjautuvat kunnian- ja häpeäntuntojen määrääminä, eikä niillä ole mitään kriittistä käsitteellis-sisällöllistä ominaisuutta -- pelkkä poikkeaminen riittää provosoimaan tuhoamistarpeen. Kunniamurhat, tai laajennetut kunniamurhat, jollaisia esimerkiksi terroriteot ovat, ovat puhtaasti joukkovoimien ilmentymiä -- ja siksi kaikki psykologisoiva tarkastelu näiden ilmiöiden kuvaamisessa ja selittämisessä on yhtä tyhjän kanssa. Tietty taantunut järjestelmä tuottaa tietyn kiintiömäärän tietentyyppejä ääri-ilmiöitä, eikä mikään psykologia voi tätä millään tavalla estää, ei kuvata eikä selittää.

Teokratioille ja totalitarismeille ominainen vallan "kaikkiallisuus" on avainasia. Tajunnallisten alkioden kohdalla aika ja paikka katoavat, vain kollektiivivoimien ohjailu jää jäljelle. Kun jumalaa tunnustetaan muodossa: "Allah on suuri!", totuus ja todellisuus lankeavat yhteen, ja huuto on kaikkialliselta sisällöltään sama kuin yksilö- ja yhteisömielteiden yhteensulaminen huudossa: "Ein Volk, ein Reich, ein Führer!" -- Kun Douglas Murray kertoo kirjassaan Charlie Hebdo -terroristeista -- miten nämä ensin kuuluttivat kostaneensa profeetan puolesta ja sitten huusivat "Allahu akbar!" -- minkä Murray kääntää superlatiivilla "Allah on suurin!" -- pitäisi huomauttaa, että juuri tällaista hierarkista vertailuasteilla suhteuttavaa sisältöä millään "kaikkiallisen" vallan ilmentymällä ei todellisuudessa ole.

Tajunnallisten alkioden kadottaessa ajan ja paikan ominaisuudet, se tarkoittaa myös sitä, että ne mielen lokatiiviset asemoinnit, joiden varassa perspektiivit, peräkkäisyydet, hierarkiat, jne, rakennetaan, katoavat kuvasta. Ne katoavat siis nimenomaan kuvasta -- nimenomaan kuva katoaa, ja jäljelle jää kuuloaistin varaan rakentunut kognitio. Se on se kognitiivinen ominaislaatu, jossa "samanaikaisuus" -- eli nimenomaan tuo aikaulottuvuuden katoaminen -- vallitsee, Totalitarismien suuret johtajat ovat aina olleet taitavia suggeroivia retoorikkoja -- he eivät ole edustaneet kirjallista sivistystä.

Teokratioissa eletään "kaikkihallisen vallan" maailmassa, mutta eurooppalaiset ovat tehneet siitä joukkomittaisen kulttuurikognitiivisen irtioton. Se historiallinen murros josta nyt puhumme keskiajan ja uuden ajan taitteena, oli epäilemättä koko ihmisen historian kaikkein valtavin tajunnallinen emergenssi. Kartesiolaisen ajatteluparadigman seurauksena syntyi jatkuvasti vahvistunut individualismi, joka tuotti yksilöoikeudet ja -vapaudet sekä niiden yhteisöprojektion kielellis-kulttuurisen kansallisvaltion ja sille -- ja vain sille -- ominaisen "edustuksellisen" demokratian. Toisaalta kartesiolaisen objektivaation seurauksena syntyivät visuaalisen mieltämisen pohjalta empirismi ja luonnontieteet, ja niiden seurauksena oli tekniikka ja teollinen hyvinvointi. Kartesiolainen paradigma on nyt parina viime vuosisatana tuonut maailmaan ja ihmisen elinehtoihin muutoksen, joka on tuhatkertainen verrattuna ihmisen koko aiemman miljoonan vuoden kehityshistorian aikana tapahtuneeseen muutokseen.

Miksi emme yleisesti ottaen ymmärrä millaisen aivan erityislaatuisen historiallisen kehityksen lapsia me eurooppalaiset olemme? -- Tähän kysymykseen on myös vastauksia. Yksi vastaus on "spenglerilainen" -- kaikki suuret kulttuurit kokevat syntynsä, nousuvaiheensa, huippuhetkensä ja täydellistymisensä, sitten seuraa sisäisten voimien ehtyminen, lopulta hajoaminen ja kuolema. Nyt elämme jo oman kulttuurimme voimien ehtymisvaihetta, mistä johtuen olemme esimerkiksi kyvyttömiä varjelemaan yhteiskuntiemme sosiaalista eheyttä -- tai estämään kehitysmaiden ihmisten joukkomittaista vaellusta Eurooppaan. -- Toinen vastaus voisi nousta ensimmäisen pohjalta. Itsetietoisuuteen ja itserefleksioon perustuvan "tiedon" sisällä vaikuttava "koherenttinen" totuudellisuuspyrkimys hajoaa "tiedon" pirstoutuessa opillisiksi ja aatteellisiksi "ismeiksi", jolloin kaikki kokonaishallinta katoaa. "Tiedon" kielellinen elementti muuttuu kätteettömäksi käsiterealismiksi, ja seurauksena on kaiken ajattelun hajoaminen. Kun kaikki kieli ja ajattelu alunperin ovat sosiaalista muodostetta, on väistämätöntä, että kielen ja ajattelun hajotessa myös yhteiskunnat romahtavat. Ne tulevat romahtamaan kaikilla sektoreilla: sosiaalisesti, taloudellisesti, terveydellisesti -- ja tietysti myös tiedollis-kognitiivisesti.

Ihmisen lajityypillinen sosiaalisuus on varsin vaikea asia ymmärrettäväksi, ja ymmärrysyritykset automaattisesti hakeutuvat lajin alkuhistorian primitiiviseen hämääseen. Voimme kuvitella lauman yksinkertaisia ihmisiä jotka elävät kollektiivivoimien vallassa ja jonkinlaisen merkkisignaalijärjestelmän ohjelmoimina. "Valta" tällaisessa alkuyhteisössä läpäisee koko lauman, ja "ajattelu" on enemmänkin elämänmuodon -- joukko-olemassaolon -- kunkin hetkinen tilanne kuin mitään mikä syntyy yksityisen ihmisen päässä. Tarvitaan pitkä historiallinen kehitys, esimerkiksi työnjaon ja roolien eriytyminen, ennenkuin ihmismieleen syntyy mitään missä "yksilöllisen tahdon" kokemuksellinen hahmo voisi muodostua.

Jos kulttuurievoluutiota ajatellaan aikana jolloin kielimaailma -- siis "ajattelu" -- saa itsekantavia ominaisuuksia ja "totuudet" alkavat hahmottua, tuo historiallinen ajanjakso on kovin lyhyt. Se on vain muutamia tuhansia vuosia. Tämän sivistyksellisen kuorikerroksen ohuudesta huolimatta meidän on hyvin vaikea nähdä oman "totuudellisen ajattelumme" pinnan läpi sitä miten kaikki oma olemassaolomme edelleenkin on olemuksellisesti joukko-olemassaoloa, eivätkä omat "totuutemme" edusta mitään "ihmisestä riippumattomia" luonnonlakeja vaan ovat pikemminkin pumpulia johon yhä kiedomme yhteisöllisen todellisuutemme.

Kuten "valta" alunperin on kaikkiallista, samoin "totuus" on edelleen joukko-ominaisuus. Tämä merkitsee esimerkiksi sitä, että yhteisöllisessä tietoisuudessa elää edelleenkin institutionali-soituvu kielimaailma, jossa "totuus" pyrkii säilyttämään vakiintuneet muotonsa. Tällainen "totuushan" on olemassa myös "kehittyneissä" yhteiskunnissa, joissa tietty "virallinen mielipide" toimii alustana, johon kaikkea kriittistä ajattelua suhteutetaan. On pikemminkin sääntö kuin poikkeus että hyvin kehittyneen yhteiskunnan "julkispinnalla" elää eräänlainen "Suuri Yhteinen Valhe", jonka kaikki valheeksi tietävät, mutta jota tunnustetaan nimenomaan siksi, että tällainen "tunnustuksellinen totuus" on yhteiselämän välttämätön perusta. Tunnustuksellinen totuus on yhteisön ehto.

Niinpä näinä päivinä totuudenpuhujilla on yhtä vähän yösijaa kuin mitä alkuyhteisössä olisi ollut jollekulle joka olisi yrittänyt puhua vaikkapa "vapaasta tahdosta". Nyt on mahdollista että kansan enemmistö on jostain kysymyksestä vahvasti tiettyä mieltä, mutta yhteisön "virallisella julkispinnalla" eletään kuin ei olisi koskaan kuultukaan mistään vaihtoehtoisesta mielipiteestä. Kaikki voivat puhua "maahanmuutosta" ja "turvapaikoista", eikä kukaan käytä totuudellista termiä "kansainvaellus".

Niinpä "vallan kaikkiallisuus" on edelleen ongelmamme. Valta tarvitsee auktorisointinsa, ja tiedollisten totuuksien maailmassa tarvitaan auktorisoituneita totuuksia jotta vallan instituutio toimisi yhteisöllisyyttä synnyttävänä ja ylläpitävänä tukirakenteena. Jos ja kun mikä tahansa yhteisö kriisiytyy, tukirakenteet reagoivat välittömästi. Se ohjelma on siis lajiin sisäänrakennettu, ja sen seurauksena totalitarismi odottaa jokaisessa yhteiskunnassa hyvin ohuen "kokemuksellisten vapauksien" pintakerroksen alla.

Tätä tarkoittaa se kun sanomme, että ihminen on lajityypillisesti ja olemuksellisesti sosiaalinen laji. Se tarkoittaa että kielimaailmamme on aina sosiaalista muodostetta, ja että kaikissa "totuuksissa" vaikuttaa ensisijaisesti totuuden kulloinkin valtaa auktorisoiva puoli. Durkheimilaisen sosiologian lähtökohdista tätä kaikkea on helppo ymmärtää -- mutta durkheimilaisen sosiologian perusasetuksia ymmärtävät vain todella harvat ihmiset. Meillä voi olla presidentti, ministerit, kansanedustajat, tutkijat ja journalistit, aktiiviset mielipidevaikuttajat, koko "demokraattinen" kansalaiskeskustelu -- mutta koko joukossa tuskin ainoatakaan, joka ymmärtäisi sosiologian perusteita. Tilanne on aika traaginen.

Jokainen joka ymmärtää mitä merkitsee se että kieli on sosiaalista muodostetta ymmärtää myös, etteivät ensimmäiset "kuvailevat" käsitteet olleet varsinaisesti mitään "sanaluokkaa". Ne ovat vain samuuden piirejä sulkevia "signaaleja".

Jokaiselle pitäisi olla selvää, ettei mitään nykyistä "käsitettämme" voida soveltaa kuvattaessa alkuperäistä primitiivistä kieli maailmaa -- emme todellakaan voi miettiä alkuyhteisössä institutionalisoituvaa "valtaa" samalla tavalla kuin nyt koemme yhteisöllisen vallan ja yksilöllisen "tahdon" toistensa vastakohtina, tai alkuyhteisön "patriarkaalisuutta" tai "matriarkaalisuutta" -- primitiivisessä mielessä käydään rajankäyntiä hahmon- ja käsitteenmuodostuksen välillä, ja kaikki paino tulee vielä hahmojen suunnasta.

Ei siis sanaluokkia. Ja jos kehitystä ajatellaan, ensimmäinen "sijamuoto" oli jonkinlainen "lokatiivi". Siis kaikkiallisuutta halkova perustavanlaatuinen paikallisuuden hahmo, jonka pohjalta siten pitkän kehityksen myötä hahmottuvat Durkheimin hyvin esitämät elämän "päivärit" -- esimerkiksi yön pimeyden ja päivänvalon ero, josta kuulo- ja näköaistin kognitiivisen työnjaon myötä jäsentyy perustavanlaatuinen "pyhän" ja "profaanin" ero.

Kaikkiallisuus saa vähitellen paikallisia sisältöjä, mutta paikan alkuhahmoista on vielä pitkä matka siihen että itsetietoisuuden projektiot alkavat muokata tajuntaa. Ne ovat tavallaan toisen kertaluokan lokatiiveja. Luonnon kiertokulut kuuluvat ensimmäisiin maailmanselityksiin. Elementtejä olivat maa, ilma, tuli ja vesi. Me emme enää pysty mieltämään millainen lokatiivi "apeiron" oli. Ja tuolta primitiiviseltä perustalta tarvitaan vielä huima hppy siihen että "aikaa" aletaan hahmottaa. Ajantaju on lajihistoriallisesti arvioiden todella aivan viime silmänräpäyksen emergenssi. Vasta eurooppalaisen uuden ajan ihmisen järkjäsennyksissä vaikuttaa, hmmm, sanotaanko varsinaisesti, ajan elementti.

25.

Primitiivisten ihmisten totemismi oli elämänpiiri, valtapiiiri, samuuden piiri joka suljettiin nimittämällä kaikkea sen sisään kuuluvaa samalla sanalla. Totemismi toteutui siis totaalisesti sosiaalisen elämänmuodon pohjalta. Kaikki alkuperäiset kielen ja ajattelun muodosteet ovat sosiaalisia muodosteita.

Se että kieli on sosiaalista muodostetta on aivan erinomaisen vaikea asia ymmärrettäväksi. Se tarkoittaa esimerkiksi sitä että kieleen implikoituu aina sekä vallan että tiedon tajunnallisia alkioita. Ettei siis ole olemassa mitään "puhdasta" tietoa. Ettei käsitteistä voida ajatella todellisuuteen päin.

Ehkä tämä tiedollisten totuuksien maailma -- käsiterealisismi -- jonka vallassa me uuden ajan eurooppalaiset olemme lopulta päätyneet elämään, on kaikesta asiahallinnallisesta "edistyneisyyden myytistään" (G H von Wright) huolimatta jollain lailla inhimillisesti rujoa. Emme ymmärrä miten hirvittäviä harhoja yleiskäsitteillä voidaan muodostaa. Ylihistoriallisilla, ylikulttuurisilla, ylikansallisilla yleiskäsitteillä muodostetut "ihmisarvo- ja -oikeuskäsitykset" sopivat vain yli-ihmissyyden tavoittelijoille. Ne ovat käsiterealisimia hirvittävimmillään.

26.

Myyttinen todellisuus on kaikkiallista, myyteissä ei esiinny aikaa siinä mielessä että esimerkiksi syysuhteen tai sattuman käsitteet mahdollistuisivat. Myyttinen ideamaailma on kokemuksellista, ja tarinankerronnallinen toisto yrittää elvyttää eräänlaisia kokemuksellisia todellisuuden pysäytyskuvia. Vallan tajunnalliset alkiot muodostavat myyttisen todellisuuden.

54

Ja myyttinen todellisuus -- todellisuuden pysäytyskuva -- on kaiken totuudellisuuden ensimmäinen muoto. Kaikkiallinen valta ei totuudesta katoa koskaan minnekään. Kaikki tieto rakentuu vallan päälle. Tarinankerronnallinen toisto ja empirismin edellyttämä kokeellinen toistettavuus ovat saman totuudellisuuden resonansseja. Koherenttinen ja korrespondenttinen totuusteoria toistavat vallan kaikkiallisuuden ja tiedon eksaktin paikallistumisen.

Voi olla, että kaikkiallisen totuudellisuuden tajunnallisessa maailmassa kolmiulotteinen plastinen muoto on kuin luonnostaan hahmottuva. Sen sijaan "esittävän" idean siirtäminen kaksiulotteiselle pinnalle on mahdotonta. Kuinka kaikkiallisuus voisi projisoitua tasopinnalle? Kreikkalaiset eivät siihen pystyneet. Eikä kaikkialliseen valtaan takertuneissa kuvakieltokulttuureissa -- kuten islamin maailmassa -- siihen pystytä vieläkään. Tabulla varjellaan esittävien kuvien kieltoa, ja vain ajattomia algoritmeja toistavat ornamentit täyttävät seinät.

Tabut amputoivat tajunnalliset kyvyt ja kehityksen hirvittäväällä tavalla. Miksi inhimillinen kehitys ei ole yleisinhimillistä? -- Juuri totuudellisuuden erilaiset laadut ja emergenssit sitovat länsimaisen kulttuurin suureksi historialliseksi jatkumoksi. Eurooppa jopa selvisi tuhatvuotisesta keskiajastaan. Mutta Eurooppa on ainutlaatuinen tapaus, ihmisen historia ei tunne toista eikä mitään vastaavaa.

27.

Kielimaailmaa konstituivat kulttuuriset perusratkaisut aiheuttavat ne erot, joita esimerkiksi Spengler pyrki "kulttuurisina alkukuvina" jäljittämään ja kuvailemaan mahtavassa historiaprofetiassaan. Nämä ratkaisut tapahtuvat varsin varhaisessa kehitysvaiheessa, jossain hahmon- ja käsitteenmuodostuksen rajamailla, ja niissä on kyse perustavanlaatuisen kognitiivisten kykyjen emergensseistä, siis sellaisista kuin aistien työnjaosta, "lokatiivisten" tajunnallisten asemointien ja sosiaalisten rakenteiden, lopulta "minän" rakenteiden sekä minä-maailmasuhteen synnystä.

Koska kieli on nimenomaan sosiaalista muodostetta ja sen perustehtävä on vakiinnuttaa elämänmuotoa, niin sanottujen "suurten kulttuurien" -- eli pysyväisluontoisten, pikemminkin tuhansia kuin satoja vuosia elävien tajunnallisten vakioiden -- synty ja olemassaolo tulee ymmärrettäväksi. Kielimaailma pyrkii tiettyyn pysyvyyteen -- se on sosiaalinen instituutio -- ja jokaisena aikana vakiintuu ja vallitsee tietty ajattelun taustavakaus.

Kaikissa yhteisöllisen kehityksen vaiheissa juuri kielimaailman vakaus -- wittgensteinilaisittain "varmuus" -- on se perustekijä joka määrää muutosten mahdollisuudet ja rajat. Missään yhteisössä mikään todellinen, koko kielimaailman läpikäyvä muutos ei ole mahdollinen.

Niin paljon kuin asioiden nimiä ja näköäkin voidaan uudistaa, ne todelliset ajattelun vakiot joiden varassa käsitteellisellä pinnalla kävellään, pysyvät jokseenkin muuttumattomina. Samoin itse "muutos" on usein vain käsitteellistä, näennäistä -- mistä itse asiassa kertoo sekin, että muutosta edeltää useimmiten toisilleen näennäisesti vastakkaisten kantojen keskinäinen taistelu. Vastakohtia muodostava polarisaatio ilmaisee vain sen miten sama taustalla vaikuttava ajatusmuoto on tehnyt tilaa uusille erilaisille ilmiöille. Teesit ja antiteesit, ismit ja vastaismit toteuttavat ja nostattavat kaavanmukaisen käsitteellisen pintakuohun, jossa munia ja kanoja on mahdoton erottaa toisistaan.

On selvää, ettei missään yhteisössä mikään todella "luova" edelläkävijäajattelu ole mahdollista kuin äärimmäisen pienessä mitta-kaavassa. Suurimman osan yhteisön ylläpitämästä kielimaailmasta ja "totuudesta" on toistettava vakiintuneita "totuuksia". Todelliset uudistajat eivät koskaan muodosta yhteisölleen mitään todellista vaaraa. Heitä ei edes ymmärretä. Vasta kun heidän ideansa ovat kollektiivisen tietoisuuden pinnan alla vaikuttaneet niin että vallitseva ajattelu tulee monissa kohdin ja useiden toimesta kyseenalaistetuksi ja uhatuksi, silloin yleinen lynkkausmieliala herää. Se on normaali yhteisöllinen puolustusreaktio tiedollisen pohjan murenemista ja uudistumista vastaan.

Torjuntareaktio, yleisen lynkkausmielialan nousu, on merkki kriisiytymisestä. Kaikki polarisaatio on omiaan taannuttamaan yhteisöä. Sosiopsykologinen taantuma sementoi kielimaailman ja ajattelun, ja viimeistään siihen kaikki todellinen uudistuminen päättyy. Vasta kun yhteiskunnan julkispinnan alla vallitsee tavat-

toman laajalle levinneenä kokonaan toisenlainen tilanne, voivat uudistusten puolesta puhuvat saada asialleen kannatusta. Siinä missä ennen vallitsi torjunta, kuoliaaksivaikeneminen ja sensuurri, ja missä mitätöitiin ja oltiin valmiita lynkkauksiin, siinä nyt nousevat uudistusten sankareiksi tyypit jotka tekevät välttämättömyydestä hyveen ja joille uudistukset jo ovat helpompi vaihtoehto kuin vanhoissa kannoissa pitäytyminen.

28.

Elämme eurooppalaisen uuden ajan "tiedollisesti" painottunutta aikaa, ja kaikki "ajattelumme" on niin vahvasti tiedollisista käsitteistä kyhättyä että ymmärrys sulkeutuu tiedollisten ontologioiden piireihin, emmekä enää ymmärrä käsitetiedon rasitteita ja rajoituksia. Emme esimerkiksi ymmärrä että puhuttu kieli ja kirjoitettu kieli ovat kognitiivisesti aivan eri asioita -- että puhutun kielen vaikutustavat ovat toisenlaiset kuin kirjoitetun kielen -- että esimerkiksi kaikelle tiedolliselle ajattelulle elintärkeät "yleiskäsitteet" omaavat kirjoitetussa kielessä aivan erityisen "itsekkantavan" roolin.

Kun Wittgenstein jäljitti sitä mitä kielellä ylipäänsä on mahdollista sanoa, hänen elämäntyössään näyttäytyi tyypillinen eurooppalaisen uuden ajan kehitystarina. Nuoruudessamme olemme meille annetun käsitetiedon vankeja ja yritämme päästä käsitteelliseen selvyyteen palauttamalla meille "annetut" käsitteet jonkin kaiken käsitetiedon "peräseinälle", jossa järjestämme lähtökohtaiset ideat niin että syntyy pysyväisluonteisia konstellatioita, tähtikuvioita. Tällaisten käsiteaurinkojen valossa maailmamme näyttää sitten käsitteellisesti kirkastuvan. Wittgenstein asetti kysymysmerkit jo nuoruudenfilosofiassaan niin syvälle, ettei sortunut antamaan maailmalle selityksiä. Hän päätyi selittämättömän äärelle -- ymmärsi mihin (kirjoitetun) kielen ja käsitetiedon rajat asettuvat.

57

Näin "kehitystarina" omana aikanamme tyypillisesti etenee: aksiomaattisina otetuista kielen käsitteistä yritetään ensin päätellä -- kirkastaa ja siilata -- "totuus" esiin, ja vasta paljon myöhemmin, jos silloinkaan, aletaan ymmärtää kielen käyttötilanteiden tosiasiallinen moninaisuus. Wittgensteinkaan ei koskaan onnistunut luomaan lopullista, aistien kognitiiviseen työnjakoon pohjautuvaa rajalinjaa "matemaattisesti mallinnettavan" käsitetiedon ja "retorisesti vaikuttavan" kokemustiedon väliin. Käsitetieto, joka aikamme ihmisessä niin vahvana vaikuttaa, omaa vahvan "itse-kantavan" ominaisuuden -- aivan kuten matematiikka, joka perustuu pelkästään yhtälöihin, siihen että alkioiden varassa rakentuu aina suurempia kokonaisuuksia.

Kun kaikki synnymme tiedollisten jatkumoiden maailmaan, käytämme koko elämämme siihen että yritämme palauttaa totuuslauselmia alkutekijöihinsä -- ymmärtämättä etteivät alkutekijät ole laadultaan "tiedollisia" eivätkä edes yleensä "käsitteellisiä", vaan lopulta puhtaasti "vallan" alkioita.

29.

Descartesin suuri lause "Ajattelen, siis olen olemassa" kiteyttää hyvin aikalaisajattelussa tapahtuneen itsetietoisuuden, "minän" heräämisen. Koska kielimaailma orientoitui teologisen käsitteistön pohjalta, Descartes sijoitti kysymyksensä "sielun" ja "ruumiin" eroihin. Koska me oman aikamme ihmiset taas ajattelemme kaikkea omien yliviljeltyjen käsitteellisten "ismiemme" varassa, mekin poimimme Descartesilta vain opilliset käsittekonseptit pyrkimättä ymmärtämään syvemmin mistä uuden ajan alun ajatusmurroksessa oli kysymys.

Ennen visuaalisen objektivaation valtaannousua ja uusien erityistieteiden syntyä kaikki ajattelu oli "teologista", ja itse asiassa uskonto ja uusi tieto toimivat ensin toisiaan provosoivina ja inspiroivina tekijöinä. Niin sanottujen suurten systeeminrakentajien -- jollainen Descartes juuri oli -- ajattelussa uskonto ja tieto

elivät vielä mitä sopuisimmin keskenään, vaikka dynaaminen eriviriteisyys oli jo hahmottomassa. Nyt me elämme "uskonnon" ja "tieteellisen tiedon" raivokkaan vastakkainasettelun aikaa ymmärtämättä esimerkiksi sitä, että kaikessa "tieteellisessäkin" selittämisessä vaikuttaa vahvasti sisäänrakennettuna teologisen selittämisen perinne. (Esimerkiksi uskossa tiedolliseen "kaikkiallisuuteen" -- siihen että selitys on sitä pätevämpi mitä laajemman ilmiöjoukon se kattaa.)

Niin sanottu "ptolemaiolainen maailmankuva" ei ollut oikeasti ollenkaan "tiedollinen", vaan nimenomaan teologisen "vallan kaikkiallisuuden" manifestaatio. "Pyhän" ja "profaanin" ikuisessa välienselvittelyssä kaikki mikä uhkasi staattista maailmankuvaa uhkasi aivan kaiken "vallan" legitimaatiota, ja juuri siksi torjuntareaktio uuden tiedon esiintuojia kohtaan oli niin raju. Nyt me tulkitsemme nuo tapahtumat "oikean" tiedon riemuvoitoksi "vääärstä" tiedosta, mutta juuri mitään sellaista ei aikalaistodellisuudessa tapahtunut. Aikalaistodellisuudessa ikaikaaiset yön ja päivän voimat kävivät jälleen yhden taistelun uusien paradigmojen asettamiseksi ajattelun alustaan.

Descartes tarjoaa myös malliesimerkin siitä, miten uusi tietoisuus etsi objektivaation kohteeksi ensin niin sisäiset mielenviriamät kuin ulkoisen maailman ilmiöt. Uuden "minän" silmissä nämä näyttäytyivät yhtäläisinä tutkimuskohteina. Erityistieteiden syntymekanismi oli projektiio -- uuden itsetietoisuuden siirtymä ulkoisen todellisuuden kuvaajaksi ja selittäjäksi. Mitäpä esimerkiksi muuta fysiikan "voiman" käsite on kuin ruumiintunnon ulkoistuma? -- Tai koko uutta tietoisuutta orientoiva "välineellinen järki" -- mukaanlukien syysuhteen dynamiikka? Elämme nyt kokonaan tällaisten projektion määräämien käsitteiden vallassa, ja niin sanottu "päämäärärationaalinen" ajattelumme ja selityksemme ovat pohjimmiltaan identifikaation mekanismeja.

Ei ehkä ole mitään merkillistä siinä, että kun individualismi on kasvanut sokeuden asteelle, myös kaikki "tietomme" on kehittynyt puhtaasti opillis-käsitteelliseksi "ismeiksi". Nämä "ismit" ovat pelkkää käsiterealisimia, eivätkä enää lisää todellisuudenhallintaamme. Sen sijaa ne palauttavat tai taannuttavat meidät takaisin aikoihin jolloin tunnustuksellinen ajattelu ja identifioituminen johonkin "kaikkiallista" valtaa edustavaan "pyhään" totuuteen jälleen legitimoivat inkvisiittorien valtuudet.

Varsin joviaali ajattelija Hume pohti paljon Descartesin tapaan mielenliikkeitä, ja hänen ajattelussaan yhtäältä Subjektin eriytyminen ja itsetarkkailu ja toisaalta ulkoisen todellisuuden Objektivointi saivat jo opillisesti paljon paremman muotoilun kuin Descartesin mietteissä. Erityisesti syysuhteen käsitteessä emergoituu siltä sisäisten mielenliikkeiden (tai ruumiintuntojen) ja fysikaalisten ilmiöiden kuvaamisen ja selittämisen välille. "Humen giljotiiniksi" myöhemmin nimetty oppi siitä, ettei tosiasioista voi johtaa moraalisia arvostelmia, on vain syysuhdepohdiskelun mutatis mutandis -versio.

Kartesiolaisen paradigman mukainen eriytyminen loi sitten myöhemmin uudet erityistieteet, jotka ottivat varsin rajusti etäisyyttä vanhan- ja keskiajan triviumiin ja qvadriviumiin. Vanha ajattelu oli antiikin ajoista lähtien perustunut paljolti kuuloaistin kognition varaan, puhuttuun kieleen. Retoriikka ja grammatiikka, eli totuudellisen vaikutelman tekeminen yhtäältä puheen äänellisten ominaisuuksien, toisaalta lause-elementtien oikean käytön pohjalta -- tässä runous säemittaan implikoituvine algoritmeineen ja alustava yleiskäsitteellisiä yhteyksiä kytkävä predikaattilogiikka löivät vielä kättä keskenään -- ja musiikki harmonisine ominaisuuksineen elivät vahvasti sementoituneina "tieteiden" keskiössä hyvin pitkään. Vasta renessanssissa syntynyt (tai uudelleen herännyt) visuaalinen mieltäminen loi edellytykset sille itserefleksiolle, jonka mekanismit vaikuttavat kartesiolaisen paradigman ytimessä.

Se on asia, jonka koko merkitystä meidän on edelleenkin hyvin vaikea ymmärtää. Että kaikki nykyinen "tiedollinen" viisautemme ja todellisuudenhallintamme perustuu visuaalisen kognition pohjalle -- ja että tämä visuaalinen kognitio on ihan tiettyyn aikaan ihan tiettyssä kulttuuripiirissä emergoitunut historiallinen ilmiö. Ja että tämä visuaalinen emergenssi syntyi "minän" syntyessä, individualismin ja itserefleksion, sisäisen ja ulkoisen, Tarkkailevan Subjektin ja Objektivoituvan Todellisuuden vuorovaikutuksessa. -- Tapa jolla ihmislajin kulttuurievoluutiossa ja -historiassa kognitiivisia pelikortteja on jaeltu, on ollut aika armoton. Maailmassa ja ihmisen elinehdoissa muutaman viime vuosisadan

aikana tapahtunut muutos on mittakaavaltaan ollut miljoonaker-
tainen koko lajin aiempaan kehityshistoriaan verrattuna, ja tuo
muutos on perustunut yksinomaan eurooppalaisen uuden ajan
ajattelulle. Nyt olemme kuitenkin menettämässä ymmärryksen
oman ajattelumme historiallisten ehtojen suhteen.

Esimerkiksi kirjoitettu kieli, joka omaa kokonaan toisenlaiset
kognitiiviset ominaisuudet kuin läpi ihmisen historian käytetty
puhuttu, retorinen kieli, ja jonka erityiseen kykyyn muodostaa
yleiskäsitteellisiä hahmoja ja "yleiskatsauksia" (Wittgenstein)
kaikki asiahallintamme lopulta palautuu, on nyt hajoamassa ta-
junnastamme. Kymmenet indikaattorit osoittavat tätä: ajattelun
fragmentoituminen, tiedon pirstaloituminen, korrespondenssin
ylivalta koherenssiin nähden, ismi-identiteetit, kirjallisuuden
myyntilukujen romahdus, lasten lukutaidon katoaminen, nopeiden
suoritusten palkitseminen, arvorelativismiin ja monikulttuuris-
min mukana tuleva silmien ummistaminen ja sokeus kehityksen
tosiasialle ja kasvuvaatimuksille, jne.

31.

Baconin nimiin pantu lause "Tieto on valtaa" tarkoittaa hänen
yhteydessään lähinnä sitä että oikeilla metodeilla hankittu tieto,
joka mahdollistaa todellisuudenhallinnan, on myös yhteiskunnal-
lisesti arvostettua ja nostaa tietäjän yhteisössään valta-asemaan.
Toisenlainen tulkinta lauseelle saataisiin jos sijoitettaisiin se
durkheimilaisiin puitteisiin ja lähdetäisiin liikkeelle siitä, että ih-
misen lajityypillisestä sosiaalisuudesta suoraan johtuu sosiaalisen
vallan ja tiedollisen vallan samuus.

Alkulaumassa "minuuden" eriytymättömyys ilmenee mm. tote-
mismissa, jossa kaikkia yhteisöön kuuluvia ja myös elämänmuo-
toon kuuluvia materiaalisia objekteja nimitetään samalla nimellä.
Kielen "käsitteellä" -- vai millä nykyisellä tavalla "nimeä" tulisi
kutsua -- suljetaan samuuden piirejä. "Minän" eriytyminen kehity-
tyvän kognition, työnjaon ja sosiaalisten roolien kautta on se
prosessi joka emergoi "tiedollisen" kehityksen, ja "tiedon
maailmassa" valta auktorisoituu yhä hienojakoisemmilla tavoilla
ja yhä erilaisemmissa kielen käyttötilanteissa.

Matti Wuoren yhdessä muistelmateoksessaan -- siinä missä hän hehkuttaa tärkeää rooliaan Greenpeace-järjestön kansainvälisessä johdossa -- kertoma anekdootti keskustelutuokiostaan Noam Chomskyn kanssa antaa oivan kuvan siitä millaista ylihistoriallisilla -- ajattomilla tai yliaikaisilla -- käsitteillä ajatteleminen on.

Heidän juttunsa olivat kääntyneet Hegeliin, ja Chomsky oli muistellut miten hän kerran oli potilaana jonkin ilmeisen lievän sairauden vaivatessa saanut ikään kuin vapaa-aikaa ja päättänyt käyttää sen tutustuakseen Hegeliin. Hän oli hankkinut "Hegelin teokset alkukielellä" ja kahlaillut niitä läpi. "Mitä uskomatonta roskaa", hänen kommenttinsa kuului. -- Mutta mitä tuossa siis ihan oikeasti tapahtui? Ei suinkaan sitä mitä nämä herrat, veljekset kuin ilvekset, keskenään Hegelille hekotellen kuvittelivat käsitäneensä ja älynneensä.

Tietenkin Hegel on "uskomatonta roskaa", jos Hegeliä lähestytään sellaisten järjen kamarin peräseinälle naulattujen käsitteiden varassa, jollaiset omaa aikalaisajatteluumme konstituivat. Hegel jos kuka voidaan oitis panna viralta jos hänen sanansa otetaan tulkittaviksi oman aikamme käsitteellisten totuudellisuuskriteereiden mukaan. Jokainen joka ottaa käsitteensä "annettuina" niiden historiallista ominaislaatua tajuamatta sortuu aina ajatushistoriaa käsitellessään tyhjän päälle -- ja totisesti kuvittelee selittäneensä historiallisen älyn ongelmat kokiessaan menneiden aikojen käsitesisällöt "uskomattomana roskana".

Hegelin koko vaikutus ajatushistoriassa perustui kykyyn purkaa käsitteiden laatuominaisuuksia, esimerkiksi substantisoimalla adjektiivieja. Se oli silloin sopiva keino hajottaa ajassa vallitsevia käsitekiinteyksiä. Wuoren ja Chomskyn älyssään varjelemat käsitekiinteydet olivat siinä määrin sementoituja, ettei edes Hegel niihin tehonnut.

Vallan alkiot lymyilevät nimenomaan käsitteiden laatuominaisuuksissa. Vallan toinen nimi on Totuus. Totuudenrakkaus muuttuu narsisteilla itserakkaudeksi, ja valta hivelee narsistia.

Metafora "historian junasta" tarvitsee loputonta tarkentamista. Se on ensinnäkin paikallisjuna, oikeastaan henkilöjuna, pysähtele jokaisella asemalla, ottaa kyytiin kaikki tärkeät henkilöt.

Pysähtyy aina kun kieli pysähtyy, aina kun jokin käsite yleisessä käytössä rukataan tarkoittamaan uutta sisältöä. Siellä ei ole enää ketään joka astui kyytiin Hegelin asemalta. Mutta tavallaan kaikki siellä ovat vain Hegelin vaikutuksesta ja ehdoilla. Vaunujen ikkunat tosin aukeavat vain sivullepäin, eikä kulku-suunnassa nähdä enää menneisyyteen, eikä tulevaankaan.

Chomskyn tuomio Hegelistä ("uskomatonta roskaa"), on tosiasiassa tietysti vain hänen arvionsa omasta ymmärryksestään. Ymmärtämättömyyden määrää kruunaa se että hän korostaa lukeneensa Hegelin teokset "alkukielellä". Siis ikään kuin asemalta ostettu sanakirja voisi ratkaista alkioiden kääntymisen ongelmat.

33.

Vaikka tarinat on voitu aina kertoa preesensissä, historiallinen, toistan: historiallinen preesens edellyttää aikajaksumon historiallisen kerroksellisuuden hahmottomista. Syvyysperspektiivi ja ajantaju emergoivat uudella ajalla toisiinsa tukeutuen, koska ne molemmat ovat eriytyvän individualistisen minuuden refleksioivia ulottuvuuksia.

34.

Mielikuva mielen kamarista, jonka peräseinälle on naulattu ne kaikki avainkäsitteet joihin ajattelun langat palautuvat, on todella oikeaan osuva metafora. Sellaisen kamarin valossa me kaikki ajattelemme ja toimimme.

Mutta mielikuvaan kuuluu myös se tosiasia, etteivät selityksen päätepiisteet -- eli nuo peräseinälle naulatut yleiskäsitteet -- ole lopullinen totuus. Ne ovat nimenomaan "tiedollisia" tajunnallisia alkioita -- tai peruselementtejä -- ja todellisuudessa peräseinän takana on toinen huone -- jokin enemmänkin kellarin omainen "alitajunta" -- jossa kaikkein alkuperäisimmät "lokatiiviset" ajatushahmot hahmottuvat ja saavat energiansa. Peräseinä on erottava tekijä tietoisien mielen -- "tiedollisen käsitteenmuodostuksen" -- ja alitajunnan -- eli "hahmonmuodostuksen" -- välillä.

Jos peräseinän takaiseen kellariin sytytettäisiin valo, vasta silloin "tiedolliset" käsitteet näyttäisivät oikean laatunsa. Niillä on aina nurja puoli, joka voidaan nähdä vain alitajunnan suunnasta. Ja jos kellaria valaistaisiin todella voimakkaasti, myös kaikki se valo, joka mielen kamarin "tietona" esiintyy ja vaikuttaa, kokisi uuden läpivalaisun. Ja vasta silloin "nähtäisiin maailma oikein" (Wittgenstein).

Silloin mielen puoliläpäisevä peräseinä näyttäytyisi vedenjakajana "käsitteiden" ja "hahmojen" välillä -- siis "tiedon" ja "energian" (tai "vallan") välillä. Silloin "tiedon" ja "vallan" tajunnalliset alkiot sijoittuisivat kumpikin väliseinän omille puolilleen.

Sillä "tiedolliset" tajunnalliset alkiot ovat jotain laadullisesti toisenlaista ja kehityksellisesti "edistyneempää" kuin alkuperäistä hahmonmuodostusta edustavat "tahdon" tajunnalliset alkiot. Mielen "tiedollisessa" kamarissa eletään "metaforan" maailmassa, mutta alitajunnassa vallitsee vain muotoaan hakeva "tahdon" tai "vallan" voima. Näin "metafora" määrittänyt käsitteellisen tiedon vaihtoehtoisina ilmiöinä, ikään kuin saman ajatusmuodon erilaisina "mahdollisina maailmoina".

Yksi mielenkiintoinen kysymys on, missä määrin "positivistinen" tiedonihanne ja "korrespondenttinen" totuudellisuus ohjaa tätä pohjimmaiselta laadultaan "metaforista" käsitteenmuodostusta. Peräseinä toimii vedenjakajana myös "korrespondenttisen" ja "koherenttisen" totuudellisuuden maailmojen välillä.

"Valta" on alunperin "sosiaalista" -- ja se on siis sosiaalisen lajin, ihmisen, olemuksellinen peruslaatu. Kaikki "tiedollinen" tai todellisuudenhallintaa tavoitteleva "valta" on saman laadun olemuksellista muuntelua. Mitä primitiivisemmälle kehitysaskelmalle laskeudutaan, sitä enemmän nämä lankeavat yksiin. Tässä Durkheimin kuvailemat totemistiset alkuyhteisöt auttavat meitä lisäämään ymmärrystämme esimerkiksi sen suhteen miten "nimeäminen" kaikkisulkevan samuuden oloissa tapahtuu.

35.

Metaforan maailmassa on mahdollista että pohjimmiltaan ole-
muksellisesti sama "vallan" hahmo saa aina uusia ajanmukaisia
ilmiösujuja. Esimerkiksi talousajattelussa "rahaa" koskeva mieliku-
vamaailma on muuttunut konkreettisista kolikoista rajattomia ar-
vonlaajennuksia salliviin "numeerisiin noteerauksiin" -- ja vaika
kaikki tuo on tapahtunut abstraktioastetta kasvattamalla ja
näin näennäistä "hallintaa" lisäämällä, seuraukset ovat ja tulevat
olemaan katastrofaaliset.

Kolikot olivat metafora joka vielä satoi raha-ajattelua konkreetti-
seen käsinkosketeltavaan maailmaan. Numeeriset noteeraukset
ovat sellainen "mahdollinen maailma" jossa konkretian ei tarvitse
olla välittömästi läsnä. -- Heideggerin inspiroimana olisi
mahdollista revitellä olemiskäsitteistöjen varassa. On eri tapoja
olla -- olla läsnä -- olla tiettyyn todellisuuteen suljettuna,
"paikalla", (kuten "dasein" on Heideggeria koskevassa kirjassa
suomennettu -- "paikallaolo", tai toisaalta "paikassaolo") -- tai
muodostaa käsitteitä laajentamalla "vaihtoehtotodellisuus", olla
"mahdollinen maailma", joka varmaan sopii hyvin talousajattelua
masinoiville "voimille", mutta jolla ei ole tarjottavana mitään
asiahallinnassa tarvittavaa korrespondenttista totuudellisuutta.

36.

Siinä missä Meadin minä-analyysi ottaa lähtökohdakseen jakau-
tumisen subjektiminään ja objektiminään, siinä Heideggerin
koko olemisfilosofia ottaa lähtökohdakseen jaon olla-verbin kah-
teen erilaiseen merkitykseen -- yhtäältä olemassaoloon ("ainakin
kaikki konkreettinen on varmasti olemassa"), ja toisaalta verbin
predikatiiviseen käyttöön ("tämä-on-tätä" -määrittelyihin).

65

Heideggeriin tutustuessa alkaa aina vaivata vaikutelma siitä ettei hän pystynyt itseään tyydyttävällä tavalla ilmaisemaan ideoitaan käsitteillä. Hän kehitti oman aika hirvittävän oppikäsitteistönsä, mutta auttoiko se? -- Eikö juuri yritys muotoilla oivallukset opillisesti päinvastoin etäännyttänyt häntä itseään yhä kauemmas oivalluksille ominaisesta kirkkaudesta?

Kirjoitin joskus jo Narkissos-esseissä, että kaikki logiikka on pohjimmiltaan olla-verbin logiikkaa. Olla-verbi on "yleiskäsitteistämme" -- sillä sehän on yleiskäsite -- kauhein, koska se sisällyttää itseensä kaikki muut verbit. Jos "Jumala" on kaikkien subjektien subjekti, samoin "oleminen" on kaiken objektivaation objektivaatio. Kun lauseeseen "Jumala on" ladataan aivan kaikki -- siis kaikki mitä ei voida tietää ja kaikki mitä voidaan tietää -- se on tavallaan laajinta mitä kielellä voidaan ilmaista.

37.

Paralleelina symbioottisen sosiaaliyhteyden kehitykselle kohti yksilöllistä eriytymistä emergoituu kaikkiallisen "vallan" alkioiden rinnalle objektivoituvan "tiedon" alkioita. Se on ihmislajin suuri kulttuurievolutiivinen kehitysprosessi. Ja siinä on oleellista se että yhteisövoimat, yhteisöominaisuudet ja yhteisöilmiöt toteutuvat "itsekantavina" ihan riippumatta siitä millaisia ovat kunakin ajan ja yhteisön yksilöiden ominaisuudet tai pyrkimykset. Samoin on tajunnallisten tekijöiden laita: "kaikkiallinen" valta on läsnä kaikessa "tiedollisessa" hallinnassa, mutta "valta" ja "tieto" eivät palaudu toisiinsa.

Kaikkeen "tietoon" kutoutuva "itsekantava" ominaisuus -- joka huomataan helpoiten esimerkiksi tavassa jolla matematiikan "valtalait" jatkuvat yhdestä kohdasta aivan kaikkialle, tai tavassa jolla yleiskäsitteet laajetessaan ja ekstrapoloituessaan noituvat ymmärryksemme -- toteutuu aina ja joka tapauksessa. Kuvitellemme että tämä väistämätön "yleispätevyys" jotenkin sisältyy kulloinkin kyseessä olevaan "tositietoon", mutta tämä kuvitelma

on samanlainen kuin antiikin kreikkalaisten käsitys syysuhteista oloon kuuluvina ominaisuuksina. Aivan vastaavalla tavalla me nyt koemme että "logiikka" sijoittuu tiettyihin asiasisältöihin niiden ominaisuutena -- vaikka tosiasiaa me vain liimaamme "logiikan" sisältöjen päälle. "Logiikalla" ladataan valittuihin asiasisältöihin kaikkiallista "valtaa". Se mikä vaikuttaa ja vakuuttaa on "valta", eivät tiedolliset sisällöt.

Oman aikamme uusi suuri maailmanuskonto, taloususkonto, toteuttaa kaikkiallisen "vallan" vaatimukset omaan vahvimpaan fundamenttiinsa, "rahaan", sisällytettynä pohjimmiltaan puhtaasti uskonnollislaatuksena kaikkivoipaisuuskuvitelmana. Eurooppalaisen keskiajan ihmiset, jotka tuhat vuotta elivät kognitiivisesti amputoidussa, minäpersoonan ja psyykendynamiikan hukanneessa, kaikkiallisen vallan ajattomassa, tilantajun ja syvyysperspektiivin kadottaneessa tajunnantilassa, olivat kokeneet että maailma heidän ympärillään muodostui "Jumalan tahdosta". Aivan samalla tavalla me taloususkonnon vallassa elävät ihmiset koemme, että maailma ympärillämme muodostuu "taloudellisista realiteeteista". --

Emme pysty ymmärtämään, että numeeristen "talousfaktojen" faktaominaisuus on vain numeroiden, ei niillä mitattavien sisältöjen ominaisuus. Palvomme talouden numeroita ja yritämme saada ne kasvamaan -- ja mitä vahvemmasi raha-ajattelun itse-kantava ominaisuus autonomisoituu, sitä "tunnustuksellisemmaksi" taloususkontomme muuttuu, ja sitä vähemmän pystymme millään numeerisilla noteerauksilla reaali maailman syysuhteita tiedollisesti kuvaamaan ja selittämään.

Numerot ovat todellakin kaikista "yleiskäsitteistä" hirvittävimpiä. Niiden kyky noitua ymmärryksemme on ylivertainen. Numeerisia noteerauksia ekstrapoloimalla -- "taloudessa" kaikella on oltava hintansa, koska se, joka maksaa hinnan on oikeutettu ottamaan ja omistamaan sen mistä on hinnan maksanut -- olemme luoneet taloususkonnon maailman, jossa "rahan" kaikkiallinen valta sanelee kaiken mitä tapahtuu. Kuten keskiajalla "Jumalan tahto" selitti kaiken, samoin oman aikamme ihminen kokee, ettei "taloudellisten realiteettien" kaikkivallalle kukaan mahda mitään.

Tajunnallisten alkioiden, monadien, matka muinaisuudesta parin viime vuosisadan tiedolliseen täydellistymään, empirismin ja luonnontieteiden, tekniikan ja teollisen hyvinvoinnin maailmaan, on ollut aika huikea tarina. Isossa kuvassa "huima sattuma", jos niin halutaan sanoa (Wim Kayzer).

Ajattelun alkeismuodoissa vallinnut "kaikkiallisuus" on edelleen vaikuttava kognitiivinen realiteetti, niin paljon kuin kuvaa rajaammekin ja keskitämme fokuksen vain eurooppalaisella uudella ajalla emergoituneiden ajatusmuotojen mahdollistamaan asiahallintaan. Valta-ajattelu hallitsee pohjimmiltaan meitäkin. Ei suinkaan ole sattumaa, että valta-ajattelun maagisimman muodot, kuten uudeksi suureksi maailmanuskonnoksi noussut "talousajattelu" ja "rahaan" kuuluva pohjimmiltaan uskonnollislaatuinen kaikkivoipaisuuskuvitelma omaavat paljon suuremman tosiasiallisen "vallan" kuin mikään mitä luonnon- tai ihmistieteilijät yrittävät tiedollisina välttämättömyyksinä todistella.

Raha-ajattelussa vaikuttavat "vallan" tajunnalliset alkiot -- kuten numeroille ominainen ajattomuus ja paikattomuus -- ovat puhdasta valta-ajattelua, jonka olemme pukeneet näöltään tiedollisten alkioiden kulissemiin. Numeerisissa noteerauksissa kannattemme kuvitelmaa "taloudellisten realiteettien" itsekantavasta tasosta, mikä siis on aivan erinomaisen vahva "kaikkiallisen vallan" tajunnallinen elementti. --

Tässä mielessä V S Naipaul oli oikeilla jäljillä rinnastaessaan taannoin toisiinsa yhtäältä länsimaissa viriävän "kulutuskriittisen" ajattelun ja toisaalta "islamin maailmaa" sisältäpäin uhkaavan fundamentalismin kriisiytymisen. Länsimaailmassahan asetuvat vastakkain taloususkonnon versio iankaikkisuudesta -- siis usko aineellisen tarpeentyydytyksen loputtomaan lisääntymiseen -- ja maapallon resurssiltaan rajallinen reaalinen kantokyky. Toisaalta "islamin maailmassa" on yhä yleisemmin pakko tajuta ja tunnustaa ettei vallitsevan uskonnon "kaikkiallinen valta" ulotu tiedolliseen maailmaan, eikä ratkaisuksi riitä tiedollisen maailman halveksiminen tai tuhoaminen. --

Jos me eurooppalaiset olemme omasta historiallisesta tilanteestamme vähänkään huolissamme, kuten nyt massiivisten kansainvaellusten uhatessa meidän pitäisi olla, meidän pitäisi filosofiasakin kirkastaa nimenomaan "kaikkiallisen" valta-ajattelun tajunnallisten alkioiden ominaisuudet ja rooli. Vallan "kaikkiallisuus" on koko ihmissuvun suuri kehityshistoriallinen tragedia, johon oma aikamme on vasta silmänräpäyksen verran saanut tiedollista valoa.

39.

Esimerkiksi "Maailma kylässä" -festivaalilla Helsingissä "monikulttuurismi" muka näyttää niin sanottuja "hyviä" puoliaan, jotka paremmin tietäen jäävät elämänmuotorihkaman asteelle -- narsisteja elämyksellisesti puhuttelevaksi riemunkirjavaksi valikoimaksi kaikenlaisia pintaefektejä. Yksikään lehti ei koskaan noteeraa sitä, etteivät teokratia ja demokratia voi käydä dialogia keskenään, etteivät normimoraali ja omantunnonetiikka voi muuta kuin tuhota toisensa, tai että kulttuurien kovat kognitiiviset ominaisuudet -- jollaisia sosiaalisen ja tiedollisen vallan ja hallinnan alkiot juurikin ovat -- voi millään mekanismilla tai organismilla "rikastuttaa" toisiaan. Keskustelu meillä on todellakin kammottavalla tasolla -- epäilen ettei esimerkiksi Helsingin yliopistosta enää löytyisi tarvittavaa kahtakymmentä vanhurskasta, vaan Sodoman ja Gomorran kohtalo odottaisi.

Miksi meidän on mahdotonta käyttää järkeämme ja olla sortumatta käsittämättömään, typerään "poliittiseen korrektiuteen"? -- Eihän esimerkiksi tällaisilla "kulttuurijuhlilla" ole mitään todellista annettavaa. Miksi suitsutamme kehittymättömien kulttuurien kehittymättömyyttä ikään kuin sillä olisi jokin itseisarvo? Miksi suhtaudumme teokraattiseen islamiin ikään kuin se olisi uskonto uskontojen joukossa? Miksi akateemikkomme rakentelevat palapelejään inhimillisen rujouden nostamiseksi samaan analyyttiseen kategoriaan heidän älyllisten leikkiensä kanssa? --

Käsittämätöntä, käsittämätöntä, käsittämätöntä. -- Jostain syystä mieleeni muistuu pitkä brittiläinen tv-sarja "Testamenti" ("The Brothers" 1972-76), jonka tarina kertoi pörssiyritykseksi kasva-
neesta perheyrityksestä. Firmaan ekspansiivisessa vaiheessa pal-
kattu ekonomistijohtaja osoittautui juurikin niin "psykopaatti-
seksi" mutta tehokkaaksi "saneeraajaksi" kuin kaikkein klisei-
simmät mielikuvat tällaisista yrityshaukoista ovat. -- Mutta sar-
jan loppuosa on hieman yllättävä, kun pyöveli lopussa vihdoon
tuodaan todelliseen lähikuvaan. Näemme taustalla firman henki-
lökuntaa juhlahumussa -- on selvitty kaikista kriiseistä, on tehty
hyvä tulos ja vakiinnutettu tuottava toiminta -- mutta kovaottei-
nen taloushaukka ei osallistu juhliin, vaan vetäytyy konttorin yk-
sinäisyyteen ja tuntee ainoastaan jonkinlaista surumielisyyttä.

Firmit pannaan kuntoon, ja henkilökunta saa juhlanga. Näytel-
män sankari on se joka on vetänyt roiston roolin -- mutta hänelle
tämä kaikki näyttäytyy aivan eri tavalla. Hänellä on takanaan
monta stressin aiheuttamaa vatsahaavaa, monta irtisanottua,
monta luottamuksen pettänyttä, kariutunutta ihmissuhdetta, myös
rakkaussuhdetta. Hän toimii tiedon, ei enää tunteiden varassa.
Hän tietää menettäneensä tietynlaisen ihmisyytensä -- lapsen-
omaisen aidon, mutta avuttoman empatian, tunnetäyteisen elä-
myksen ja kokemuksen tietyn tason -- mutta itse asiassa tämä tie-
to edustaa jotain hyvinkin syvästi inhimillistä. --

Jos puhuisimme "taloudesta" siinä kategoriassa johon se tosi-
asiallisesti kuuluu, siis "taloususkontona", eikö juuri tuossa tv-
sarjassa esitetty persoonallisuustyyppe olisi se jota tarvittaisiin
myös niiden magian muotojen -- taikauskosten -- "maailmanus-
kontojen" -- kuntoon panemiseksi jotka nyt sijoitamme puhtaasti
"uskontojen" kategoriaan? -- Tarvitsisimme hyvin määrätietoisia
selväjärkisiä älyllisiä korjausliikkeitä, joilla näkisimme elämän-
muotojemme sumun läpi ja pystyisimme asettamaan kulttuuris-
tajunnalliset kategoriat siten, etteivät kehittymättömien kulttuu-
rien tuho vaikutukset romauttaisi oman järjestelmämme ytimen
tervettä toimintaa.

Eurooppalaisella uudella ajalla kaikkea ajattelua kahtiajakavat dualismit voidaan palauttaa yhtäältä kaiken maapallolla kehittyneen elämän ja siis myös ihmisen rakenteellisiin tekijöihin -- ihminen on fysiologisesti varsin pitkälle kehittynyt homeostaattisten tasapainotilojen järjestelmä, mutta jäsentää tuntemuksensa vastakohtapareina ja jopa "tiedolliset" ajatuksensa käsitteellisten vastakohtien akseleilla -- ja toisaalta siihen kulttuurievolutiiviseen kovaan kognitiiviseen tosiasiaan, jota uuden ajan "kartesiolainen ajatteluparadigma" -- individualismi vastavaikutuksena tuhatvuotisen keskiajan kollektiivivoimille, uskonnolliselle magialle, taantuneelle depersonalisaatiolle ja skolastiselle käsiterealisille -- historiallisena ilmiönä tarkoittaa. Eurooppalainen uusi aika on todellakin jotain josta sopii käyttää nimitystä "suuri kulttuuri".

Mutta suurten kulttuurien elämäkaaret taitavat toteuttaa Spenglerin kuvauksen ja profetian: ne syntyvät "kuin huuto ihmisen rinnasta", itävät, syntyvät ja kasvavat vahvojen paradigmaattisten "alkukuviansa" varassa, kukoistavat, täydellistävät itsensä, ylikasvavat ja tukehtuvat rönsyihinsä. Lopulta ne kadottavat elämänvoimansa, kuihtuvat ja kuolevat pois. Spenglerin mukaan olemme oman suuren kulttuurimme huippukohdan jo ylittäneet, ja kaari on kääntynyt laskuun. Elämme nyt uuden ajan väkivaltaiseksi äityvää loppunäytöstä, ja "viimeinen taisto" tullaan käymään "rahan ja veren" välillä -- ja tällä vastakohtaparilla olen tulkinnut Spenglerin tarkoittavan juurikin autonomisiksi Subjekteiksi muuttuneiden maagisten numeroiden tuhovaikutusta taas depersonoituvien ihmisten taantuvassa tajunnassa.

Spenglerilaisittain tajunnassamme nyt koko ajan kasvava yleiskäsitteellinen magia murentaa todellisuudentajumme. Siinä missä jo niin sanotut "suuret kertomukset" vielä saattoivat sisältää käsitteellisen hallinnan ominaisuuksia, siinä toisen maailmansodan jälkeen tajunnallisen vallan ottanut niin sanotusti postmoderni opillinen "ismi-identifioituminen" toteuttaa enää pelkästään yleiskäsitteiden maagiset merkitykset. Sosiaalijakoja esittävässä historiallisessa kokokuvassa, jossa sääty-yhteiskunta metamorfoitui samojen ajatusalkioiden jatkumossa luokkayhteiskunnaksi

-- ja tämä edelleen "demokraattisten" kansallisvaltioiden poliittisessa elämässä "oikeisto"--"vasemmisto" -jaoksi -- nähdään miten hyvän elämän edellytyksiä etsinyt liberalistinen markkinatalous rappeutuu nyt numeerista kasvua palvovaksi talousmagiaksi, ja miten köyhälle kansanosalle aineellisen toimeentulon perusedellytyksiä tavoitellut työväenliike käpertyy kielteiseksi kultiksi, joka kokee voimaantumista puolustaessaan "ihmisarvo- ja -oikeusideologioiden" juovuttamana ekstriimeja yhteiskunnallisia marginaaliryhmiä tai Eurooppaan tunkeutuvia vieraskulttuurisia kansainvaeltajia.

On omaa tilaamme kuvaavaa, ettemme enää pysty näkemään maailmassamme todellisia vastakohtia, vaan korvaamme ne yleiskäsitteellisillä ymmärrystä noituvilla ideologioilla. Emme näe käsitteitä syvemmälle. Emme näe että uuden ajan talousajattelu on pohjimmiltaan "uskontoa" -- että autonominen rahatalous todellakin täydellistää "rahaan" alusta alkaen kuuluneen pohjimmiltaan uskonnollislaatuisten kaikkivoipaisuuskuvitelman -- ja että taloususkonto on siis aivan samojen tajunnallisten ajatusalkioiden jatkumo joista kaikki ihmisen "uskonnot" primitiiviseltä asteelta alkaen on rakennettu. Emmekä näe, miten ohuiden lankojen varaan eurooppalainen "tiedollinen" ajattelumme on ripustettu ja millainen tuho vaikutus vieraskulttuureilla tulee kognitiivisiin kykyihimme olemaan. Emmekä näe, että kaikki tämä kyvyttömyytemme nähdä oma nykyinen tilamme selvästi on yhtä ja samaa kyvyttömyyttä.

Durkheimilaisen sosiologian lähtökohdat -- kaiken kulttuurikehityksen sosiaalinen alkuperä -- on tavattoman vaikea asia ymmärrettäväksi. Se että lajillamme on takanaan satojen tuhansien vuosien laumaelämä, jolloin luotiin kaikki ne perustavanlaatuiset asetukset joiden ehdoilla yksilöllisen eriytyminen ja yksilöominaisuudet saattoivat syntyä, on liian iso tosiasia jotta sen koko merkitys avautuisi rajalliselle "tiedollemme". -- Emme ymmärrä edes sitä mistä Durkheim puhuu "Uskontoelämän alkeismuodoissa" -- että todellakin kaikki "ajattelu" oli alkujaan laadultaan "uskonnollista", ja kaikki käsitteellinen ajattelu ja hallinta syntyi siitä että sosiaalinen organisaatio sai kielellisen vastineen. Inhimillinen kieli on sosiaalista muodostetta -- kaikki kielelliset "alkiot" ovat muodostuneet sosiaalisen "vallan" alkioista. Käsitteellinen kielellinen hallinta omasi aluksi vain samat ominaisuudet kuin mitkä olivat jo olleet olemassa esikielellisessä maailmassa, jossa reaktiiviset kognitiiviset kyvyt oppivat tunnistamaan "samuuden" ja ulkoistamaan "säännön".

Feuerbach oivalsi, että ihmisen ensimmäiset "jumaluudet" olivat nimenomaan "yleiskäsitteen" muotoisia. -- Mutta sen ymmärtäminen, että yleistävällä käsitteenmuodostuksella ja merkityksen annolla on yhä edelleenkin sama tajunnallinen rooli, se menee meiltä yli ymmärryksen. Moniko meistä tajuaa, etteivät maailman eri aikakausien eri uskonnot suinkaan kestä arviointia minään totuusjärjestelminä, vaan ovat kukin vain omalaatuisiaan sosiaalisen vallan käsitteellisiä ilmiäsuja? Tai että "talousajattelu" on samoista tajunnallisista alkioista kokoonpantua kuin kaikki muukin maailmamme "uskonnollisuus"? Ettei siis myöskään se maailman valtauskonto, jossa magian tajunnalliset alkiot nyt tulevat todeksi -- siis taloususkonto, joka tekee "rahasta" ei vain vaihdantavälineen vaan autonomisen toimijasubjektin omaten "rahaan" kuuluvan pohjimmiltaan uskonnollislaatuisen kaikkivoipaisuuskuvitelman -- ole muuta kuin oman aikamme muunnos ihmismielelle ominaisesta alkuperäisestä mielenmagiasta ja kaiken ajattelumme primitiivisimmistä pmissseistä? --

Alussa oli vain lauma, sosiaalinen todellisuus. Johtajan merkkisignaaleiden välitön seuraaminen oli selviytymisen ja henkiinjäämiseen ehto. Laumassa vallitseva ja vaikuttava "valta" ei suinkaan ollut mitään "alustamisen" muotoista -- pikemminkin päinvastoin. Siinä toteutui eräänlainen yhteisöllinen "tahto". "Valta" ja "tahto" olivat alussa yksi ja sama, ja vasta tavattoman pitkän lajinkehityksellisen vaiheen jälkeen käynnistyi yksilöllinen eriytyminen. Se oli seurausta paikoilleen asettumisesta, työnjaosta ja roolien moninaistumisesta -- se merkitsi kulttuurin syntyä. Toteamus että "kulttuuri tarkoittaa viljelyä" ei ole truismi, ei trivialiteetti eikä infantilismi. Juuri alkulaumojen paikoilleen asettuminen synnytti kaikki ihmisyyden perusyksiköt ja muutti kielen reaktiiviselta signaalitasolta ensin symptomien ja lopulta symbolien maailmaan. Ja juuri kieli on se ilmiö joka tekee ihmisestä ihmisen ja erottaa hänet ratkaisevasti muista kädellisistä, nisäkkäistä ja kaikista elämän muodoista.

Ihmisyyden syntyä ja kehitystä esittävässä kokokuvassa nähdään miten paikoilleen asettuminen loi sosiaaliset instituutiot ja tajunnallisen jatkuvuuden, jossa "tiedolliset" tajunnalliset alkiot saattoivat kehittyä ja "ajattelun" rakenteet saattoivat vakiintua instituutioiksi. Se että todellakin "kieli on sosiaalista muodostetta" ei ole truismi, ei trivialiteetti eikä infantilismi. Nykyihminen voitti viimeisen kilpailijansa neandertalin ihmisen, koska oma laumakokomme oli suurempi ja se mahdollisti monipuolisemman kielen ja todellisuudenhallinnan. Ihminen on aina selviytynyt ja selviytyy, jos ylimalkaan selviytyy, olemassaolontaistelusta vain lajina ja yhteisöinä, ei toisiaan vastaan kilpailevina yksilöinä. Darwinismin sosiaalinen väärintymmärrys koskee juuri sitä että luulemme selviytymiskamppailua käytävän yksilöiden välillä eikä yhteisön henkiinjäämiseksi.

Ihmisyyden syntymäpäivänä sosiaaliset instituutiot muuttuivat tajunnallisiksi instituutioiksi ja yhteisöllisen "vallan" kaikkiallisuus alkoi loputtoman eriytymiskehityksensä jossa muodostui ja muodostuu yhä edelleen -- siellä missä ihmisyyden luomisjuhlaa vietetään -- erityisiä "tiedollisen" ajattelun alkuja. Kymmenien tuhansien vuosien kuluessa alkulaumojä sosiaalisesti sitonut "vallan kaikkiallisuus" on aikojen varrella painunut enemmän takaa-alalle ja ihmismielen tajunnallisella näyttämöllä on alettu esittää enemmän yksilöityneitä roolisuorituksia. Kuitenkin tuo

luja sosiaalinen symbioosi on edelleenkin kaiken perusta, ja ellei tiettyä syvää perusturvallisuutta jokaisen uuden sukupolven taajunnalliseksi pohjaksi synny, kaikki ihmisyys hajoaa. Ihmisyys on nimenomaan kehitysominaisuus, ja lajin kehityshistoria läpikäydään edelleen jokaisen yksilön kasvussa symbioottisesta alkusidonaisuudesta aikuiseen autonomiaan.

Suurimittaiset historialliset yhteisötaantumukset ovat valitettavasti aina mahdollisia. Tällainen taantuminen on aina suurimittaista, se toteutuu joukkovoimien vaikutuksesta joukkotasolla, ihmisen yhteisöominaisuuksien yhteisöilmionä, eikä sitä vastaan voi taistella yksilötasolla. -- Juuri tällaisista seikoista meidän kaikesta näennäisestä edistyneisyydestämme ja sivistyneisyydestämme huolimatta pitäisi olla äärimmäisen huolissamme. Ihmisyyden kuolonkouristukset ilmenevät käytännössä yhteiskuntien taantumisessa konemaisen totalitarismin kouriin, jossa yksilöllinen tieto ja tahto katoavat, ja depersonoitunut "vallan kaikkiallisuus" alkaa hallita kaikkea tapahtumista. Pitkälle kehittyneiden kulttuurien kognitiiviset kyvyt on ripustettu hyvin ohuiden ajattelulankojen varaan, ja juuri siksi kehittyneimmät yhteiskunnat ovat haavoittuvimpia, eikä esimerkiksi korkea aineellinen elintaso tee niistä yhtään kestävämpiä. "Vallan" kaikkialliset voimavaikutukset ovat aina kaikkien "tiedollisten" kykyjen edellytyksenä, mutta pitkälle eriytyneiden yksilöiden kielimaailmassa -- käsiterealismiin "tiedollisen" kaikkivallan maailmassa -- emme enää tajua että kaiken kulttuurisen kehittyneisyyden ylläpitämisen edellytyksenä on edelleenkin kunkin kulttuurin omien kehitysteiden ehtojen toteutuminen. Se alkaa kunkin yhteiskunnan oman sosiaalisen eheyden varjelemisesta.

Kaiken, todellakin aivan kaiken ihmistä koskevan kuvauksen ja selityksen täytyisi lähteä liikkeelle tosiasista, että ihminen on alunalkaen, olemuksellisesti ja kokonaan, sosiaalinen olento. Ja että ihmisen erityiset ominaisuudet, kieli ja ajattelu -- koko kulttuurirevoluutio -- ovat pohjimmiltaan sosiaalista muodostetta.

Tämä pitää nähdä myös instituutioiden kannalta. Sosiaalista laumaeläintä määräävät lauman organisoitumisen valtahierarkiat, jotka ovat kehityksen varhaisvaiheessa kaikelle elolliselle ominaisia puhtaita henkiinjäämisohjelmia. Ihminen on aina selviytynyt ja selviytyy -- sikäli kun yleensä selviytyy -- eloonjäämistais-telussa lajina ja yhteisöinä, ei suinkaan vahvoina yksilöinä, ja darwinismin sosiaalinen väärinymmärrys koskee juuri sitä että kuvitellaan olemassaolonkampailua käytävän yksilöiden välillä eikä lajin jatkuvuuden takaamiseksi.

Sosiaaliset instituutiot kuten valtahierarkia takaavat nimenomaan yhteisöllistä jatkuvuutta. Kun lauman johtaja kuolee, hänen tilalleen astuu hänen seuraajansa, eikä vallan organisaatiossa tai määrässä tapahdu mitään muutosta. Aivan vastaava institutionalisoituminen meidän pitäisi nähdä kaikissa "sisäistyneissä" sosiaalisissa muodosteissa, kuten kielessä ja ajattelussa. Ei riitä, että ymmärretään miten alkuperäinen ajattelulaatu oli "kaikkiallista" ja miten elämänmuotoon kuuluvia samuuden piirejä suljettiin käyttämällä kaikesta yhteenkuuluvasta samaa "nimeä" (totemismi, Durkheim). Ei riitä että ymmärretään miten ihmisen ensimmäiset "jumaluudet" olivat "yleiskäsitteen" muotoisia (Feuerbach). On ymmärrettävä että tämä varhainen ajattelulaatu toimii edelleenkin kaiken ajattelun perustana ja alustana, ja että "yleiskäsitteillä" on edelleenkin institutionalisoitunut "itsekantava" ominaisuus. "Yleiskäsitteet noituvat ymmärryksen", sanoi Wittgenstein.

Juuri tämän itsekantavan ominaisuuden varassa "vallan" alkiot yhä rakentavat kaikkiallisia siltoja yli käsitemintojen. Ajattelumme "holismi" on sitä että meillä on miljoonien vuosien kehityshistorian meihin istuttama, institutionalisoitunutta sosiaalista "valtaa" vastaava sisäistys tajunnassamme. Tätä "holismia" emme saa käsitteillä täysin määritellyksi -- se muodostuu

"vallan" alkioista ja on siten olemuksellisesti erilaatuista kuin mikään "tiedollinen". Eurooppalaisen uuden ajan filosofia on kuin välttämättömyyden pakosta ajautunut tiedonfilosofiasta kielifilosofian suuntaan, ja Wittgensteinin vaistoama harha on olemuksellisesti juuri se mihin hän itse lankeaa "Tractatuksessa" liimattessaan aksiomaattista muodollista ajattelua vahvasti "holistisena" koetun (kirjoitetun) kielen päälle.

Sellainen ei tietenkään voi onnistua. Mikään yksilöllisen eriytymisen mukanaan tuoma "tiedollinen" kielimaailma ei palaudu alkuperäiseen "vallan" alkioista muodostuvaan ajattelualustaan. Mikään yksilöllinen ei tässä mielessä ylimalkaan palaudu mihinkään sosiaaliseen -- juuri tästä on kyse durkheimilaisessa sosiologiassa. Mehän näemme eurooppalaisen yksilöajattelun valossa nuo asiat aivan toisin päin -- toisesta suunnasta. Me yritämme palauttaa kaikki kuvaukset ja selitykset yksilöön, mikä tosiasiasa on vain ja nimenomaan oman aikalaisajattelumme valtavaa totaalista harhaa. Meille Durkheim on esitettävä näinpäin: on olemassa yhteisövoimia, yhteisöominaisuuksia ja yhteisöilmiöitä, jotka eivät palaudu yksilöiden ominaisuuksiin ja pyrkimyksiin.

Voisimme tietysti sanoa: kaikki "tiedollinen" on olemuksellisesti yksilöllistä, mutta kaikessa "tiedollisessa" varsinaisesti vaikuttava ainesosa palautuu sosiaalisen "vallan" institutionaalisiin ominaisuuksiin. Mutta tämäkään ei olisi totuudenmukainen kuva tilanteesta. Toisiinsa palautumattomat maailmat ovat olemassa, ja ne ovat käsitteellisesti ratkeamaton ongelma.

Vallan "kaikkiallisuus" palautuu kaikkein omimpaan lajiominaisuuteemme -- siihen että ihminen on yhteisöolento. Olemme aina eläneet laumoissa, ja selviytymisemme on aina lauman selviytymistä. "Valta" on olemuksellisesti yhteisövoimia, yhteisöominaisuuksia, yhteisöilmiöitä. "Valta" luo ja organisoii yhteisön -- "valta" yksinkertaisesti on sitä, että yhteisö organisoituu. "Valta" on alusta alkaen ja kehityksellisesti hyvin pitkälle sama asia kuin myöhemmin yksilökokemuksena eriytyvä "tahto". "Vallan" jatkumossa syntyvät yhteisöllisen samuuden, yhteisyyden, ja myös tiedollisen samuuden ja yhteyden piirit. "Minän" eriytyminen ja kielen ja ajattelun "lokatiivisten" jäsenysten syntyminen ovat pitkä kehityshistoriallinen prosessi, joka jokaisena aikana kertautuen toistuu pienessä mittakaavassa yksilökehityksessä.

Durkheimin jäljittämät "uskonnollisen elämän alkeismuodot" ovat vain yksi tarkastelukulma kaiken yhteisöllisyytemme alkuperäisiin "tajunnallisiin alkioihin". Uskontoelämän alkeismuodot -- kuten se mitä "totemismiksi" olemme oppineet nimittämään -- ovat alkulaumojen kehityksen keskeisiä elementtejä. Oikein ymmärrettyinä näemme niissä lajimme olemukselliset sosiaaliset ominaisuudet -- ja myös tajuntamme elementaariset tiedolliset emergenssit. -- Tällä todella "suurella kertomuksella" on alunperin sisällään kaikki myöhemmin kehityksessä eriytyneet ja lopulta oman käsitteellisen irtiottonsa tehneet "ajatteluelementit", jotka sitten lopulta noituvat käsiterealistisella vakuuttavuudellaan ymmärryksemme.

Kun sanomme että "kulttuurit ovat kovia kognitiivisia tosiasioita", tarkoitamme sitä että yhteisövoimat, yhteisöominaisuudet ja yhteisöilmiöt ovat olemuksellisesti "sementoituvia" -- eli kaikki inhimillinen kehitys on aina perustunut "samuuden" eli invarianssin vakiinnuttamiseen. Sosiaaliset muodot -- joita tiedollisetkin muodot pohjimmiltaan siis ovat -- ovat pyrkineet vahvistamaan arvoaan ja vakiintumaan. Ja näin "kulttuurin" kova ydin on jotakin joka ei ole "ulkoapäin asetettavissa" tai edes vaikutettavissa. "Kulttuurit" ovat jotakin joiden rajojen yli nimenomaan ei astuta -- ne ottavat toisiltaan "vaikutteita" vain omilla ehdoillaan.

Durkheimilaisittain määritellyt "pyhä ja profaani" tarjoavat esimerkkejä sitä miten tiukkoja kulttuuriset ehdot voivat olla. Esimerkiksi kulttuurinen kuvakielto tai pyhien tekstien käännöskielto. Kulttuurien "pyhä" ydin on niiden kaiken -- siis aivan kaiken -- sosiaalisen yhteyden ja tiedollisen jäsennyksen fundamentaalinen perusta, lähtökohta, jota yksikään kulttuuri ei voi luovuttaa pois tai toiseksi muuttaa. Loukkaukset kulttuurista fundamentaalista "pyhyttä" vastaan ovat äärimmäisen sanktioituja kaikkialla. -- Niin myös meillä eurooppalaisilla. Ja traagista on, että oman kulttuurimme perusasetusten mukaan me mieluummin teemme "outoa itsemurhaa" kuin sallimme itsellemme "vallan" soveltaa omia fundamentaalisia arvojamme vieraskulttuuriin ihmisiin.

Miten primitiivisemmällä tavalla kulttuuri sulkee "pyhyden" piiriin laajan "samuuden" voimakentän, sitä vahvempi sosiaalinen sitovuus kulttuuria määrää. "Vallan kaikkiallisuudessa" on kysymys nimenomaan "pyhän" voiman sosiaalisesta sitovuudesta, jossa minkäänlaatuista profaania joustoa ei sallita eikä pystytä hyväksymään. Kyseessä ovat puhtaasti yhteisövoimat, yhteisöominaisuudet ja yhteisöilmiöt -- yksilölliset tunnot rajoittuvat sosiaalisesti ohjaaviin voimiin, kunnian- ja häpeäntuntoihin.

Näillä tunnoilla ei ole mitään tekemistä yksilöllisen eriytymispyrkimyksen tai kasvukehityksen kanssa, ne ovat dynaamisesti täysin erisuuntaisia. Näiden tunteiden "pyhyys" ei saisi olla mikään kehittyneiden kulttuurien suojelukohde. Kehittymättömien kulttuurien kehittymättömyydessä ei todellakaan ole mitään säilyttämisen arvoista.

Antiikin kreikkalaisten jumalat olivat ihmishahmoisia ja kuolemattomia, mikä kauniilla tavalla kertoo siitä ajattomasta ja paikallistumattomasta "myyttisestä" maailmankuvasta joka muodosti kreikkalaisen sielun. Ihminenhän on aina luonut jumalat omaksi kuvakseen -- niin on tapahtunut aivan alusta, ensimmäisten yleiskäsitteiden synnystä ja primitiivisten yhteisöjen totemismista alkaen.

Kreikkalaisten miellemaailmassa ajattomuus ja paikallistumattomuus hahmottuivat asteittain aivan kuin paralleelina sille että jumalat olivat kuolemattomia, mutta puolijumalat eivät välttämättä enää, ja sankaritarustoissa juuri kuolemalla on suuri rooli. Ikuisen ideainen nuoruus kuului kaikelle mikä oli kaunista ja palvonnan kohteena, ja kuten kaikki ajalliset rasitteet, myös reaalin paikantuminen puuttui jumalilta. Kaikkiallisuudessa paikat paikallistuvat kaikkea muuta kuin reaali maailmaan. Jumalat elivät Olympos-vuorella, mutta vuori on mitä myyttisin paikka, se on luonnonjumaluus jo itsessään, ja samoin kuin kreikkalaisten jumalien ihmisläheisyys, myös vuori on "maallisempi" idea kuin esimerkiksi myöhempien kristittyjen "taivas".

Jos näkisimme läheltä ja tarkasti ne tajunnalliset alkiot jotka muodostivat kreikkalaisten myyttisen miellemaailman, huomiomme kiinnittyisi tapaan jolla vertikaaliset visuaaliset hahmot provosoivat ajantajua. Se kognitiivinen kytkentä joka nimenomaan tietyillä visuaalisilla mielteillä on yleiseen ajantajuun on ihmislajin koko kehittyneisyyden, koko kulttuurievoluution kulminaatiopiste. Ensimmäinen "aikaa" ei ole -- ja vielä myöhemmässäkin historiassa on aivan mahdollista että vahvat yhteisölliset joukko- ja taantumukset hävittävät ajantajun ja sen myötä ymmärryksen esimerkiksi syysuhteista tai persoonakohtaisesta vastuusta -- ja vasta kun "aika" muuttuu maailmankokemuksen dynaamiseksi jatkumoksi, syntyvät edellytykset tiedolliseen todellisuudenhallintaan.

Alkulaumassa vallitsi vahva sosiaalinen sitovuus, kaikkiallinen "valta", eikä "aikaa" ollut. Oli vain vuorokausirytmien vaihtelu, jonka valtavaa roolia tajuntamme fundamentaalisissa kerrostumissa, joissa esimerkiksi kognitiivinen työnjako kuulo- ja näkö-

aistin välillä on kehittynyt ja joiden vaikutuksesta "pyhä" ja "profaani" eriytyivät (Durkheim), ei mitenkään pysty ylikorostamaan. Onko mitään ihmeellistä siinä että kaikkialla on palvottu aurinkoa, kuuta ja tähtiä? -- Oli myös luonnon kiertokulkuja jotka alustavasti auttoivat hahmottamaan aikaa niissä laumoissa jotka asettuivat pysyvästi paikoilleen ja alkoivat viljellä kulttuuria. Kehittyneimmät kalenterit löytyvät sieltä missä elettiin vuorilla. Vuoret ovat ehkä kehittäneet ihmislajia enemmän kuin mikään muu maanpäällinen virike -- vuoret ovat antaneet perspektiivin, ja perspektiivi antoi ajantajun.

Hyvä kuva antiikin kreikkalaisten sosiaalisesta sitoutumisesta syntyy kun seuraamme miten he hakeutuivat toistensa seuraan kutsuakseen vuorilta Dionysosta, viinin jumalaa. Luvassa ei ollut vain suloista nautintoa, vaan mahdollisesti jotain arvaamatonta, ei-toivottua, pelättyäkin. Viinin jumala ei aina kohdellut palvojaansa lempeästi, vaan saattoi ottaa juojan pahalla tavalla haltuunsa. Humala hävitti lopullisesti ajan ja paikan tajun. Siksi juominen oli ryhmärituaali -- jokainen oli toisensa turvana taltutaakseen Dionysoksen mahdollisen riehumisen. Maljat tyhjenivät samassa tahdissa, tilannetta pidettiin kontrollissa. Sosiaalinen sidos toimi alkuperäisen ominaisuutensa pohjalta, se antoi turvaa.

Eurooppalainen nykyihminen juo alkoholia irrottautuaakseen ja vapautuaakseen sosiaalisesta paineesta. Sosiaalisesti sitova kaikkiallinen valta ei enää määrää kaikkea. Jos kulttuurinen ja yksilöllinen perusturvallisuus on kunnossa, ja jos kulttuuri antaa hyvät eväät elämänhallintaan, pitkälle menevä yksilöllinen eriytyminen mahdollistuu. Toisin on kulttuureissa joissa yhteisövoimat yhä vaikuttavat vahvoina. Niissä tyypillisenä yhteisöominaisuutena on joukko tajuntaa amputoivia ankaria kieltoja, joista alkoholikielto on yksi. Nämä kiellot eivät koskaan ole lähtöisin Dionysoksen kaltaisilta ihmismuotoisilta jumalilta, vaan kieltoja sanelee Ankara Tabu, josta tyypillisesti ei saa piirtää esittävästä kuvaa. Kiellot ovat kulttuurista itsetuhoa, eikä itsetuhosta ole sosiaalisesti sitovissa yhteisöissä koskaan kaukana sosiaaliyhteyteen laajennettu itsetuho, eli terroriteko.

Suurten ajatushistoriallisten kulttuurikaarien hahmotteleminen luo kenties väärän käsityksen siitä millaisia nuo ajattelun institutionalisoitumista takaavat ajatukselliset tajunnalliset alkiot ovat. Tämä väärinkäsitys on yksinkertaisesti sitä, että kuvittelemme ajattelun "monadit" jonkinlaisiksi atomaarisiksi rakennealkioiksi -- juuri sillä tavalla kuin Leibniz "monadin" esitteli. -- Että se siis on ikään kuin pienin mahdollinen tajunnallinen rakenneos, joltain perustavanlaatuisista, yksinkertaista, ja yksinkertaisen on pakko olla olemassa siksi, että on olemassa koosteita, monimutkaisia komplekseja, suuria kokonaisuuksia.

Paljas kokoluokka-ajattelu pudottaa kuvasta pois sen, että tajunnalliset alkiot ovat laadullisesti jotain aivan muuta kuin alkiodien varassa rakennellut "ajatusmaailmat". Tajunnalliset alkiot ovat olemuksellisesti puhdasta "valtaa", joka yksilöllisen eriytymisen asteella metamorfoituu "tahdoksi", joka on kokemuksellista mutta tuo mukanaan itserefleksion ja "tiedon", joka kasvaa käsitteelliseksi maailmoiksi, joilla on korrespondenttisen totuudellisuuden siunaamia kosketuskohtia todelliseen maailmaan. Alussa on vain magia ja "valta", lopussa "tiedolliset" "käsitemaailmat.

Ihmismielessä tapahtuu ihme, taikatemppu, jossa maagisen "valan" atomeista kudotaan historiallisia jatkumoit ja konstruoidaan todellisuudenhallintaa mahdollistavia käsitelkoneistoja. Jokin joka on olemuksellisesti sosiaalista, "valta", institutionalisoi-
tuu, ja ajallisista rakenteista alkaa hahmottua "tiedollisia" hallintarakenteita. Mutta toisaalta se mikä on sosiaalista -- siis "valtaa" -- jatkaa historiassa sosiaalisina instituutioina, esimerkiksi durkheimilaisina sosiaalisina "vakioina", ja se mikä on eriytynyt yksilön kokemukseksi -- siis "tahto" ja "tieto" -- se toteuttaa toisenlaatuisen emergenssin.

Ei ihme että olemme täydellisen käsitesekaannuksen vallassa. Kun yksittäisen ihmisen mahdollisuudet päästä käsitteelliseen selvyyteen törmäävät siihen että jokainen meistä on suljettu oman historiallisen kulttuurikognitiomme, oman kieleemme ja henkilöhistoriamme häkkiin, mikään ei estä maagisen vallan omaavia yleiskäsitteitä noitumasta ymmärrystämme. Koemme että käsite on sitä pätevämpi mitä suuremman merkityskatteen se antaa -- pidämme kehittämiämme yleiskäsitteitä enemmän kuin

välttämättöminä -- pidämme niitä ajattelumme pätevyuden sinetinä -- ja koemme niiden kautta saavuttavamme "hallintaa". Tapa jolla palaamme keskiaikaiseen skolastiseen käsiterealismiin ja alamme taas päätellä käsitteistä todellisuuteen päin, jää silmämme sokeaan piiteeseen.

46.

Vallan auktorisoituminen on olemuksellisesti sosiaalinen ilmiö, mutta tietysti sillä on vastineensa yksilön tajunnassa. Nämä tajunnalliset alkioit ovat ainoa mahdollisuutemme jäljittää sitä mitä todellisella sosiaalisella tasolla tapahtuu. Meillä ei ole käsitteitä, joilla voisimme kuvata alkuperäisiä kollektiivisia yhteisövoimia, yhteisöominaisuuksia ja yhteisöilmiöitä, koska niissä on kysymys enemmän "vallan" kuin "tiedon" tajunnallisista alkioista, ja ainoa mahdollisuutemme on kuvata niitä käsitteillä, jotka ovat syntyneet yksilötason kielimaailmassa.

Durkheimilainen sosiologia on vaikea ymmärtää nimenomaan siksi, että siinä jäljitetään jotain yksilötasolle palautumatonta. Kaiken sellaisen "reaalisuudesta" emme saa otetta -- meillä on heikot eväät. Sosiaalipsykologian klassikoista monet yrittävät määritellä "minää", ja siinä yrityksessä tehdään epätoivoisiakin käsitteellisiä taikatemppuja. Sillat yhteisötodellisuuden ja yksilöminuuden välille on toki mahdollista rakentaa -- esimerkiksi Meadin ajattelu on loistavaa pioneerityötä -- mutta nämä sillat muuttuvat kuvitteellisiksi kun käännytään käsiterealistin kielimaailmoihin ja aletaan ikään kuin kävellä vetten päällä.

Semiotiikka tekee sellaisen erehdyksen, samoin Lacan, ja sitten niin sanotut postmodernistit. Kun historiallinen kehityslinja kaatoa taustalta, ollaan irti kaikesta reaalisesta. Silloin korrespondenttista totuudellisuutta ylikorostetaan kompensatiivisesti ja silmät sokeina vedotaan "tutkimuksiin" joiden lähtökohtasetukset on paalutettu käsiterealististen kielimaailmojen maa-

merkkeihin. Kaikki muuttuu relativistiseksi koska kehityksen tosiasia on poistettu todellisuudesta ja kuhunkin todistelutarpeeseen kehittyneet palautuspisteet sementoitu tajunnallisiksi vakioiksi. Tällaisessa maailmassa me nyt elämme.

Oma eurooppalainen uuden ajan ajattelumme on lajihistoriaalisesti ainutlaatuisia, koska me olemme kehittäneet yksilöllisen eriytymisen -- individualismin -- niin pitkälle. Individualismimme on itse asiassa kasvanut jo sokeuden asteelle, mikä tarkoittaa nimenomaan sitä ettemme enää pysty käsittämään kuinka olemuksellisesti sosiaalista kaikki hahmon- ja käsitteenmuodostuksemme on. Individualismi on eriyttänyt yksilön ja objektivoinut todellisuuden, ja tästä "kartesiolaisen" rationaalisuuden lähtökohdasta olemme kehittäneet uudet, lähinnä visuaalisen kognition varaan rakentuneet erityistieteet. Ne eivät kuolleet omien aitaustensa vankeina, vaan jatkoivat dynaamista eriytymistään jatkautumalla sisäisesti tutkimuskohteiden, koulukuntien ja oppisuuntien mukaan. Niiden perintönä olemme päätyneet elämään eräänlaisessa "ismien" maailmassa, jossa jo jonkin "ismin" mukainen käsittepuutteistus riittää antamaan asioille totuudellisuuden leiman.

Tämä "ismien maailma" elää puhtaassa käsitetodellisuudessa, käsiterealistisissa. Sen sisällä mikään kyseenalaistaminen ei enää onnistu, koska ollaan todella tyhjän päällä. Jos yleiskäsitteellisesti kyhättyjen, toisiinsa kytkettyjen ja toisiaan määrittelevien käsitteiden itsekantavat dynaamiset voimat paljastettaisiin harhoiksi, koko tajunnallinen maailma romahtaisi. Siksi juuri relativistiset totuudet ovat kaikkein mahdottomimpia oikaistaviksi -- niiden ainoa mahdollisuus on suvaita toisiaan välittämättä siitä että ne sulkevat reaali maailmassa toisensa pois. Kun toiseen vaakakuppiin pannaan ylihistoriallisilla, ylikulttuurisilla, ylikansallisilla ja yliyhteisöllisillä yleiskäsitteillä kyhätty käsiterealistinen kielimaailma, ja toiseen todellisuus, käsitteet painavat aina enemmän.

Postmodernin maailman relativismi on karmaiseva muistutus durkheimilaisen sosiologian tosiasioista. Koska kaikki "tiedollinen" ajattelumme on pohjimmiltaan "vallan" auktorisoitumisen mekanismia, "tieto" voi lopulta kääntyä myös itseään vastaan. Kaikessa "tiedossa" ja "totuudessa" olennaisin olemuksellinen osa on aina siihen sisältyvä "vallan" vakio.

Havaintoesimerkki siitä miten täydellisesti "eri tasoille" sijoittuvat "vallan" alkuperäiset tajunnalliset alkiot ja toisaalta yksilölliseksi "kokemukseksi" ja käsitteelliseksi kieleksi muovautuneet "tiedon" tajunnalliset alkiot, on laboratoriossa tapahtuva aivotutkimuskoe, jossa mittalaitteilla voidaan koehenkilön aivoista havaita hänen tekemänsä "päätös" jo ennen kuin hän itse "kokee" ja kielellä ilmaisee esimerkiksi kumman kahdesta vaihtoehdosta on valinnut.

Tämä tutkimus on asettanut niin sanotun yksilöllisen "vapaan" tahdon kyseenalaiseksi, mutta tuon tulkinnan käsitteenmuodostus on väärä. Ongelmahan ei tosiasiaassa sijoitu yhdelle tajunnalliselle pinnalle tai yhteen ajatukselliseen avaruuteen -- sinä on kysymyksessä nimenomaan tajunnallinen kerrostuneisuus. "Tahdon" alkuperäiset tajunnalliset alkiot ovat kollektiiviolennon kaikkiallista "valtaa", jossa millään yksilötietoisuudella saati "tahdon" kokemuksella tai "tiedon" kielellisellä ilmaisulla ei vielä ole mitään roolia. Se että tämä etäisyys tajunnallisten kerrosten välillä tulee ilmi aivosähkömittauksissa ei oikeastaan kerro muusta kuin lajimme kulkeman evolutiivisen matkan suunnattomasta pituudesta.

Emme edelleenkään tiedä mitä tiedollis-käsitteellisillä pinnoilla muodostamamme "tahdon" käsite voisi todellisuudessa merkitä. Sitähän voisi jäljittää toisessakin yhteydessä -- hypnoosi-ilmiossa "tahto" saadaan siirtymään henkilöltä toiselle. Mihin "vapaus" siinä kuviossa sijoittuu? -- Tällaiset empiirisesti todettavissa olevat ilmiöt -- siitä huolimatta että ne voivat ja ehkä ovatkin jo johtaneet niin pahoihin käsitesekaannuksiin että itse ilmiöiden olemassaoloa epäillään ja vulgaaripositivistien suunnasta jyrkästi kiistetäkin -- antavat hyviä viitteitä siitä missä totuus ihmisestä sijaitsee. Ja se ei siis sijaitse opillis-tiedollisen kielen, vaan ennen ensimmäisiäkään yksilöllisiä muodosteita vaikuttaneen kollektiivisen kaikkiallisen "vallan" maailmassa.

Kaikki ihmistä, hänen järkeään ja käyttäytymistään koskeva "asiantuntijuus" jää niiden yleiskäsitteiden tasolle jotka vallitseva aikalaisajattelu on vakiinnuttanut. Kysymys ei siinä ole vain "asiantuntijoiden" kyvyttömyydestä jäljittää historiallisessa syvyysuunnassa ilmiöiden institutionaalisia ominaisuuksia, ja, tai, samanlaisuuksia -- niin että he esimerkiksi sanoisivat: "Kuten "rotuopit" olivat viime vuosisadan alun auktorisoidun kansatieteen virallinen totuus, samoin "ihmisarvo" puhuttelee oman aikamme kulttuurieliittiä, ja samoin "ihmisoikeudet" voivat toimia totalitaristisen järjestelmän tunnustuksellisenä ideologiana" -- vaan kysymys on lopulta kaiken "asiantuntija-analyysin" roolista, joka on olemassa vain aikalaisajattelun pinnan tasossa.

"Logiikkaa" ajattelemme "oppina käsitteellisten operaatioiden oikeista muodoista", ja muodollinen logiikka muistuttaa kovasti matematiikan harrastamista. Määre "looginen" valjastettiin esimerkiksi ensin "positivismiksi" kutsutun tieteenfilosofian eteen, ja kun tiedonhankinnassa korostui kokeellisen todellisuuvasteen rooli, alettiin puhua "loogisesta empirismistä". Mittaustulosten eksaktiutta vastasi tiedollisen ajattelun puolella käsitteanalyysi ja merkitysten täsmentäminen -- ja tällä tiellähän yhä ollaan, kaikki yritetään kääntää formalismeiksi, ja formaalit operaatiot yhtälöiksi.

Eurooppalaisella uudella ajalla empirismi on luonnontieteissä tuottanut koskaan aiemmin näkemätöntä todellisuudenhallintaa, teknistä kehitystä ja teollista hyvinvointia. Mutta ihmistieteet ovat kokonaan toinen asia -- kun kokeellinen tutkimus tarvitsisi ensin todellisuutta mahdollisimman hyvin kuvaavat lähtökohtaiset käsitteet, ihmisen järjen ja käyttäytymisen kuvailuun sisältyy jo lähtökohtaisesti eläytymistä ja tulkintaa, jonka roolia saaduista tuloksista ei voida erottaa.

Ehkä on niin, että ihmistä voi vain ymmärtää. Mutta silloinkin ymmärrys voi valaista vain kapean kaistan "ilmiöstä nimeltä ihminen" -- meillä ei ole koskaan mahdollisuuksia esimerkiksi palata historiassa taaksepäin nähdäksemme entisiä elämänmuotoja ja ymmärtääksemme niiden ihmisiä. Meidän on aina pakko lähteä liikkeelle oman aikalaisajattelumme ja kielimaailmamme an-

tamista lähtökohdista -- mikä tarkoittaa sitä että kaikki mikä jää käsitteihäkkimme ulkopuolelle jää myös järkemme ulkopuolelle, eikä mikään "johdonmukainen looginen päättely" voi viedä meitä yhtään lähemmäs toisia todellisuuksia.

Vaikka matematiikassa puhutaan joukko-opista, joukoista ja alkioista, ihmisen kehitysvaiheiden ymmärtäminen ei onnistu samanlaisilla metodeilla kuin laskenta matematiikassa. Kehityshistoria ei ole määrällistä kasvua, emmekä voi "analysoida" sitä "palauttamalla" myöhäsyntyiset ilmiöt syntysijoilleen johonkin "palautuspisteeseen". Inhimillinen kehitys on nimenomaan uusien laatuojen emergoitumista ja uusien päättelysääntöjen määräysvaltaa. Se mikä on olemassa "symbioottisen kaikkiallisuuden" tajunnantilassa ei kuvaudu ja selity täydellisesti minikään ulkopuolisen järjen tai käsitteistön keinoilla. Se mikä on olemassa omassa yksilöllisesti eriytyneessä "tiedollisten tajunnallisten alkioiden" maailmassa, ei ole palautettavissa kehitykselliseen varhaisvaiheeseen.

Toki kehityksellä on suuntansa. Kaikki mikä on alkuperäistä on meissä yhä jäljellä jossain rakenteemme vanhoissa poimuissa ja ajattelumme maagisissa taipumuksissa -- mutta myös se on matkan varrella muokkautunut joksikin muuksi ja toimii nykyisin kokonaisuuden ehdoilla. Jokin aavistus meillä silti saattaa siitä olla. Samaten meidän pitäisi "tietää" esimerkiksi että "yksityinen vapaa tahto" on kokemuksellinen ilmiö joka ei sellaisenaan "palaudu" alkulaumaa läpäisseeseen "kaikkialliseen valtaan".

Me pohdimme omien käsitteidemme varassa niin kohtuuttomia. Päättelemme -- tai paremminkin kuvittelemme -- kielimaailmatamme todellisuuteen päin. Ne ovat niitä projektioita ikkunattoimien monadien sisäpinnalla. "Vallitsiko alkulaumassa patriarkaatti vai matriarkaatti?" -- Ei vallinnut, sillä "patriarkaatin" ja "matriarkaatin" tarvitsemat tajunnalliset alkiot vallitsevat vain omassa ajassamme.

Muuan seuraus joka on omassa ajassamme vahvasti vaikuttavalla käsitetiedolla on se, että eri alojen "asiantuntijat" eivät itsessään tai toisissaan tunnista eivätkä ainakaan tunnusta sitä että he saavat pätevyytensä hyväksikäyttämiensä "vallan" alkioden pohjalta. Yhteiskunnallisten kysymysten kohdalla tällä hämäyksellä on ratkaiseva merkitys -- kun vedotaan "asiantuntemukseen" ja "puolueettomuuteen", ollaan nousevinaan kaikkien "valtapyrkimysten" yläpuolelle, vaikka tosiasiassa juuri kaikki "asiantuntemus" tarkoittaa vain "vallan" alkioden jatkumoa "tiedollisten" alkioden muodostamille käsitepinnoille.

Kun tämä yhteiskunnallisen keskustelun ongelma sijoitetaan ajatustehistoriallisiin raameihin, oman aikamme totaalinen käsiteseikaannus näyttää hirvittävimät puolensa. Kielimaailmamme ovat täynnä käsitetiedollisia väistöliikkeitä, ja itsekantavuuden jatkumot kutovat vain harhoja harhojen perään. Käsitetiedosta kyhätään ismejä ja kokonaisia kultteja, joiden vastavoimiksi syntyy sitten kielteisiä negatiivisia kultteja (Durkheim). "Ilmastomuutos" ja "ihmisoikeudet" ovat itsekantavia kultteja, niiden vastavoimat mitätöidään "populismina", joka on siis negatiivinen kultti. Kumpakin palvotaan samojen vallan alkioden pohjalta. Mutta "valta" on tabu, sitä (käsitettäkään) ei koskaan sanota ääneen -- se sijoittuu tiedollisten käsitepintojen alle, ja sieltä se kannattelee kaikkia vetten päällä käveleviä tiedollisia auktoriteetteja, "tutkijoita" ja muita "asiantuntijoita".

Mitä hyötyä on filosofian opiskelusta sellaiselle, joka ymmärtää Wittgensteinia? -- Kun näet "tiedollisten" käsitteiden alle, hahmonmuodostuksen alkusumuun, jossa käsitteet vasta alkavat saada sanaluokkien, sijamuotojen, lauseenjäsenten, yms, kaltaisia ominaisuuksiaan -- mitä hyötyä sen jälkeen on enää tutustua kaikkiin tavattoman monenlaisiin "opillisiin" käsittekonstruktioihin, joilla filosofit ovat kautta vuosisatojen epätoivoisesti yrittäneet tämän maailman salaisuudet sanoihin vangita?

Tai mitä hyötyä on opiskella yhteiskuntatieteitä sen jälkeen kun olet ymmärtänyt yhteisövoimien, yhteisöominaisuuksien ja yhteisöilmioiden omaehtoisuuden -- asian, jota Durkheim yritti jäljittää? -- Mitä hyötyä on enää konstruoida käsittekonstruktioita, joilla yritetään ikään kuin sivuuttaa ymmärtämättä jäänyt yhteisötodellisuus ja tehdä jonkin ilmiön yksilölähtöinen selitys päteväksi?

Vastaukseksi tällaisiin kysymyksiin ei riitä esimerkiksi että todetaan: "Mutta onhan toki tutustuttava kaikkeen tietyllä oppialalla aikojen varrella vaikuttaneeseen ajatteluun. Vasta sen jälkeen, kun olet läpikäynyt tiedonalan aitauksen laidasta laitaan, voit päättää, mihin itse kiinnityt." --

Tällainen "horisontaalinen" tietokäsitys, jossa "tieto" mielletään käsittepintoina, joissa tiedolliset sisällöt kytkeytyvät keskenään tietyn järkiäjäntelun sementoimina yhtenäisiksi alueiksi, ei ole vain riittämätön vaan lähtökohtaisesti väärä. Kaikessa ihmistiedossa ainoa todella vaikuttava komponentti -- muodostuu niiden "vallan alkioiden" vaikutuksesta jotka syvyyssuunnassa nousevat hahmon- ja käsitteenmuodostuksen alkuhämärästä ja nähdään -- niiden alkuperää ymmärtämättä -- käsittepintojen tasolla "totuudellisina" tai koetaan muuten auktorisoituneina.

Ajatukset ovat todellakin kuin tähtikuvioita taivaalla. Näemme näitä konstellaatioita aina tietystä näkökulmasta, ja koemme taivaan pintatasona, johon tähdet on tiettyyn kuvioasemaan liimattu. Voimme antaa sille nimen: "Iso Karhu", "Pieni Karhu" (tunnistamme samuuden), "Orion", jne. -- Tämä on siis ikään kuin ikioman monadimme ikkuna. -- Mutta todellisuudessa tähdet sijaitsevat avaruuden syvyyssuunnassa kaukana kaukana kaukana toisistaan, ja kuvio syntyy vain sijaintimme perusteella ja vain omassa tietoisuudessamme.

"Valta" ratkaisee aina, "tieto" on vain tähtiä taivaalla tai laskoksia kuninkaan viitassa. "Valta" on aina alkuperäistä, sitä on mahdotonta irtisanoa "tiedosta". Niin "pätevää" kuin korrespondenttisesti tosi "tieto" voikin olla, ja niin paljon kuin sillä onkin eurooppalaisella uudella ajalla saavutettu todellisuudenhallintaa, silti aina vaikuttavana motiivina on "valta". -- Eikä tässä saa siis erehtyä luulemaan, että alkuperäinen "valta" olisi jotain hirmuvaltaa tai ylimalkaan alistamista -- sehän on oikeastaan jotain aivan muuta. Se on yhteisövoimien, yhteisöominaisuuksien ja yhteisöilmiöiden omaehtoisuutta ja ensisijaisuutta. "Kaikkiallisuus" on kaiken totuudellisuuden alkuperäisin muoto, suuri yhtenäisteoria, jota emme koskaan tule "tiedollisesti" tavoittamaan.

51.

Mitä maailmassa tapahtuisi, jos yliopistojen arvoisat akateemiset auktoriteetit -- ihmistieteilijät, uskontotieteilijät, filosofit -- äkkiä tajuaisivat miten täydellisesti -- lajityypillisesti, olemuksellisesti -- sosiaalinen olento ihminen on? Että kaikki mikä ihmisen tajunnassa ja tietoisuudessa vaikuttaa ja määrää, on "valtaa" -- ei esimerkiksi "opillista" tietoa? Että esimerkiksi hypnoosi-ilmiö on jotain paljon perustavammanlaatuista kuin minkään "uskonnon" pyhän kirjan kaikki kirjoitukset? Että regressoivilla menetelmillä yhä vieläkin voidaan ihminen palauttaa kollektiiviminuuden ja tahdon taantuneeseen tajunnantilaan, jossa kaikkea sitä mitä nimitämme "tiedoksi" voidaan mielin määrin manipuloida vaikka täydelliseen mielettömyyteen asti? (Todellakin: hypnotisoidulle voidaan antaa suggestio esimerkiksi siitä ettei hän muista lukua "viisi". Tämän jälkeen hän voi laskea mitä tahansa tavaraa, ja jos lukumäärä ylittää viisi, hänen tajunnassaan on tuossa kohden aukko ja hän jättää tuon luvun väliin. Esimerkiksi omat sormensa hän laskee yhdestä yhteentoista, ja vaikka hän hämmästyy lopputulosta, hän ei pysty korjaamaan sitä vaikka laskisi uudelleen ja uudelleen.)

90

Mitä maailman auktorisoiduille asiantuntijoille tapahtuisi, jos he oikeasti ymmärtäisivät, ettei hypnoosi ole mikään kummallinen kuriositeetti-ilmiö, vaan perustavanlaatuinen ja koko ajan toimiva osa heidän omissa aivoissaan? Että ilmiössä pelkistyy se "valta" joka lopulta aivoissamme sanelee viimeisen merkityksen aivan kaikelle -- myös kaikelle sille mitä pidämme "perusteltuna" ja "yleisesti todistettuna". Että -- jos toiseen vaakakuppiin pantaisiin alkuperäiset "vallan" alkiot ja toiseen myöhäsyntyiset -- esimerkiksi kartesiolaisen rationaalisuutemme mukaiset -- "tiedon" alkiot, ja sanottaisiin karkea totuus, niin heidän hallussaan oleva "tieto" ei olisi yhtään pätevämpää kuin hypnoosiin vaivutetun tajunnan tieto? -- Eikä mikään, toistan: ei mikään mikään mikään muuttaisi tätä "vallan" ja "tiedon" marssijärjestystä, joka on aivojemme rakenteisiin ja kognitiivisiin kerroksiin miljoonien vuosien evoluutiohistoriassa sementoitu. Vaikka kirjoitettaisiin miljoona kirjaa, luettaisiin ne miljoona kertaa, tentittäisiin niistä joka rivi ja tohtoroiduttaisiin kaikilla mahdollisilla tiedonaloilla -- silti kaikessa olisi aina kysymys ensisijassa "vallasta" ja vasta ja vain "vallan" sanelemilla ehdoilla "tiedosta".

52.

Ymmärryksen noituvista yleiskäsitteistämme on tietysti ehdottomasti tuhoisin "raha", johon olemuksellisesti kuuluva, pohjimmiltaan uskonnollislaatuinen kaikkivoipaisuuskuvitelma tekee talousajattelusta tosiasiaa taloususkontoa. Mutta myös "uskonnot" ylimalkaan ovat jotain jotka ovat olemassa vain koska nimeämme ne. Teologia on aina ollut puhdasta käsiterealismia, ja niin on myös "vertaileva uskontotiede". Alkumaagiset "vallan" alkiot voivat saada historiallisesti erilaisia "tiedollis-opillisia" institutionaalisia ilmiösujuja ja kulisjeja, ja koska emme ymmärrä että ne kaikki ovat toisiinsa rinnastettavia vain yleiskäsitteellisten pintojen tasolla, emme ymmärrä miten niitä auktorisoiva "valta" voi olla erilaatuista, ja miten tuhoavia "uskonnot" voivat olla toisilleen.

Yleiskäsitemme todellakin noituvat ymmärryksemme. Siitä, että "kaikilla on ihmisarvo", ei mitenkään seuraa se, että kaikki "kulttuurit" sopeutuisivat keskenään. Päinvastoin -- ne voivat vain repiä toistensa kognitiiviset ominaisuudet riekaleiksi, aiheuttaa jatkuvasti vahvistuvia kulttuurisia hylkimisreaktioita, hajottaa yhteisöt sosiaalisesti ja romauttaa moraalin anomiseen tilaan. Se kaikki tapahtuu yhteisöissä, eikä yksilöiden ominaisuuksilla ja pyrkimyksillä voida vaikuttaa asioihin.

53.

En voi olla päivä päivältä yhä enemmän ihmettelemättä sitä miten sokeita me eurooppalaisen kulttuurin ihmiset olemme näkemään yhteisövoimien, yhteisöominaisuuksien ja yhteisöilmiöiden ensisijaista roolia kaikessa mitä todellisuudessa tapahtuu. Individualismimme on kasvanut aivan totaalisen sokeuden asteelle, ja kaikki käsitteet joilla käymme yhteiskunnallista keskustelua ovat lähtökohtaisesti harhaisia -- ne kuvaavat vain yksilöitä, yksilöiden ominaisuuksia ja pyrkimyksiä.

Ja yleiskäsitteet, jotka koemme paljonpuhuvina, ajatteluamme kokoavina ja kiinteyttävinä "yleiskatsauksellisuuden" työvälineinä, todellisuuden hallintavälineinä -- nepä vasta noituvatkin ymmärryksemme. Käymme esimerkiksi "maahanmuuttokeskustelua". Mutta se mitä tapahtuu todella on kansainvaellus, toistan: kansainvaellus, jossa Eurooppaa vaeltaa nyt miljoonamäärin, pian kymmeniä ja lopulta satoja miljoonia ei-eurooppalaista kulttuuria mukanaan tuovaa ihmistä.

Ja "kulttuurit" ovat jotain aivan muuta kuin mielikuvamme erilaisista yksilöistä, jotka omaavat erilaiset tavat ja uskonnon, pukeutuvat erilailta ja omaavat toisenlaiset makutottumukset. Oikeasti "kulttuurit" toteutuvat yhteisövoimina, yhteisöominaisuuksina ja yhteisöilmioinä -- ne ovat historiallisia jatkumoa, ylikyksilöllisiä vallan ja "ajattelun" instituutioita, kovia kognitiivisia tosiasioita, jotka palautuvat hamassa muinaisuudessa tehtyihin primitiivisiin perusvalintoihin. Eikä noita perusratkaisuja tehnyt yksikään yksilö, vaan ne tehtiin joukkotodellisuudessa jossa yksikään yksilö ei vielä ollut eriytynyt yksilöksi.

Olemme sokeita sosiologisille voimille ja tosiasioille. Emme keskustele sosiaalipsykologian perusteista. Stanley Milgramin kokeen viesti on laajoilta joukoilta omaksumatta. Sanomalehdet ja televisio tyrkyttävät kasvokuvia uutisina. "Maahanmuuttokeskustelu" on jo lähtökohtaisesti aivan väärä käsitteistys, ja sitä käydään joko yleistämällä yksilöitä tai kieltämällä raivokkaasti kaikki yleistäminen. Kukaan ei kysy, miten siitä, että kaikilla on "ihmisarvo", muka seuraa se, että kaikki "kulttuurit" sopeutuisivat keskenään. Nehän eivät sopeudu -- itse asiassa oma eurooppalaisen uuden ajan ajatteluperinteemme on niin erityinen ja niin ohuiden "tiedollisten" kognitiivisten lankojen varaan ripustettu, ettei se kestä minkään massamittaisen vieraan joukkotekijän läsnäoloa. Ei vaikka kansainvaelluksessa kysymys ei olisikaan nimenomaan eurooppalaiselle perinteelle dynaamisesti täysin vastakkaisten, kaiken "kaikkialliseen valtaan" palauttavien ja ryhmävahvistautumisen varassa historiallista jatkumoaan ylläpitävien kulttuurien tunkeutumisesta.

Sosiologian durkheimilaiset perusasetukset ovat oikeastaan ainoat validit ja legitimit lähtökohdat kaikelle yhteiskunnalliselle keskustelulle. Nuo perustavanlaatuiset totuudet on nopeasti lueteltu. Ensinnäkin: yhteisövoimat, yhteisöominaisuudet ja yhteisöilmiöt ovat ensisijaisia, kaikki muu mikä ilmenee tajunnassamme on korkeintaan heijastusta niistä. Nykyinen yleiskäsitteellinen käsiterealistinen ei ole edes heijastusta, se on omaan kuplaansa sulkeutunutta valtamagiaa. Toiseksi: aluksi kaikki sosiaalisista instituutioista maailman kuvaamiseen ja hallintaan laajentunut ajattelu oli laadultaan uskonnollista -- "yleiskäsitteet" olivat ihmisen ensimmäisiä "jumaluuksia". Yhä edelleen kaikessa yleistävässä hahmon- ja käsitteenmuodostuksessa on mukana alkuperäistä kaikkiallista magiaa -- myös korkeasti abstraktisessa formaalisessa ajattelussa, jota pidämme kaikkein kehittyneimpänä ajatuslaatumme. Kolmanneksi: alkuyhteisöissä vallinneen vahvan sosiaalisen sidonnaisuuden jäänteinä kehittymättömissä yhteiskunnissa vallitsee vieläkin normipaineeseen perustuva moraalinen, joka on olemuksellisesti "mekaanista" -- eli edustaa "kaikkiallista" valtaa ja voimaa, toimii armottoman koneiston tavoin sallimatta joustoa, harkintaa, tulkintaa tai yksilöllisiä eroja -- ja jonka (epä)yksilöt ovat sisäistäneet kunnian- ja häpeäntuntoina. Sen sijaan yhteiskunnat joissa yksilöllistä eriytymistä on edistetty omaavat "orgaanisen" omantunnonetiikan, jossa samoja tekoja arvioidaan eri tilanteissa sen mukaan loukkaavatko ne yksilöiden oikeuksia ja vapauksia.

Durkheimilaisittain ottaen kaikki ajattelu on alkuasteellaan "tunnustuksellista" -- eli "totuudella" on sosiaalinen oikeutus ja vahvistus. Alkuperäisestä sosiaalisen vallan "kaikkiallisuudesta" johdetaan että kaikki "totuus" on kautta aikojen ollut olemuksellisesti "kaikkiallista". Kun alkuperäisen ajattelun laatu oli "uskonnollista", on ymmärrettävää, miten vahva rooli uskonnoilla on aina ollut kaiken "totuuden" omistajana. Syvästi uskonnollislaatuisen ajattelun aikakausina, jollainen oli esimerkiksi tuhat vuotta jatkunut eurooppalainen keskiaika, vailla "minuutta" eräänlaisessa depersonalisaation unessa eläneet ihmiset aistivat Jumalan kaikkivallan kaikkialla. Keskiajan ihminen koki maailman ympärillään

muodostuvan "Jumalan tahdosta". "Vallan kaikkiallisuuden" kauhistuttavuus kaikessa persoonattomassa julmuudessaan tulee hyvin esille inkvisition noitaoikeudenkäynneissä joissa niin tutkijat, tuomarit, suuri rahvas kuin syytetty ja tuomittu itse saattoivat itkeä kovaa kohtaloa -- mutta kukaan ei mahtanut "totuudelle" mitään -- tuomio oli pakko panna toimeen. -- Me uuden ajan järjen käyttäjät miellämme nämä asiat väärin, kun kuvittelemme että "tiedolla" olisi voinut olla jokin asioihin vaikuttava rooli. Itse asiassa esimerkiksi Galilein oikeudenkäynnissä eivät olleet vastakkain "väärä" ja "oikea" tieto, vaan paljon perustavammanlaatuisempi tajunnallinen jako "kaikkiallisen vallan" (joka luontevasti sementoitui ptolemaiolaisessa maakeskeisessä maailmankuvassa) ja tämän auktorisoidun todellisuuskokemuksen loukkamisesta.

Durkheimilainen yhteisölähtöinen selitysperspektiivi tarvittaisiin myös sen islamistisen terrorismin kuvaamiseen ja selittämiseen mikä on nyt kasvavien kansainvaelluksien mukana leviytymässä vanhoihin eurooppalaisiin valtioihin. Terroriteoissa on kyse toimimisesta "kaikkiallisen vallan" ehdoilla, jumalallisten voimien sanelun mukaan. Aivan vastaavalla tavalla kuin eurooppalaisella keskiajalla noidan tuomitsemista ja maagisen "pahuuden" tuhoamista rovon puhdistavalla tulella ei kukaan voinut estää, samoin on terroristi tosiasiansa itse voimaton estämään veritekojaan. Hän toimii taantuneessa tajunnantilassa "kaikkiallisen vallan" -- jumalan tahdon -- toteuttajana. -- On mahdollista kuvata tätä tajunnantilaa ja käyttäytymistä primitiivisiä mielenliikkeitä jäljittäen, esimerkiksi "uhriajattelun" ja "kuolemankultin" psykologialla. Mutta kun eurooppalainen ihmistieteilijä käyttää parasta järkeään ja yrittää selittää terrorismin hänelle itselleen ominaisen päämäärärationalismin raameissa -- siinä ei tietenkään ole mitään järkeä, koska terroriteot ovat kotoisin aivan erilaatuisen valtamagian maailmasta. Sellaisen "tiedollisen" ajattelumme kaikkein täydellisimpiä häränpyllyjä esittävät kuitenkin ihmisarvo- ja -oikeusideologit, poliittiset pukarit ja journalistit, joilla ei ole edes yritystä ymmärtää mitään syvemmin, vaan mielessään pelkästään poliittinen julistuksensa ja yritys tehdä itseensä ja yleisönsä efektiivinen vakuuttava vaikutus.

Durkheimilaisen sosiologian pohjalta voidaan muotoilla yksi pätevä kaikkea "tunnustuksellista" ajattelua -- monia ellei kaikkia uskontoja ja jokseenkin kaikkea opillista ja ideologista ajattelua -- koskeva sääntö. Se on kaikessa yksinkertaisuudessaan: mitä tunnustuksellisempaa on yhteisön ajattelu, sitä pienemmät poikkeamat se kokee paniikkireaktiot laukaisevana uhkana. Ihmisen syvä lajityypillinen sosiaalisuus on tällaisen reaktiivisen taipumuksen takana -- ja heräävä aggressio on juurikin sosiaalisesti sitovaa ja taannuttavaa pahanlaatuista lajinsisäistä aggressiota, jota emme missään evoluution vaiheessa vielä ole oppineet hallitsemaan.

Durkheimilaisen sosiologian ymmärtäminen edellyttää että inhimillistä kehitysperspektiiviä pystytään katselemaan siitä suunnasta jossa yksilölliseen eriytymiseen päätyvää kehitystä on jo tapahtunut. Kehitys on niin sanoakseni yksisuuntainen perspektiivi. Lapsi ei voi ymmärtää mitä on olla aikuinen, mutta aikuisen pitäisi pystyä ymmärtämään mitä on olla lapsi. -- Tällaiset ihmisen ymmärtämisen edellytykset saattavat kuitenkin eurooppalaisessa sivistyspiirissämme olla jo vähenemään päin. Yleiskäsittisiin ja käsiterealistisiin opillisiin ja ideologisiin "totuuksiin" haakeutuva "ajattelumme" yrittää pätevöityä pelkästään korrespondenttisen todellisuusvasteen "todisteilla", mutta ihmistieteissä ne eivät edes auta saati sitten syrjäytä ymmärrystä. Kuten sanottu, ihmistä voi vain ymmärtää.

Kuten Freudin pioneerityöstä löytyi kova kestävä "ydin" jonka ympärille syvyyspsykologinen koulukunta saattoi syntyä ja perinne kehittyä, samoin voitaisiin ajatella Durkheimin, sosiologian isän, uraauurtavaa analyysia australialaisten alkuasukasheimojen "totemismista" kokonaisen uuden ihmiskuvan perustana. "Uskontoelämän alkeismuodot" eivät koske vain uskontojen ominaisuuksia, vaan sitä yleisinhimillistä prosessia, jossa tajuntaamme hahmottuivat ajattelun peruskategoriat, eli esimerkiksi voiman, ajan ja avaruuden, syyn ja seurauksen, luokan ja hierarkian käsitteet.

Durkheimilainen sosiologia ei ole vain sitä että ymmärretään yhteisöllisen tekijän ensisijaisuus -- että on olemassa yhteisövoimia, yhteisöominaisuuksia ja yhteisöilmiöitä, jotka eivät ole palauttavissa yksilöiden ominaisuuksiin ja pyrkimykseen, vaan, kuten Freudin kohdalla, meidän olisi kovan durkheimilaisen ytimen pohjalta konstruoitava läpihistoriallisia käsitteitä ja tietynlainen röntgenkatse, joka historiallisessa syvyysuunnassa paljastaisi institutionaalisia sosiaalisia vakioita ja jatkumoa. Nythän oma vahva taipumuksemme "opilliseen" käsiterealismiin sokaisee silmämme täydellisesti, ja koemme todellakin kyhäilemämme erilaiset poliittiset tai muut puoliksi aatteelliset, puoliksi tiedolliset "ismit" yhtä "todellisina" kuin totemistista totuuttaan tunnustavat alkuasukkaat kokivat omat, nimeämällä suljetut "saimuuden" piirinsä.

Parina viime vuosisatana on eurooppalaisessa kulttuuripiirissä ilmestynyt miljoonia kirjoja, joissa on jonkin tunnustuksellisuuden mukaisin poliittis-ideologisin käsittein pantu maailmaa paikoilleen. Vahvojen aatteellisten ajatusinstituutioiden ketju, joka 1800-luvulla tuotti "suuria kertomuksia", on sittemmin pirstoutunut -- kaikki tiedollinen ajattelu on pirstoutunut -- mutta yksilöitä riivaava tunnustuksellisen identifioitumisen tarve on vain vastaavasti vahvistunut. Nykyisin yksilöt kokevat voimaantumista ja saavat vahvistusta jo mainoslauseista tai merkkivaateistakin. --

On kuitenkin yhä mahdollista nostaa kipuileva yksilö psykoanalyttiseen tarkasteluun ja auttaa häntä ymmärtämään omaa henkilöhistoriaansa. Vastaavalla tavalla pitäisi yhteiskunta-analyttikoiden nyt syvää yhteisötekijöitä jäljittävää röntgenkatsetta käyttäen paljastaa aatteellis-ideologisten oppien historialliset jatkumot -- niin että vähänkin yleistä ymmärrystä omaavat kriittiset ihmiset saisivat otteen niistä tajunnallisista alkuista jotka heidän omaksumassaan "totuudessa" vaikuttavat.

Poliittiset ideologiat jos mikä ovat yleiskäsitteellisten merkityslaajentumien valtamagiaa. Yhä vieläkin poliitikot saavat valtansa puhumalla kannattajilleen suggeroivasti -- kukaan valtopoliitikko ei ole noussut korkeaan asemaan pelkästään kirjoittamalla kirjoja. Opillisten ideologioiden -- siis ymmärrystä noituviin yleiskäsitteellistykseen perustuvien verbalisaatioiden -- laatijat ovat kokonaan toinen joukko kuin retoriikan mestarit, poliittiset hypnotöörit. Kirjoittajat ovat intellektuelleja, ja he ottavat omat tekstinsä tosissaan -- päinvastoin kuin politiikan ammattilaiset, joita motivoi keinoja kaihtamaton mielipidemanipulointi ja vastustajan murskaaminen. On tavallaan traagista, että älyköiden käsitteelliset argumentaatiot päätyvät puoluepoliittisten pukareiden iskulauseiksi ja lopulta journalististen propagandatuuttien "asian tuntija-aineistoksi"-- mutta juuri siinä näyttäytyy millainen tehtävä "järjelle" on nyky maailmassakin varattu. Traagisempaa on, että kaikkina aikoina "järki" on tyytynyt toimimaan "vallan" voiteluaineena.

Aikamme akateeminen, näennäistä käsitteellistä järkeä tyrkyttävä, yleiskäsitteitä toisillaan määrittelevä ja ideologisia avainintermejä yli aikojen ja ajattelulaatujen suruttomasti yhdistelevä yhteiskunnallinen "keskustelu" ei tajua omaa taantunutta tilaansa. Sivistynyt väki osaa kantaa huolta vain rahvaan karkeakielisyydestä nettipalstoilla ja "populistien" menestyksestä vaaliväitteilyissä.

Ihmisen lajityypillinen olemuksellinen sosiaalisuus tarkoittaa sitä, että alussa aivan kaikki siitä minkä nyt noteeraamme ihmis-yksilössä ihmisyytenä syntyi ja lähti liikkeelle yhteisössä. -- Näin syntyivät kaikki perustavanlaatuiset maailmanhahmot, kaikki "minän" ja "tiedon" alkiot. Alussa kaikki oli symbioottista, "kaikkiallista", puhdasta "valtaa", ja vasta kehityksen myötä syntyi se mikä eriyttää yksilön sosiaaliyhteyden yksiköksi, "vallan" eri roolien, lokatiivisten asemointien ja lokeroiden täyttäjäksi, kehityshistoriallisen jatkumon erikoistuneiksi rakenneosiksi.

Näin kaikkiallinen "valta" sai rinnalleen yksilöllisen "tahdon". Sosiaalinen valta toi mukanaan "tiedollisen" vallan ja hallinnan.

Primitiivisessä "kaikkiallisen vallan" maailmassa hahmottuvat "yksityisen tahdon" alkiot omaavat sekä "vallan" että "tahdon" ominaisuudet. Esimerkiksi tietyt lokatiivisesti vastakohtaiset psyykkiset tilat jakavat nimenomaan "vallan" ja "tahdon" rintamalinjoja. Kun "vallan" tajunnallinen sisäistyminen ja "tahdon" tiedollinen ilmeneminen ajautuvat tietoisuudessa ristiriitaan, syntyy mielensisäinen kaupankäyntitilanne. Esimerkiksi primitiivinen "uhriajattelu" on tällainen "yleisen toiseuden" maaperällä käytävä sosiopsykologisten voimien liiketoimi. Tyypillisesti käydään kauppaa "Luonnon" -- jolla voi olla monenkin jumalan nimi -- ja omien toiveiden välillä. "Uhraaminen" on rahaa joka Luonnolle maksetaan jotta se antaisi sitä mitä siltä toivotaan. Luonnolla -- jumalilla -- on "kaikkiallinen" valta jota lahjotaan uhri-lahjoilla jotta "valta" antaisi tietoiselle yksityiselle "tahdolle" sen mitä yksityinen tarvitsee.

Uhriajattelu on "kaikkiallisen" vallan ja tietoisuutemme hahmottuvan yksityisen "tahdon" kaikkein alkuperäisimpiä mekanismeja. Sen konstituovaa roolia ja jatkuvuutta kuvaa se että vielä pitkällekin eriytynyt yksityinen "tahto" operoi jatkuvasti tajunnallisen pakotteen ja tietoisien pyrkimyksen rajavyöhykkeellä. "Uhriutumisen" on edelleenkin sosiaalipsykologista pääomaa jolla roolimallit toteutetaan. Ihminen voi vahvistaa uhrin roolia itsessään maksaakseen sillä toteutumattoman toiveensa tai salatun mielihalunsa. Näin on tulkittava myös freudilainen kytkentä masokismin ja sadismin välillä. Ne elävät siis nimenomaan samassa tajunnallisessa tilassa, samassa yksilössä, joka omaksuu

jommarkumman roolin ilmiasukseen. Seuraava voima, joka tähän kuvioon tunkeutuu mukaan, on perustavanlaatuisen moraali, jossa symbioottista kaikkiallisuutta edustava "uhri" edustaa "hyvää" ja sadisti, jonka kohteeksi "uhri" joutuu, edustaa "pahaa".

Ne jotka tuntevat voimaantumista uhriroolistaan kehittävästä siis mielikuvamaailmaansa automaattisesti jonkin pahuutta edustavan hahmon, jonka heijastavat sitten projektiivisesti todellisuuteen. Freud törmäsi masokisteihin ja sadisteihin ja käsitteli näitä sukupuolisina poikkeamina. Luulen, että tämä kertoo lähinnä siitä miten syvälle sijoittuvat kaikki tajuntamme perustavanlaatuiset, tiedollisen itseidentiteetin syntymistä edeltävät ja määräävät hahmot. Meissä kaikissa on kaikkiallisen vallan "uhri" ja tiedollisen vallan "auktoriteetti". Ne eivät suinkaan jää sille mielen primitiiviselle tasolle, jonka päälle lajin ja yksilön kehitys emergoi kontrolloivia, kumuloivia ja akkommodatiivisia kehityskerroksia. Käymme kauppaa myös etsiessämme empirismin keinoin korrespondenttisen totuudellisuuden mukaista todellisuusvastetta tutkiessamme tieteellisesti "Luontoa".

On myös niin, että ne jotka voimaantuvat uhriroolista, tuntevat luonnostaan sympatiaa niiden kanssa jotka omaavat tietyltä osalta saman sielunrakenteen. Siinä, että länsimaiset feministinaiset tuntevat valtavaa seksuaalista vetoa raakoihin jihadistinuorukaisiin, joille niinikään on ominaista raivokas uhrirooli ja sen "oikeutettu" kompensoiminen "vääräuskoisia" vastaan suunnatuilla verisillä terroriteoilla, ei ole mitään ihmeellistä tai ristiriitaista. Juuri niin ihmissielun pohjimmaisista jaot roolejamme sanelevat.

Primitiivisessä tajunnallisessa tilassa tapahtuva sosiaalisten rakenteiden ja lokeroitten kypsyminen sisäistetyiksi rooleiksi on ainoa selitysalusta, jolla esimerkiksi terroristien kuolemankuulti tulee ymmärrettäväksi. Muuten tällaisia taantuneita tajunnantiloja on omassa ajassamme aikalailla mahdotonta hahmottaa -- elämme nyt länsimaailmassa keskellä ylihistoriallisten, ylikulttuuristen, ylikansallisten ja yhteyteisöllisten yleiskäsitteiden varassa konstruoituja ismi-identiteettejä, jotka estävät meitä näkemästä sosiaalisen roolinmuodostuksen pohjamutiin saakka. --

Esimerkiksi Slavoj Zizek epäonnistuu käsitellessään kuolemankuultiä sen verisen kirjeen pohjalta, jonka muslimiterroristi Mohammad Bouyeri jätti tikarilla pistettynä tappamansa hollantilaisen elokuvaohjaaja Theo van Goghin rintaan. Zizek, vaikka on

psykoanalytikko, sortuu opillisiin todisteluihin ja vertailuihin -- mutta mikään totuus tällaisista tapahtumista ei ole opillinen. Vain tapahtumien palauttaminen sosiopsykykkisen taantumana kaikkein primitiivisimpien tajunnallisten alkioiden ja roolien piiriin voi tehdä terrorismiin kuuluvan kuolemankultin ymmärrettäväksi. Kun kaikkiallisen vallan maailmassa "uhrin" ja "oikeudenjakajan" roolit voivat saman ihmisen päässä naksahuttaa yhteen ja vahvistaa toisiaan, silloin huudetaan kaikkiallista valtaa ("Allahu akbar!"), ja niin itsemurhaterroristi on syntynyt.

57.

Suomessa tehdyn ensimmäisen varsinaisen islam-taustaisen terroriteon, Turun kaupungin torilla ja keskustassa puukkonsa kanssa riehuneen Abderrahman Bouananen oikeudenkäynti pidettiin Turun vankilassa jokseenkin päivälleen yhdeksän kuukautta tekojen jälkeen, ja puolustusasianajaja oli vastentahtoisen asiakkaansa hyväksi yrittänyt vedota mm. siihen, ettei kyseessä voi olla terrorismi, koska puuttuu terrorismille ominainen päämäärä, yleisen kauhun kylväminen.

Eli oikeudenkäynnissä näyttäytyy erinomaisen hyvin, miten täydellisen ymmärtämättömiä terrorismin yleistenkin piirteiden määrittelemisessä ollaan. Juristerit voivat saivarrella sillä ettei päämäärärationalistisessa tulkinnassa ole todistettavissa yritystä yleisen pelon lietsomiseksi. Tämä seikka siis puolustuksen mukaan merkitsee sitä ettei kyseessä ole terroriteko vaan pari tappoa ja tapon yrityksiä.

Miten kaukana ollaan ja miten paljon kauemmas koko ajan mennään terrorismi-ilmiön sosiologisesta ymmärtämisestä, jos lähtökohtaisesti jätetään sosiaalinen sitovuus ja tunnustuksellinen ajattelu pois tekojen kuvauksista ja selityksistä? Terrorismi on nimenomaan tietyn tunnustuksellisen ajattelun sosiaalinen vakio -- tekojen tarkoitus on lievittää koettua normipainetta ja todistaa tunnustuksellisuus niin itselle kuin muille. Eurooppalaisella uudella ajalla kehittyneen päämäärärationalismin kanssa terrorismilla ei ole mitään tekemistä.

Nämä teot -- joita vuorenvarmasti tulemme näkemään lisää -- tarvitsisivat antropologisen ja sosiologisen kuvauksen ja selityksen. Teokratiaa ei voi kuavata eikä selittää demokratian termein. "Oikeudenkäynti" on naurettava todistus oman juristeriamme ja moraaliajattelumme totaalaisesta harhaisuudesta. Kaikki lähtökohtaiset käsitteemme ovat vääriä, eikä välineellisellä järjellä ole mitään pätevyyttä kun yritetään ymmärtää "epäjärkevää" käytäytymistä. Todistelemme vain omia harhojamme itsellemme.

Se on myös pienoiskuva ja indikaattori siitä miten kaukana olemme sellaisesta yhteiskuntailmiöiden ymmärtämisestä joka antaisi meille tarvittavat ajatusaseet kansainvaelluksen ja eriperusteisten kulttuurien kohtaamisen hallitsemiseen. Kun emme näe sitä miten kovia kognitiivisia tosiasioita kulttuurit perustavanlaatuisine tajunnallisine alkioineen niin moraalin kuin tiedon suhteen ovat, meiltä puuttuu sekä todellisuudentaju että vahva motiivi -- ja ylimalkaan kaikki edellytykset -- torjua massamittaiset kansainvaellukset. -- Kun kokonainen aikalaisajattelu on pahasti harhassa, "asiantuntijat" ovat pahimmin harhassa, ja viisaimpia meistä saattavat olla ne, jotka ovat kokonaan jääneet "sivistyksemme" ulkopuolelle. --

58.

Toisen maailmansodan trauma vaikuttaa edelleenkin eurooppalaisten ihmisten tajunnassa, ja tajunnalliset jatkumot myrkyttivät eurooppalaisen mielen, tietenkin erityisesti saksalaisten mielen. On aivan harhaista kuvitella, että sodanjälkeinen "ei koskaan enää" -trauma olisi tajunnallisten instituutioiden tasolla muuttanut mitään. Idealismi jatkuu idealismina koska sitä kuljettaa historian vaunu. Tämän päivän kaikki ihmisarvo- ja ihmisoikeusidealismi rakentuu täsmälleen samojen tajunnallisten alkioiden varaan kuin mihin perustuivat natsitotalitarismin projektiivisimmat mustasukkaiset tuhoamistarpeet. Historialliset jatkumot palautuvat kulttuurisille raiteille, ja suuret kulttuurit -- kuten oma uuden ajan eurooppalaisuutemme -- kulkevat tosikovilla raiteilla.

Kulttuurit ovat kovia kognitiivisia tosiasioita. Voimme "ihmisarvo- ja -oikeusideologioiden" nimissä toteuttaa keskuudessamme täsmälleen yhtä tuhoamistarpeisen ja tuhoavan -- vähintäänkin yhtä älyllisesti amputoivan ja kulttuuriset kognitiiviset kykymme tuhoavan -- totalitarismin johon kansatieteellisen rotuteorian ja militaari-ihannoinnin merkeissä sorruttiin kolmekymmenluvun Saksassa.

Opetus, jota emme tarpeeksi laajassa mitassa pysty omaksuma on, että vain tajunnalliset alkiot ja niiden jatkumot merkitsevät. Kaikki käsitteellinen ja erityisesti opillinen on vain pintaa, ilmi-asua, metaforaa. Kartesiolaisesti kahtiajakautunut käsitteellinen äly pettää meidät -- luonnontieteellisen tiedon ja todellisuudenhallinnan lisääntyminen ei ratkaise yhteiskunnallisen kehityksen ongelmia. Meidän pitäisi esimerkiksi olla suunnattoman huolisamme tavasta jolla tiedolliset, opilliset ja ideologiset ismit pirstovat tajuntaamme ja saavat sulaessaan symbioottiseksi suuruudenhulluudeksi aikaan totuudellisuuden ja hallinnan harhaisia kokemuksia. Mutta ainoa mihin pystymme on ideologista painetta purkava ideologis-tunnustuksellinen julistus.

59.

Absoluuttisten totuuksien -- absoluuttisten arvojen -- maailmassa kaikki keinot ovat sallittuja, koska keinot edustavat vain suhteellista totuutta.

Absoluuttinen totuus on yhtä kuin absoluuttiset arvot. Kumpikin elävät kaikkiallisesti. Kumpikin muodostuu enemmän vallan kuin tiedon alkioista.

Absolutismi on yksilöllisen eriytymisen vastakohta. Kaikki "tiedollinen" muodostuu irtiottaen kaikkiallisuudesta. Tieto muodostuu samanlaatuisista tajunnallisista alkioista kuin yksilö.

Absoluuttinen kaikkiallisuus on kuitenkin konstituiva pohja kaikelle tiedolle ja yksilölliselle eriytymiselle. Ratkaiseva kysymys on kysymys sosiaalidynamiikan -- tai psyykkydynamiikan -- suunnasta.

Absoluuttiseen palaaminen on erisuuntainen ajatusliike kuin absoluuttiseen palauttaminen. Palaaminen kaikkiallisuuteen on taantuma, jossa "minän" raamit liukenevat kollektiivivoimiin. Sensijaan palauttaminen on mitä (itse)tietoisin kytkentä "tiedon" ja tiedollisten premissien välillä. Siinä missä palaaminen tarkoittaa symbioosia, kaikkivaltaa, kaiken välineellisen järjen -- ei vain metodien ja päämäärärationalismia palvelevien keinojen -- muuttumista suhteelliseksi, siinä palauttaminen taas tarkoittaa palaamisen vastakohtaa, nimenomaan irtiottoa kaikkiallisuudesta jossa mitkä tahansa keinot ovat sallittuja.

Absoluuttinen ja tiedollinen eivät ilmene -- eivät voi elää -- samassa maailmassa. Paluu absolutismiin on kaiken tiedollisen vastakohta. Eurooppalaisella uudella ajalla tieto on ollut valtaa. Tieto ymmärretään väärin, jos valta annetaan niille jotka huutavat jumalansa kaikkiallisuutta. Individualistinen sokeus on sitä ettei symbioottisen paluun ja tiedollisen palauttamisen eroa ymmärretä. Valtaa ei saa antaa absolutismille. Se pitää estää kaikin keinoin. Sitä ei saa tehdä edes väärin keinoihin liittyvien pelkojen vuoksi.

60.

Ihmisoikeuksien julistuksen mukainen "uskonnonvapaus" ei tietenkään voi toteutua niin että jokaiselle "uskonnolle" ominainen "ylimmän pyhän arvon" lähtökohta hyväksyttäisiin.

"Uskonnonvapaus" voi toteutua vain jos kaikki -- siis todellakin kaikki -- "uskonnot" asetetaan niiden "yläpuolelta" keskenään "samanarvoisiksi". -- Ja tämä merkitsee siis että jokaisen -- todellakin siis jokaisen -- "uskonnon" pyhyys alennetaan ja alistetaan kaikkia uskontoja suuremmalle yhteiselle periaatteelle.

Koska mikään -- ei siis todellakaan mikään -- "uskonto" ei tunnustuksellisenä fundamenttina voi suostua sitä korkeampien "maallisten" periaatteiden rajoituksiin, tosiasiaa kaikki puhe "uskonnonvapaudesta" voi tarkoittaa vain yleistä maallistumiskehitystä. "Uskontojen vapaus" ei siis voi koskaan toteutua "uskontojen" tunnustuksellisia totuuksia kunnioittamalla, vaan täysin päinvastoin -- nostamalla "vapauden" arvot kaikkien uskonnollisten arvojen yläpuolelle.

Mutta kaikki "uskonnot" eivät suinkaan kaikilta osin ole valmiita maallistumiskehitykseen. Tämä on tosiasia, joka olisi noteerattava tosiasiana. Se merkitsee sitä, että kaikki puheet "uskonnonvapaudesta" olisi alusta alkaen jaettava puheeseen "uskonnosta" ja puheeseen "vapaudesta" ja todettava, etteivät nämä sovi samaan kuvaan.

Uskonnoille olemuksellinen "tunnustuksellisuus" on käytännössä nimenomaan sitä, ettei fundamentalistisen uskovan psyydessä esiinny mitään mikä menisi "uskonnon" yläpuolelle. Voidaan kysyä, onko tuollainen fundamenttiominaisuus uskontojen olemassaolon yleinen edellytys -- eli olisiko maailmassa uskontoja ellei juuri tuollainen "ajattelun alkeismuoto" saisi niissä ilmaus- taan? -- Tämä kysymys asettuu siis "uskontojen emergenttisen synnyn" yhteyteen, eikä se ratkea, eikä sillä ole edes merkitystä, kun pohditaan uskonnollisuuden maallistuneempia asteita. --

Mitä ilmeisimmin juuri durkheimilaiset "uskontoelämän alkeismuodot" ovat kaiken inhimillisen ajattelun "tajunnallisia alkioita", ja tällaisten "tajunnallisten alkioiden" ja durkheimilaisten "sosiaalisten vakioiden" ilmeneminen -- ja tämä termi "ilmene- minen" käsitettynä vieläpä wittgensteinilaisittain -- ("on jotain joka ilmenee...") -- toteuttaa kaikkein alkuperäisimpiä ihmismie- len emergenssejä. Nuo ovat olemuksellisesti yhtä ja samaa alku- peräistä tajunnallista kudosta.

Tässä tajunnallisessa alkuyksydessä ilmenee myös ihmisen laji- tyypillinen sosiaalisuus. On olemassa jotain joka ei palaudu yksilöiden ominaisuuksiin ja pyrkimyksiin -- ei myöskään mihin- kään sellaiseen yksilölähtöiseen ajatteluun, jonka käsitteistöt ovat syntyneet yksilökokemuksesta käsin. -- Juuri tällaisista hah- mon- ja käsitteenmuodostuksellisista seikoista johtuen olemme niin avuttomia ratkaisemaan ihmisyytemme perimmäisiä ongel- mia. Olennaisimmat olemukselliset ominaisuutemme eivät ole käsitteellistettävissä yksilöllisen kokemuksen tasolla.

"Vallan kaikkiallisuus", joka hallitsevana ominaisuutena tulee teokraattisessa järjestelmässä selvästi esille, tarkoittaa juuri sitä että yksilöt ovat mitä suurimmassa määrin kyvyttömiä sekä hah- mottamaan että käsitteellistämään niitä tajunnallisia tekijöitä jot- ka heidän elämäntuntojaan ja käyttäytymistään kuitenkin sata- prosenttisesti määräävät. Nämä voimat -- teokraattisen ajattelun tajunnalliset alkiot -- ovat puhtaasti yhteisövoimia, ominaisuudet

yhteisöominaisuuksia ja ilmiöt yhteisöilmiöitä -- ja yksilöt ohjautuvat hyvin kokonaisvaltaisten tunteiden, kuten kunnian- ja häpeäntunteiden määrääminä.

Se on kaiken teokratian olennaisin olemuksellinen ominaisuus -- vallan tajunnallisten alkioiden "kaikkiollisuus". On fundamentti, sitova pohja, joka ei salli irtautumista, ja "kaikkiallinen" kattorakenne, jossa kaikki tapahtuu ikään kuin samaan katon, saman sosiaalisen paineen alla. Jokainen "vallan tajunnallinen alkio", jokainen "monadi", on todellakin "ikkunaton" -- eli yksilön on mahdollista nähdä "itsensä" vain heijastumana oman monadinsa sisäpinnalla. Kun mitään "minää" ei pystytä systeemistä irrottamaan, myöskään mitään "toista" ei tässä systeemissä ole.

61.

Douglas Murray esittelee maailmalla bestselleriksi nousseessa teoksessaan "The Strange Death of Europe -- Immigration, Identity, Islam" ne historialliset yhteydet jotka muodostivat ketjun siirtomaavallasta siirtotyövoimaan ja maahanmuuttajalähiöihin, käsitteen "monikulttuurisuus" syntyyn ja sopeutumattomuusongelmiin, ja toisaalta nyt kriisiytyneistä kehitysmaista liikkeelle lähteneeseen ja tulevalla vuosisadalla mahdollisesti satojen miljoonien suuruusluokkaan kasvavaan kansainvaellukseen, jonka kulisseina ovat "pakolaisuus" ja "turvapaikanhaku", mutta joka tosiasiansa on taloudellisesti organisoitua toimintaa niin vaellusten alkupäässä kuin vaellusta "ihmisoikeuskysymyksenä" käsitteellistävässä Euroopan loppupäässä. Mitään harhaisempaa käsitteipuitteistusta sille mitä tapahtuu todella ei voisi kuvitella. Eurooppa on todella ajanut itsensä omaan ajatukselliseen ansaansa yrittäessään omien erityisten kognitiivisten resurssiensa varassa käsitellä ja hallita asiaa, jossa ei ole mitään, ei kertakaikkiaan mitään eurooppalaista.

Douglas Murray aloittaa kirjansa viittaamalla Stefan Zweigin omaelämäkerralliseen teokseen "Eilispäivän maailma -- erään eurooppalaisen muistelmia". Käytyään läpi tulevalla vuosisadalla massamittaiseksi muuttuvat ja Euroopan tuhoa tarkoittavat kansainvaellukset Murray palaa jälleen kaunokirjallisuuteen. Aiheenkäsittelyn kaari on kaunis. Aloitetaan siis kulttuurin kulta-ajasta, viime vuosisadan alkuvuosikymmenistä, saksankielisestä sivistyksestä, kirjallisuudesta, Zweigista. Historiallisesti pohjustetun ja runsaasti kansainvaelluksen kokokuvaan dokumentoivan tekstin kautta palataan takaisin eurooppalaiseen kulttuuriin, intellektualismiin ja kirjallisuuden piiriin.

Mikäpä sen eurooppalaisempaa. Loppuluvuissa Murray käsittelee vuoden 2015 -- eli ensimmäisen suuren vaellusaallon -- aikaan ilmestynyttä ja kirjallisen intellektualismiin yhä läpitukenmassa Ranskassa puhutuimmaksi teokseksi nousutta Michel Houellebecqin romaania "Alistuminen". Suomeksikin tuo Houellebecqin kirja toki käännettiin mutta ohitettiin marginaalisilla maininnoilla. Eniten myymälöitä omistava Suomalainen Kirjakauppa ei ilmeisesti ole pitänyt kirjaa kauppajensa myyntitiskillä. Nettimyyntistä oli saatavilla vain kirjan sähköistä versiota.

Sain kuitenkin ostettua teoksen painetun version nettivarista. Lukukokemus oli melkoinen. Kohta alun jälkeen vastenmielinen dekadenssi painoi päälle. Kun kirjailijaa en entuudestaan tuntenut, iski epäily, että olen erehtynyt pahasti. Vastoin järkeä sekin hämää että hän kirjoittaa minä-muodossa ja on oikeastikin alkoholistin näköinen. Pahasti rappiolla, tässä ei ehkä edes tiedetä mitä ylevä on.

Mutta näin kai on tarkoituskin. Rappion kiintopiste siirtyykin kuin huomaamatta henkilöstä hänen taustaansa -- koko akateemiseen maailmaan. Niksnaks, kuviot sosiaalisen ja yksityisen välillä yhtenevät yksi yhteen. Ja kun yhteiskunta ympärillä järisee islamilaisen puolueen äkkiä saamasta poliittisesta vaa'anikieliasemasta, mikään moraalinen tai älyllinen pidäke ei estä päähenkilöä pienen epäilyn jälkeen myymästä sieluaan. Akateeminen maailma tarjoaa loistavat valheet ja kiertoilmaisut joilla alistuminen muuttuu humanismiksi. Eurooppa on voimaton taistelemaan järjettömyyttä vastaan. Yksilön on paitsi helpointa myös viisainta vain antaa asioiden tapahtua.

Luulen, että Murray on raporttiinsa ottanut nimen Houellebecqilta. Eurooppa on todella tekemässä outoa itsemurhaa. Murray viittaa monissa kirjansa kohdissa siihen, että jos Eurooppa edelleen olisi voimissaan, mitään kansainvaelluksen kaltaista ilmiötä ei hyväksyttäisi. Ero eurooppalaisen ihmisarvo- ja -oikeusajattelun ja mitään yksilöllisyyttä ymmärtämättömien ja hyväksymättömien kulttuurien välillä hyökkäisi silmille liian räikeänä. -- Mutta Eurooppa on menettänyt valistuksen perinteet, se on rappeutunut ja kaipaa vain nautintoja, eikä mikään viehätä ideologioihinsa ihastuneen akateemisen kulttuuriväen itserefleksiota niin kuin vain seurustelu vieraskulttuuristen ihmisten kanssa voi täydelliseen narsismiin vajonneita palkita. Eurooppalainen dekadenssi ei tajua alistumistaan, ei itsetuhoaan.

62.

Niin sanotut "rasistit" ovat vaistomaisesti oikeassa monessa asiassa. Yksi tällainen tosiasia on, ettei siitä, että kaikilla on "ihmisarvo", mitenkään seuraa se, että kaikki kulttuurit sopeutuisivat toisiinsa.

Kulttuurit ovat kovia kognitiivisia tosiasioita. Niin sanotut "rasistiset" tunnot osuvat tässäkin vaistomaisesti oikeaan. "Monikulttuuristit" tuskin tietävät miten käsite "monikulttuurisuus" on syntynyt -- että se syntyi kun siirtomaavallan peruja oleva siirtotyövoima yritettiin sopeuttaa ja sulattaa isäntämaan valtakulttuuriin. Kävi päinvastoin: ikiomat kulttuuri-identiteetit legitimoivat sopeutumattomuuden.

Niin sanotut "rasistit" ovat oikeassa siinä etteivät vierasperäiset edes pyri omaksumaan valtakulttuurin ominaisuuksia, vaan mieluiten eristäytyvät. Että kaikkialla missä maahantulijoiden määrät ovat kasvaneet niin suuriksi että syntyy kulttuuriyhteisöjä, niin sanottu "valkoinen pako" on ollut säännönmukainen väistämätön ilmiö.

Niin sanotut "rasistit" ovat vaistomaisesti oikeassa siinä, ettei kulttuurisia rajoja oikeasti voida ylittää. Että kulttuurit ovat omalakisia, eikä edes mitään aitoa molemminpuolista pyrkimystä yhteisymmärrykseen synny. Että "kulttuurien kohtaaminen" on vain naurettava farisealainen fraasi, joka todellisuudessa tarkoittaa sitä että kehittyneemmän kulttuurin olisi suostuttava elämään kehitymättömien ehdoilla.

Niin sanotut "rasistit" ovat oikeassa nostaessaan arvoon ja kunniaan sellaisia vanhentuneiksi kuviteltuja käsitteitä kuin "kansallistunne" ja "kansallisvaltio". Ne ovat todellakin ihmisyyden luonnollisia perusyksiköjä, ja erityisesti eurooppalaisella uudella ajalla syntyneet kansallisvaltiot ja niissä yksilönvapauksien yhteisöprojektion kehittänyt "edustuksellinen" demokratia ovat historiallisesti ainutlaatuisia ja aivan korvaamattomia yhteisöilmiöitä.

Kaikkea mikä liittyy niin sanottuun "rasismiin" meidän pitäisi pystyä ajattelemaan sosiologian kategoriassa -- yhteisövoimien, yhteisöominaisuuksien ja yhteisöilmiöiden raameissa. Vain siten voimme todella ymmärtää millaisista asioista oikeasti on kyse. Mutta houkutus langeta halvan journalismin perussyntiin -- vetää kameran linssin eteen yksilö ja antaa muka "kasvot" sille mitä joukkojen tasolla tapahtuu -- on liian suuri. Institutionalisoitunut tiedonvälitys syyllistyy tähän lähtökohtaiseen totuudenvääristelyyn säännönmukaisesti.

Kansallinen kanavamme YLE, joka propagandoistisessa opettavaisessa sävyssään muistuttaa taannoisen Neuvostoliiton uutisvälineitä, julkaisi nettisivuillaan uutisartikkelin paljonpuhuvalla otsikolla "Ex-uusnatsi taisteli itsensä irti vihasta ja seuraa nyt huolestuneena Suomen kireää ilmapiiriä -- "

Mistähän tällainen herätyskokemuksen kaava on näihin yhteyksiin vakiintunut? "Taistella itsensä irti vihasta?" -- Uusnatsit ovat siis "langenneita" tapauksia, antautuneet pahuudelle -- ja tarvitaan parannus, ryhtiliike, voimanponnistus, jotta taistellen päästäisiin sielun pohjimmaisesta pahuudesta irti. -- Mitä kaikkea siellä sielun pohjalla vaaniikaan ja odottaa vain, että kunnollisen ihmisen moraalit pettäisi ja paha ottaisi ihmisen valtaansa. Aivan kuin sielunvihollinen otti keskiajalla noidan valtaansa. -- Rasismi perisyntinä. Ajatella.

Uskonnollinen lankeaminen ja parannus. Alkoholismista toipuminen raittiuteen, tupakanpolton lopettaminen. Lihoamista vastaan taisteleminen. Kuntoiluintoilu. "Hän taisteli itsensä vapaaksi alkoholista ja liikkakiloista ja seuraa nyt huolestuneena suomalaisten mässäilyjä herkkupöydissä."

Kyllähän noita yksilöitä riittää. Ei uskoisi että YLE:n tehtävä on luoda mielikuvaa siitä että nämä yksilötunnot tai -ratkaisut edustaisivat jotain muuta kuin omaa kokemuksellista maailmaansa.

Ei "rasismin" ilmiö ole mikään syntiinlankeemuksen kaava. Ei siihen välttämättä liity mitään oikosulunomaisia reaktioita. Kulttuuriset hylkimisreaktiot voivat olla oire kulttuurien yhteensopimattomuudesta. Kulttuurit ovat kovia kognitiivisia tosiasioita, eikä niitä voi sivuuttaa oirehtivia yksilöitä sopeuttamalla. Kulttuurin lankeaminen -- hajoaminen -- on se mikä pitäisi estää.

Kulttuuriset hylkimisreaktiot ovat yhteisöilmiöitä. Ne ovat seurausta yhteisövoimista ja yhteisöominaisuuksista, jotka eivät ole palautettavissa yksilöiden ominaisuuksiin ja pyrkimykseen. Yksilöiden oirehtiminen on vain indikaattori.

63.

Ihmiselle lajityypillinen kasvu- ja kehitysvaihe, "lapsuus", on suhteessa hänen elinikänsä aivan poikkeuksellisen pitkä, ja on syytä olettaa, että se koko kulttuurirevoluution ajan on tullut jatkuvasti pitemmäksi. Jokaisen sukupolven on ikään kuin täytyntä omaksua ensin kaikki edeltävien polvien saavuttama kehitys -- ja jos kulttuurinen muutos on ollut suurta, uusien sukupolvien kasvuvaihe on lohkaissut aina lisäaikaa aikuisuudesta. Mitä mittavampaa on ollut kulttuurikognitiivinen kehitys, sitä pitemmäksi lapsuus on venynyt. --

Tämä lapsuuden pituutta esittävä kulttuurievolutiivinen kokokuva antaa selityksen myös sille miksi ylipäänsä sen keksiminen, että lapsuus muodostaa erityisen, monessa suhteessa omaehtoisen elämänvaiheen, tapahtui historiallisesti niin myöhään. Lapsia on nimittäin läpi historian pidetty eräänlaisina "pieninä aikuisina", ja jos kasvun rajalinjoja on vedetty, se on tehty lähinnä fyysisin perustein. Vasta noin kahden vuosisadan ajan on lapsuus käsitetty erityiseksi ikäkaudeksi (Neil Postman). -- Se että tämä keksittiin nimenomaan Euroopassa sopii hyvin eurooppalaisen uuden ajan suunnattomasti kasvaneisiin kulttuurisiin emergensseihin. -- Valitettavasti vain olemme nopeasti jälleen menettämässä ymmärryksen tätä kulttuurikognitiomme erityislaatuisuutta kohtaan, ja jostain käsittämättömästä syystä yritämme saada lapsemme taas kasvamaan aikuisiksi nopeammin, nopeammin, nopeammin.

Siitä ei tietenkään seuraa mitään hyvää. Juuri kukaan kasvava ei enää pysty sisäistämään juuri mitään siitä mitä hänelle opetetaan -- ja koko oppisivistyksemme onkin muuttunut joksikin joka alkaa suuresti muistuttaa keskiaikaista skolastista käsiterealisminä. Lapsille syötetään valtava määrä käsitetietoa, joka levitetään oppiaineiden käsittepinnoiksi, ja "oppimiseksi" noteerataan se että näitä pintoja opitaan kulkemaan käsitteiden mukana. Koska kaiken on tapahduttava nopeasti, oppiminen muuttuu suorittamiseksi. Suoritukset tarvitsevat aina lukkoon lyödyt säännöt ja valmiiksi kalkitut kilparadat -- ja parhaat suorittajat ovat niitä jotka juoksevat käsittepinnoilla erehtymättömästi ja ehtivät vastata mahdollisimman moneen kysymykseen. Kaukana on se ajattelu mitä Wittgenstein tavoitteli: "Filosofisen kilpajuoksun voittaa se joka jaksaa juosta hitaimmin."

Koulussa esimerkiksi "uskonto" on oppiaine, eikä yksikään sielu koko koululaitoksessa ymmärrä ettei uskonnoissa ole kysymystä mistään, toistan: ei mistään "opillisesta", vaan kyseessä on raaka "valta", alkuperäinen, "kaikkiallinen" ajattelulaatu, jonka kollektiivisissa tajunnallisissa kulisseyssä sosiaaliset instituutiot kulttuurievolutiivisissa emergensseissä muuntuivat sosiaalisiksi muodosteiksi -- kieleksi ja ajatteluksi. Se on ikäkaista totemismia -- ikään kuin kaikki uskonnot olisivat vain kunkin uskonnon nimi -- ja kaikki uskonnot vain uskontoja uskontojen joukossa. --

Tämä durkheimilaisen sosiologian perusasia on koululaitokseltamme totaalisesti hukassa. "Uskonnoista" puhutaan kuin ne olisivat jonkinlaisia annettuja ajatusaitauksia, opillisia totuusjärjestelmiä, joiden "totuudet" tosin eivät enää länsimaisten ihmisten miellissä nauti samaa kirjaimellista paikkansapitävyyttä joka niille varhaisemmassa historiassa oli enemmän sääntö kuin poikkeus. -- Ja koulu kasvattaa joistakuista pappeja, piispoja ja "uskontotieteilijöitä", hassuja akateemisia "asiantuntija-auktori-teetteja", joiden mielestä "uskontoja" voi vertailla keskenään ihan kuin kaikki "uskonnot" todellakin olisivat vain uskontoja uskontojen joukossa. -- Mutta nehän eivät ole, ne ovat kaikkea muuta. Ne ovat alkulaumojen kaikkiallisen "vallan" edelleen voimissaan olevia tajunnallisia alkioita, ja "valta" on niiden ominaislaatu. Teokratioissa tämä valta on vahvaa ja karkeaa, ja juuri siksi omat eurooppalaiset yhteiskuntamme tulevat romahtamaan -- ne eivät kestä kognitiivista yhteentörmäystä. Oma eurooppalaisuutemme on aivan erityisillä historiallisilla ehdoilla kehittynyttä, ja kaikki "tietomme" tarvitsee omat "vallan" alkionsa alustakseen.

64.

Raaka valta, väkivalta, hallitsematon lajinsisäinen aggressio, on ihmisen osa ja ongelma. Se johtuu siitä, että niin evolutiivinen lajikehityksemme kuin yksilön kasvu ja kehitys varhaisesta lapsuudesta aikuiseen autonomiaan on aivan poikkeuksellisen pitkä. Suojelutarpeita tunnetaan luonnostaan vain perhettä, lähipiiriä ja sisäryhmää kohtaan. Siitä syystä myös perheväkivalta on usein erityisen raakaa, ja sisällissodat ovat kaikista sodista verisimmät. -- Yleensä ottaen yhteisen kielimaailman yhdistämä kielellis-kulttuurinen kansallisvaltio on ehkä suurin mahdollinen samais-tumisalusta. Kehittynyt kansallisvaltio on kaikin puolin maksimaaliset selviytymisominaisuudet omaava ihmisyyden yksikkö,

ainakin sikäli kuin sisäinen sosiaalinen eheys siinä saadaan toteutumaan. -- Mutta koska lajin ja yksilön kehitysvaiheet ovat niin pitkiä, ja maapallon kansat niin erilaisilla kehitystasoilla, ja yksilöt saman kulttuurin sisälläkin niin erilaisiksi eriytyviä, aggressiot ovat edelleenkin väistämättä läsnä elämässämme.

Joidenkin visionäärien mukaan aggressiivisuutemme on kuitenkin suuressa mittakaavassa yleisen kehityksen myötä jatkuvasti vähenemään päin (esim. Steven Pinker). Jos havainto pitää paikkansa, mistä se voisi johtua? Pinkerin evoluutiopsykologisointi on puistattavan pinnallista, mutta selityksiä saattaa löytyä myös sosiologian suunnasta. Jos ilmiö on totta isossa kehityskuvassa, sen pitäisi olla nähtävillä myös yksilönkehitystä esittävässä kuvassa. Eli siellä missä yksilöt ovat omanneet hyvät perusturvalliset lähtökohdat ja pitkälle menevä yksilöllinen eriytyminen on tullut mahdolliseksi, siellä väkivaltaa esiintyisi vähemmän. -- Tämähän saattaa olla mahdollista. Indikoivia todisteita voisivat antaa niin sanotusti "kulttuuripohjaiset" väkivaltarikokset, kuten raiskaukset. Niistä kriminaalipsykologiamme ei kuitenkaan ole kerännyt tarpeeksi validia tietoa -- mikä sinänsä on siis seurausta siitä että painamme päähämme mieluummin "poliittisen korrektiuden" peltiämpäriin, jota tuomarinnuijat takovat ulkoa, kuin hankimme tosietoa oikeasta todellisuudesta.

Se että "seksi" on kehitysominaisuus, jää useimmilta ymmärtämättä. Desmond Morris kuvailee kirjassaan "Hellyyden anatomia" sen pitkän tien -- kaikki ne lajin kehitystasoihin palautuvat eleet ja elintoiminnot jotka kiihottuminen laukaisee ja jotka käynnistyvän psykofyysisen taantuman myötä johdattavat rakastavaiset hyväilyistä yhdyntään. -- Olenaisinta on ymmärtää, ettei raiskauksessa ole kyse seksistä, vaan väkivallasta. Ne argumentit, joilla länsimaisia naisia typerästi syyllistetään raiskausrikollisuutta koskevassa keskustelussa, kuten väite, että "liian paljastava pukeutuminen houkuttaa raiskaajia", jäävät omaan arvoonsa, kun tutkimusten mukaan useimmat raiskaajat eivät teon jälkeen pysty edes sanomaan mitä heidän uhrillaan oli päällään -- tai että teko voi yhtä hyvin kohdistua kymmenvuotiaaseen tyttöön kuin seitsenkymmppiseen isoäitiin -- kaikki tämä voidaan selittää vain sillä, että raiskaus on raakaa väkivaltaa, ei seksiä. Kun tilastot kiistatta osoittavat nimenomaan joukkoraiskaamisen kulttuuripohjaiseksi rikokseksi, kokokuva alkaa hahmottua.

Mutta tarvitsimme ehdottomasti paljon lisää kriminologista tietoa, jossa kulttuurinen kehitysaste ja muut yhteisötekijät olisivat validi osa kartoitusta. Palkkioksi tutkimustyöstä ei tulisi vain parempi kyky suojella kehittyneiden yhteiskuntien kehittyneisyyttä ja sen seikan laajempi ymmärtäminen, ettei kehittymättömien kulttuurien kehittymättömyydessä ole mitään säilyttämisen arvoista -- vaan palkkiona olisi myös ihmisen lajinsisäisen aggression yleisempi ymmärtäminen. Toki on olemassa historioitsijoita (esim. Jonathan Glover), jotka luontevasti kuvaavat sotia ottaen lähtökohdakseen yhteisöllisen kehitysasteen -- ettei siis afrikkalaisia tribaalikonflikteja voida kuvata samoin kuin kehittyneiden eurooppalaisten kansallisvaltioiden sotia -- mutta suuri yleisö enimmiltään on valitettavasti vielä sellaisten suurten viisauksien vallassa kuin että "sotia on aina ollut ja tulee aina olemaan".

65.

Kasvatusaiheisista kirjoistaan tunnetun puolalaissyntyisen mutta Sveitsiin asettuneen yliherkän psykiatrin, Alice Millerin, poika, joka nelivuotiaana tuli äitinsä hylkäämäksi, on kirjoittanut muistelmateoksen, jossa kertoo lapsuudenkodistaan, natsi-isästään ja traumoittuneesta kipuilevasta juutalaisesta äidistään, joka pojan silmin nähtynä näyttää kääntäneen omat vaikeutensa tyypilliseksi Pyrrhoksen voitoksi -- hän pystyi teoretisoimaan taitavasti ja käsitteellisesti tyköistuvilla psykoanalyttisella termeillä nimenomaan poikkeavien, ihmishirviöiksi päätyneiden lasten kasvukokemukset, mutta oman perheensä suhteen hän oli pelkkä kärsivä osapuoli, kaikkea muuta kuin sellainen pentujaan puolustava naarasleijona jollainen hänen olisi täytynyt olla mikäli hän olisi vaatinut itseltään samaa kuin hän kirjoissaan esittää ja noudattanut käytännössä kasvatuksellisten visioidensa vaatimuksia.

Alice-äidin tarinaa on ehkä mahdollista pitää tietynlaisena erityisenä todistuksena niistä teeseistä joita hän teoksissaan toi esille. Hänhän väitti, ettei yksikään ihminen synny "pahana", vaan kaiken inhimillisen pahuuden takana on aina lapsen fyysistä tai psyykkistä kaltoinkohtelua. Eniten lienee huomiota saanut hänen psykoanalyysinsä koskien Hitleriä -- juuri hän toi esille sen perheväkivallan joka "maailman pahimman ihmisen" lapsuudenkodissa oli jatkuvasti ja painostavana "ilmassa" ja josta pikku Adolf sai säännölliset ankarat kepiniskunsa. -- Meidän on mahdotonta tietää, mitä syitä löytyy sen ulkopuolisia järkyttävän ratkaisun taustalta että Alice hylkäsi oman poikansa. Eristettynä äitisuhteestaan kasvaneen pojan oma traumoittuneisuus -- hän kävi lähellä itsemurhaa -- on tietysti oma lisänsä Millerien perhedraamaan, mutta täytyy pitää pöydällä myös tosiasia, että siinäkin on kyseessä vain yhden osapuolen kokemuksellinen "totuus".

Kun me ulkopuoliset katselemme tällaisia meille avattuja perhetragedioita, nousee kuin automaattisesti vahva houkutus tulkita tapahtumia moraalien kannalta. Se on meille luontaista siksi, että lajityypillisesti sosiaalisina olentoina kaikki "lähipiiriin" sisäistämämme kysymykset muuttuvat laadultaan nimenomaan "moraalisiksi". -- Juuri tällaiset kaikkien "ajattelumme" ainesten laatu ja muuttumista koskevat ilmiöt meidän pitäisi itsessämme tunnistaa paljon tarkemmin. Itse asiassa kaikki mikä mielessämme on niin sanotusti "tiedollista" on jo alunperin valikoitunut ja muotoutunut "moraalisten" prinssiippien mukaisesti. Siksi emme esimerkiksi kykene muodostamaan kunnollista kuvaa siitä millaista kasvatus oli Alicen lapsuusaikoina -- siis siellä mistä tämän yliherkän yksilön omat kasvukokemukset nousivat. Emme esimerkiksi osaa kuvitella "kurin" ilmapiiriä ja vaikutusta, emmekä edes sitä miten hyväksytyä ja yleistä ruumiillisten rangaistusten käyttö kasvatuskeinona tuolloin oli. Vaikka Freud oli puhunut "eroahdistuksesta" kaikkein kauheimpana lapsen kokemana pelkona, ja todennut jopa senkin, että hylkäämistilanne on ensimmäinen lasta niin syvästi ja pahasti kouraiseva kokemus, että lapsi tilanteessa ensimmäisen kerran käyttää tietoisesti itkua vedotakseen vanhempiinsa ja päästäkseen takaisin symbioottiseen syliin -- silti meidän on kysyttävä, missä määrin Alice oli itselleen sisäistänyt ja ymmärtänyt näiden syvyyspsykologisten tekijöiden todellisen merkityksen. --

En tässä siis sano, että Alice tarvitsisi "moraalista" ymmärtämistä tai puolusteluja, vaan pyrin rakentamaan selvittäviä mielikuvia siitä mikä ylipäänsä on missäkin yleisessä historiallisessa tai erityisessä yksityisessä perhetilanteessa mahdollista. Ehkä meidän pitää selvittää "moraalin" ja "tiedon" roolia "ajattelussamme" paljon enemmän jotta edes lähtökohdat tilanearvioille voisivat paremmin paljastua.

Ajatellaanpa Alice Milleriä yliherkkänä ihmisenä jolla on erityiset edellytykset samaistua kipeisiin sieluihin ja virittyä traumojen tajunnallisille aallonpituuksille. Hän näkee enemmän kuin useimmat muut ja syvemmälle kuin tuskin kukaan. Kuitenkin kaikki hänen erityiset henkiset resurssinsa ovat itsessään vammojen vaikutusta -- eli hänen erinomainen eläytymiskykynsä on hänen käytettävissään vain siltä osin kuin hän pystyy pitämään portteja omaan alitajuntaansa auki -- eivätkä nämä hänen henkilökohtaiset haavansa myöskään voi olla vaikuttamatta hänen tulkintoihinsa ja diagnooseihinsa. Psykoanalytikoitan kalibroivat itsensä analysoimalla toinen toisensa. Tämä ei kuitenkaan tee heistä mitenkään "samanlaisia", vaan päinvastoin painottaa sitä tosiasiaa, etteivät kaikki analyytikot sovi kaikkien potilaiden parantajiksi. -- Näistä analyysin lähtökohdista voisimme laajentaa perspektiiviä ihmistieteiden yleisen "tiedonhankinnan" ongelmallisuuteen. Koska ihmistä voi ymmärtää vain toinen ihminen, emme voi mitenkään välttää sitä, että myös kaiken "empiirisen" tutkimuksen ja tiedonhankinnan tarvitsemat lähtökohtaiset käsitteet sisältävät jo itsessään tulkintaa ja selitystä. Sen enempää psykoanalyysi kuin mikään muukaan ihmistiede ei voi lähteä liikkeelle puhtaalta pöydältä, vaan kokeellinen varmistaminen voi toimia vain alunperin rajoittuneen tulkintaraamin puitteissa.

Mikään ihmistiede ei voi koskaan kehua omaavansa tutkimuskohteistaan samanlaista "mitattua faktaa", jolla luonnontieteilijät ovat "ihmisestä riippumatonta todellisuutta" tutkiessaan tuloksia tehneet. Eurooppalaisella uudella ajalla vahvasti vaikuttanut kartesiolainen paradigma on jatkuvasti vahvistanut "positivistista" tieteenfilosofiaa ja uskoa "objektiivisen tiedon ja totuuden" olemassaoloon ja saavutettavuuteen. Niinpä odotamme että myös ihmistä koskeva tutkimus voisi tuottaa ei vain luotettavaa vaan myös jollakin lailla "oikeasti totuudellista" tietoa ihmisen yleisestä "olemuksesta" tai jostakin ominaisuudesta. --

Mutta niin ei ole. Emme voi koskaan katsoa ihmistä samalla tavalla kuin voimme tarkkailla jotain toistettavissa olevaa luonnonilmiötä. Ihmisestä pystymme näkemään vain sen mikä itsessämme on ihmistä -- ja parhaat tarkkailijat saattavat olla juuri Alice Millerin kaltaisia yliherkkiä yksilöitä, joiden omat traumaattiset kokemukset kalibroivat heidät potilaidensa traumojen asiantuntijoiksi.

Millerin ja hänen hylätyn poikansa tapauksessa mieltämme alkaa oitis kuohuttaa joukko kysymyksiä. Valitettavasti kaikki kysymyksemme ovat muotoa: mikä on tässä tapauksessa se "lopullinen totuus" -- tekeekö se oikeutta äiti-Millerille vai poika-Millerille? -- Mutta juuri tämä kysymys jää aina ratkaisematta, yritimmepä selvittää ja ymmärtää heidän syitään, syyllisyyttään tai syyttömyyttään, miten syvältä ja paljon tahansa. "Positiivinen" tiedon- ja tieteenihanne luo harhan, että paneutumalla "kohteeseen" yhä perusteellisemmin lopulta "oikea totuus" paljastuisi. Mutta ihmistä koskevassa tiedossa jokainen "totuus" on yhden tarkastelijan ja yhden näkökulman totuus -- eikä näitä "totuuksia" voi ihmistiedon kyseessä ollen mitenkään summata, laskea yhteen ja kuvitella että "totuus" muodostuisi ikään kuin "kaikkien kertomusten kokonaisuutena". (Daniel Dennett voi tosin olla tästä eri mieltä -- hänestä totuus ihmisestä on eräänlainen kirjasto, johon on kirjattu kaikkien ihmisten kaikki kokemukset. Hän ei ymmärrä että "kokemus" on todella vain kokemuksellinen ilmiö, ja että on käsiterealismia käyttää sitä minkään todellisuuden rakennuspalikkana.)

Ihmisestä meillä on vain kokemuksellinen totuus. Toiseen vaakakuppiin voidaan panna yliherkän analyytikon kokemus, toiseen vaakakuppiin lastata summatiivinen vuori käsitteellisesti "saman" kokemuksen ilmoittavia totuuksia. Analyytikosta voi kuitenkin olla potilaalle enemmän apua kuin monien mielessään muotoilemasta harhasta, yleisestä "enemmistömielipiteestä". --

Todellakin, kaikessa tässä on kysymys ihmisestä koskevasta "tiedosta". Kaikki ihmisestä koskeva käsitetieto on olemuksellisesti kokemuksellista. Sitä summaamalla ei muodostu mitään yleisempää totuutta. Mistä sitten johtuu, että meillä on niin valtava tarve tai houkutus muotoilla juuri tuollaisia summatiivisia totuuksia? --

On tietysti viitattava siihen tapaan, jolla yleiskäsitteet ja kaikki yleistävä -- "yleiskatsauksellinen" (Wittgenstein) -- ajattelu noituvat ymmärryksemme. Mutta on noteerattava toinenkin näissä asiayhteyksissä selvästi näyttäytyvä seikka. Taipumus luoda summatiivinen totuus pohjautuu myös moraalisen tuomitsemisen tarpeeseen. Kun taannutamme ajattelumme, "tiedon" tajunnalliset alkiot palautuvat "vallan" kaikkiallisiksi alkioiksi. Juuri summatiivinen totuudellisuus toteuttaa "kaikkiallisuuden". Juuri ihmistä koskevasta, tosiasiaa vain kokemuksellisuuden varaan rakentuvasta "tiedosta" on mukavaa taantua takaisin kaikkiallisen "vallan" maailmaan, jossa kaikki mikä koetaan moraaliseksi -- sosiaaliseksi sidosaineeksi -- koetaan todeksi. Juuri sitä "kaikkiallinen valta" olemuksellisesti on -- se on sekä annettu sosiaalinen todellisuus että totuus.

Jälkisanat

Miltei jokaisessa näistä päiväkirjamerkinnöistä toistellaan miltei samoin sanoin yhtä ja samaa asiaa -- perustavanlaatuisuutta totuutta ihmisen lajityypillisestä olemuksellisesta sosiaalisuudesta ja kulttuurievoluutiosta sosiaalisena muodosteena. Puhutaan vallan kaikkiallisuudesta ja tajunnallisista alkioista. Tämä johtuu ihan muutamasta tietystä syystä. Ensinnäkin tietysti siitä, että olen tähän valinnut nimenomaan ja vain tuota aihetta koskevat tekstit. Toiseksi siksi, että jonkun on syytä toistaa sata kertaa asiaa, jota kukaan muu ei osaa, tohdi tai tahdo julki sanoa. Suomalainen sivistyneistö sulkee silmänsä, painaa kädet korvilleen ja sulkee suun suppuun kun pitäisi puhua Durkheimista, kielimaailmoista sosiaalisina muodosteina, tai kulttuureista kovina kognitiivisina tosiasioina. Epäilen löytyisikö akateemisesta maailmastamme enää kahtakymmentä vanhurskasta, jotka tietävät mitä instituutio tarkoittaa. Kolmanneksi siksi, että emme ole nyt menettämässä pelkästään yhteisövoimia, yhteisöominaisuuksia ja yhteisöilmiöitä käsittävää ymmärrystämme, vaan hullun lailla hukuttamassa itsemme johonkin päinvastaiseen -- tiedollis-opillis-aatteellisissa ismi-identiteeteissä elpyvään skolastiseen käsiterealismiin. Se on todellinen moderni oppineisuuden osoittamisen paradoksi, jonka kruunaa se että akateemiset auktoriteetit yhä useammin huutavat sensoria ja poliisia avukseen arvovaltaansa ja -valintaansa varjellakseen. Rasistijahti on nykyajan noita oikeudenkäyntiä.

Vielä yhden syyn voisin määritellä. Elämme pirstoutuneen käsitetiedon maailmassa jossa kaikki kysymykset aidataan omiin pieniin ontologisiin pilttuihinsa, jolloin valtaosa vastauksista on torjuttavissa asiaankuulumattomina ("ei kuulu asiaan", "tämä on aivan eri asia"), ja kysymykseen jää jäljelle vain se yksi vastaus joka itse asiassa sisältyy jo kysymyksen muotoiluun. -- Haluaisin sanoa, että "eri asioita" ei ole, vaan miltei kaikki palautuu yhteen perusasiaan -- juuri "vallan", "tahdon" ja "tiedon" alkuperäiseen samuuteen. Esimerkiksi "talouden" harhaisuus ja hallitsemattomuus -- autonomisoitunut raha-ajattelu -- on lopulta aivan samaa harhaisuutta kuin ovat yliekstrapoloiduilla yleiskäsitteillä kyhätty "ihmisarvo- ja -oikeusideologiat" joiden vaikutusta hallitsematon kaiken tuhoava kansainvaellus Eurooppaan on.

Tämä valikoima päiväkirjamerkintöjä
on ajalta toukokuu -- lokakuu 2018

Tekijä on toimittanut vuonna 1969
kustannusyhtiö Tammen Huutomerkki-sarjaan
pamfletin "Aseistakieltäytyjät"

Esseekokoelma "Rafaelin koulu"
Books on Demand -julkaisuna 2017
ISBN 9789515683359